

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra výtvarné výchovy

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Geneze edukačního modelu v regionálním muzeu umění
The genesis of the educational model in a regional art museum

Bc. Anna Hůlková

Vedoucí práce: PhDr. Leonora Kitzbergerová, Ph.D.

Studijní program: Učitelství výtvarné výchovy pro 2. stupeň základní školy a střední školy a základní umělecké školy (N0114A300100)

Studijní obor: N VV 20 (0114TA300100)

Odevzdáním této diplomové práce na téma Geneze edukačního modelu v regionálním muzeu umění potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 11. 7. 2024

Děkuji za cenné rady vedoucí práce paní Leonoře Kitzbergerové. Díky patří také Jakobovi Vaňkovi za neochvějnou podporu a trpělivost.

ABSTRAKT

Diplomová práce si klade za cíl představit a kriticky nahlédnout konkrétní muzejní instituci (Muzeum umění a designu Benešov) a její vzdělávací potenciál. V rámci teoretické části práce zkoumám v širším kontextu současné galerijní a muzejní edukace specifika regionálního charakteru výstavní instituce a práci s jejími cílovými skupinami. Těžiště práce spočívá v rozboru autorského tvůrčího procesu vývoje edukačních programů vzhledem k filosofii instituce a v průzkumu potřebných kompetencí edukátorů*rek. Realizace práce je podložena metodami kvalitativního výzkumu (akční výzkum, dotazníkové šetření ad.).

KLÍČOVÁ SLOVA

Galerijní a muzejní edukace, regionální muzeum, edukační strategie, vzdělávací potenciál, cílové skupiny, kompetence edukátorů*rek

ABSTRACT

The thesis aims to present and critically look at a specific museum institution (the Benešov Museum of Art and Design) and its educational potential. In the theoretical part of the thesis I examine the specifics of the regional character of the museum institution and the work with its target groups in the broader context of contemporary gallery and museum education. The focus of the thesis lies in the analysis of the creative process of developing educational programmes in relation to the philosophy of the institution and in the exploration of the necessary competences of educators. The implementation of the work is supported by qualitative research methods (action research, questionnaire survey, etc.).

KEYWORDS

Gallery and museum education, regional museum, educational strategy, target groups, competences of educators

Obsah

Úvod	9
1 Teoretická část.....	10
1.1 Specifika muzejní činnosti: Funkce a význam současného muzea	10
1.1.1 Vyjasnění terminologie pojmu muzeum umění.....	11
1.2 Vzdělávací potenciál muzea umění	11
1.2.1 Prostředí a atmosféra muzea.....	12
1.2.2 Vzdělávací programy a aktivity – různé formáty	12
1.2.3 Didaktické a pedagogické přístupy.....	12
1.2.4 Zapojení komunity a spolupráce.....	13
1.2.5 Edukační pracovníci a jejich kompetence	13
1.3 Muzeum umění a designu Benešov	18
1.3.1 Hodnotové směřování, kořeny filosofie MUD*	18
1.3.2 Výstavní program	19
1.3.3 Edukační činnost MUD*	20
1.4 Volnočasové edukace	21
1.4.1 Výtvarné kurzy pro dospělé a pro děti.....	22
1.4.2 Víkendové workshopy k probíhajícím výstavám	22
1.4.3 Otevřené tvůrčí dílny v rámci akcí města.....	23
1.5 Spolupráce s neziskovým a inkluzivním sektorem.....	24
1.5.1 Edukační programy pro seniory	24
1.5.2 Edukační programy pro žáky a žákyně Základní a praktické školy Benešov	25
1.5.3 Vyústění spolupráce: výstava Ve společné krajině	25
1.6 Základní pilíře edukačních programů pro školy.....	26
1.6.1 Komunikace s vyučujícími – nabídka edukačních programů.....	26

1.7 Metodické principy podle autorek Gamuedu	27
1.7.1 Třístupňový časový model.....	27
1.7.2 Diskurzivní princip galerijní a muzejní edukace	29
1.7.3 Propojení více složek výtvarného umění a dalších uměleckých forem.....	29
1.8 Struktura edukačních programů pro školy.....	30
1.8.1 Edukační program jako pedagogické dílo galerijního/muzejního edukátora	30
1.8.2 Znalost výstavního obsahu	32
1.8.3 Dispozitiv výstavy	32
1.8.4 Bezpečné prostředí jako nezbytný předpoklad.....	32
1.8.5 Konceptová analýza edukačních programů pro školní skupiny jako nástroj hodnocení jejich kvality.....	33
1.9 Shrnutí teoretické části	35
2 Praktická část.....	36
2.1 Poesie tisku.....	36
2.1.1 Motivace	37
2.1.2 O výstavě	37
2.1.3 Výběr edukační linie.....	37
2.1.4 Anotace edukačního programu.....	38
2.1.5 Scénář edukačního programu	38
2.1.6 Reflexe edukátorky.....	45
2.1.7 Reflexe vyučující.....	46
2.2 Návrh	47
2.2.1 Motivace	47
2.2.2 O výstavě	47
2.2.3 Edukační linie.....	47

2.2.4	Anotace a cíle edukačního programu	48
2.2.5	Scénář edukačního programu	48
2.2.6	Reflexe z edukačního hlediska	57
2.3	Critters	58
2.3.1	Motivace	58
2.3.2	O výstavě	59
2.3.3	Edukační linie	59
2.3.4	Anotace edukačního programu	60
2.3.5	Scénář edukačního programu	61
2.3.6	Reflexe edukátorky	74
2.3.7	Reflexe vyučujících	75
2.4	Weak Season (projektový den)	82
2.4.1	Motivace	82
2.4.2	O výstavě	83
2.4.3	Edukační linie	83
2.4.4	Anotace programu	84
2.4.5	Scénář edukačního programu	87
2.4.6	Reflexe edukátorky	95
2.5	Živé město	96
2.5.1	Motivace	96
2.5.2	Anotace programu	96
2.5.3	Cíle	96
2.5.4	Scénář edukačního programu	97
2.5.5	Reflexe z pohledu edukátorky	102
2.6	Shrnutí praktické části	102

Závěr.....	104
Seznam použitých informačních zdrojů.....	105
Knižní a časopisecké publikace.....	105
Weby a další internetové zdroje.....	107
Seznam příloh.....	109
Seznam obrázků.....	109
Příloha 1.....	111
Dotazník I.....	111
Dotazník II.....	112
Dotazník III.....	113
Dotazník IV.....	115
Dotazník V.....	117
Příloha 2.....	120

Úvod

Výchozí pozicí k sepsání této práce pro mne byla příležitost stát se součástí edukačního oddělení Muzea umění a designu Benešov, kam jsem nastoupila v září 2023. Přišla jsem do prostředí menší muzejní instituce, kde se mým úkolem stalo využít svého výtvarně pedagogického vzdělání a přispět svým kompetenčním zázemím k rozvoji edukační činnosti instituce, která v této oblasti (pedagogické kompetence) hledala oporu.

Motivací pro mne mimo jiné bylo vyzkoušet si uvést do praxe teoretické znalosti, na kterých je postaveno pojetí Galerijní a muzejní edukace na KVV PedF UK.

V této práci se tedy oklikou vracím k tomu, co mi pomohlo pracovat na edukačních projektech v MUD* a analyzuji zde svou dosavadní práci na základě metod, konceptů a přístupů, které nabízí teorie galerijní a muzejní edukace.

V teoretické části pátrám prostřednictvím rešerší odborné literatury a dalších zdrojů a jejich vlastního zpracování po odpovědi na otázku, jaká je funkce současného muzea ve vztahu k jeho vzdělávací činnosti. Opírám se přitom o principy zakotvené v tradičních metodologicky podepřených zásadách zprostředkování umění, které vychází z pedagogicko-psychologických teorií (Štech, Slavík, Kesner). V práci se však také snažím nahlédnout tuto problematiku z aktualizovaného hlediska a zasadit edukační principy do vztahu k současné umělecké praxi. Na této cestě mi byla inspirací zásadní publikace *Instituce a divák* od Kariny Kottové.

Stěžejní část diplomové práce pak tvoří praktické kapitoly, které skrze metodu konceptové analýzy mapují vznik účelně vybraných edukačních programů pro školní skupiny a nastiňuje podobu spolupráce s dalšími cílovými skupinami. Programy přitom ilustrují hodnotovou orientaci muzea, tedy podloží, na které navazují, které se snažím rozvíjet a které zároveň podmiňuje zaměření celé této práce.

1 Teoretická část

1.1 Specifika muzejní činnosti: Funkce a význam současného muzea

Na úvod své práce bych se ráda zamyslela nad otázkou, jaká je úloha muzea v dnešní společnosti. Tato otázka není jednoduchá a je v oborových kruzích hojně a živě diskutována. Muzea jsou historicky spjata s prezentací umění a kultury v tom nejširším slova smyslu. Umění je odrazem světa, prostřednictvím umění se člověk otevírá kreativité myšlení, pátrání po vlastním způsobu vztahování se k realitě světa, v němž a s nímž žije.

Instituce muzejní povahy lze pak v tomto smyslu chápat jako specifický prostor, který je tomuto dialogu nakloněn, poskytuje skrze svůj výstavní obsah a zaměření zamyšlení nad postavením člověka ve společnosti i nad společností jako celkem.

K vymezení funkce současného muzea pak můžeme nalézt oporu ve formálních dokumentech odborníků, kteří se touto problematikou zabývají, tedy především Mezinárodní rada muzeí ICOM (International Council of Museums). Níže cituji znění, které najdeme v profesní charakteristice muzeí vycházející z mezinárodního profesního kodexu ICOM (UNESCO).¹

1. Výzkum a z něj vyplývající koncepční shromažďování sbírkových předmětů.

2. Odborné uchování, zpracování a dokumentace sbírkových předmětů. Pro tyto dva první body jsou muzea nazývána paměťovými institucemi.

3. Zprostředkování obsahu sbírek veřejnosti formou stálých expozic, přednášek, publikací, případně dočasných výstav za účelem základního, případně i dalšího vzdělávání široké veřejnosti, příp. také odborníků, za účelem podpory kulturní a obecné lokální identity včetně reprezentačních funkcí.

V současnosti sílí na poli muzejních institucí demokratizační tendence, přístupy směřující k tzv. novému institucionalismu a reflektující edukativní obrat což podmiňuje i jejich

---

¹ *Definice muzea – ICOM CZECHIA*. Dostupné z: <https://icom-czech.mini.icom.museum/icom/definice-muzea/>. [cit. 2024-07-11].

funkce. Podrobněji se tomuto přístupu věnuje Karina Kottová, která zasazuje tyto tendence do sociologického hlediska chápání práce muzeí.²

Každý z těchto principů přispívá k celkovému poslání muzea umění a k jeho schopnosti sloužit veřejnosti jako vzdělávací, kulturní a společenská instituce. Můžeme tak bez okolků říci, že muzea umění plní důležitou roli nejen jako jistí ochránci a vystavovatelé uměleckých děl, ale i jako centra vzdělání, inspirace a společenské angažovanosti.

Do jaké míry se však tyto principy uplatňují v realitě muzejních praxí, tedy zda nezůstávají pouze dobře znějícími formulkami k podávání grantových žádostí, by však bylo otázkou pro dlouhodobější sociálně-umělecký výzkum, který je mimo možnosti této práce.

1.1.1 Vyjasnění terminologie pojmu muzeum umění

Pro další postup práce je na tomto místě také vhodné vymezit terminologii institucionálního označování ve vztahu k charakteru výstavního fungování. Některé výstavní instituce využívají ve svém názvu označení muzeum, jiné galerie. Podíváme-li se na bližší charakteristiku, zjistíme, že se vlastně v kontextu předmětu práce jedná o zástupná pojmenování a takto k nim budeme také přistupovat.

*„Pojem muzeum umění je k pojmu galerie synonymní, pokud se ovšem v případě dané galerie jedná o ,instituci věnující se sbírání, udržování a vystavování sbírek“.*³

*„Galerii však můžeme označovat také instituci, která se věnuje pořádání výstav uměleckých děl, aniž by nutně vytvářela, vlastnila a spravovala jejich sbírky. Muzeum umění může tedy být označováno také jako galerie, záleží na kulturním kontextu daného regionu/země.“*⁴

1.2 Vzdělávací potenciál muzea umění

Edukační potenciál muzea umění lze chápat jako schopnost muzea podporovat učení, rozvoj kritického myšlení a estetického vnímání návštěvnictva prostřednictvím výstavního

---

² Kottová 2019, s. 51–72.

³ Šobáňová 2012, s. 20. [Vnitřní citace Štěpánek 2002, s.21 – cit. podle Šobáňová 2012, s. 20.]

⁴ *Tamtéž.*

programu a edukačních aktivit. Níže vypisují hlavní aspekty tohoto potenciálu. Obširněji se pak věnuj problematice kompetencí edukačního pracovníctva.

1.2.1 Prostředí a atmosféra muzea

Estetický prostor: Muzea poskytují unikátní estetické prostředí, které samo o sobě může inspirovat a stimulovat k učení. Architektura, uspořádání výstavních prostor a design expozic hrají klíčovou roli. „*Vstupem do prostor výstavy či galerie otevíráme svým žákům [či jiným návštěvníkům – pozn. autorky práce] zážitek, který jim přináší informace a poznatky, jež nelze jinou cestou zprostředkovat ani nahradit. Samo prostředí galerie jako místa určeného pro specifické druhy prožívání a fyzická přítomnost originálů děl mohou mít až magický formující účinek na budoucího diváka a aktivního účastníka kulturního dění.*“⁵

Bezpečný a inkluzivní prostor: Muzeum by mělo být vnímáno jako bezpečné a přístupné místo pro všechny návštěvníky, kde se cítí vítáni a respektováni.⁶

Výstavní program: Muzeum by mělo zajistit kvalitní výstavní program, ať už skrze stálou sbírkovou expozici, či krátkodobé výstavní projekty.

1.2.2 Vzdělávací programy a aktivity – různé formáty

Diverzifikace programů: Muzea by měla nabízet různé typy vzdělávacích programů, jako jsou workshopy, přednášky, výtvarné dílny, komentované prohlídky a interaktivní aktivity. Programy by měly být přizpůsobeny různým věkovým a zájmovým skupinám, včetně školních tříd, rodin, seniorů či dalších specifických skupin.⁷

1.2.3 Didaktické a pedagogické přístupy

„*Muzeum by mělo reflektovat současné vzdělávací teorie a způsoby komunikace, uplatňovat je při přípravě výstav a programů, získávání zpětné vazby od svých návštěvnic a návštěvníků.*“⁸

---

⁵ Kitzbergerová 2014, s. 16.

⁶ Šobáňová 2018.

⁷ Horáček 1998.

⁸ Brabcová 2023, s. 38.

Konstruktivistické učení: Podpora učení prostřednictvím aktivního objevování a osobní interpretace uměleckých děl. Návštěvníci by měli být vedeni k tomu, aby aktivně objevovali významy a souvislosti skrze vlastní zkušenost, vlastní předpoznání.

Programy by měly podporovat reflexi a kritické myšlení, povzbuzovat návštěvníky k překračování svých myšlenkových hranic (sociokognitivní konflikt) hodnocení a diskusi o uměleckých dílech a tématech, které prezentují.⁹

1.2.4 Zapojení komunity a spolupráce

Muzea by měla aktivně vyhledávat spolupráci s komunitními organizacemi, školami a dalšími kulturními institucemi, aby rozšířila dosah svých vzdělávacích aktivit. Podpora aktivní účasti komunity v muzeu prostřednictvím participativních projektů a iniciativ, které reflektují potřeby a zájmy místních obyvatel může mít navíc efekt sociální soudržnosti. Podpora sociální soudržnosti a inkluze prostřednictvím programů, které propojují různé skupiny lidí a podporují vzájemné porozumění.¹⁰

Pro kulturní instituci je také velmi důležitá zpětná vazba a získávání povědomí o rozvoji edukačního potenciálu. Je proto žádoucí, aby brala v potaz evaluaci a výzkum – systematické hodnocení efektivity vzdělávacích programů a jejich účinků na návštěvnictvo. To zahrnuje sběr zpětné vazby, vyhodnocení a využití výsledků k dalšímu zlepšování programů, zapojení se do výzkumu v oblasti muzejnictví a galerijní pedagogiky, který přispívá k teoretickému i praktickému rozvoji edukačních přístupů.¹¹

1.2.5 Edukační pracovníci a jejich kompetence

Podoba edukačního modelu a její utváření závisí na kompetencích edukačních pracovníků a pracovníc. Níže proto formuluji základní oblasti vzdělání edukačních pracovníků a pracovníc, které jsou podmínkou obsáhlé pracovní náplně, definované cílem zprostředkovat kulturní obsahy daného typu výstavní instituce.

---

⁹ Štech 2003.

¹⁰ Brabcová 2003.

¹¹ *Tamtéž.*

Široké pole zprostředkování kultury a umění a naplnění výchovně vzdělávacích cílů předpokládá vysoké nároky na edukační pracovníky a pracovnice, má-li edukační model být kvalitní.

Při formulaci těchto nároků (základní oblasti vzdělání) vycházím z Metodiky galerijní a muzejní edukace,¹² z pojetí Radka Horáčka¹³ a také ze současných teorií umělecké praxe, reprezentovaných zejména publikací *Institute a divák* od Kariny Kottové.¹⁴

Předpoklady uchazeče pro práci edukátora v kultuře jsou dle Horáčka následující: „*Výtvarný pedagog se znalostmi dějin výtvarného umění, se schopností prakticky využívat různé výtvarné techniky, ale také se znalostmi psychologie a komunikačními dovednostmi je nejvhodnějším typem pro tuto práci.*“¹⁵

Horáčková definice je založena na předpokladu nezbytné znalosti práce s výchovně-vzdělávacími cíli. Je nutné mít komunikační schopnosti, pedagogicko-psychologické vzdělání. Horáček definuje také ovládnutí výtvarných technik.

Nezbytnou podmínkou pro práci edukačního pracovníka je vztah ke kultuře, k jejímu zprostředkování. Edukační pracovník by měl v ideálním případě mít znalostní zázemí v uměnovědném oboru, měl by se orientovat v teorii výtvarné a vizuální kultury i v kurátorských studiích. Měl by mít přehled v současné teorii umění, jelikož pracuje v kulturní instituci, která ze své podstaty vždy staví své obsahy do kontextů současnosti. Úkolem edukátora by mělo být aktivně se k této praxi vztahovat, spoluutvářet ji.

Oba přístupy akcentují nutnost vzdělání v oboru. Aktualizační hledisko vnímám v přístupu definovaném v pojetí u Kariny Kottové,¹⁶ která se problematice vztahu kurátor/edukátor věnuje v publikaci *Institute a divák*. V duchu aktuálních tendencí v uměleckém provozu, které pojmenovává na základě svého disertačního výzkumu, akcentuje jako jedno z hlavních témat stírání hranic mezi polaritou kurátor/edukátor. Reaguje tak na současné tendence

---

¹² Fulková 2013a, Jakubcová Hajdušková 2012, Fulková 2013b.

¹³ Horáček 1998.

¹⁴ Kottová 2019.

¹⁵ Horáček 1998, s 103.

¹⁶ Kottová 2019.

umělecké scény, která se přirozeně, vzhledem k aktuálním výzvám soudobé globální společnosti, otáčí k sociální a edukativní praxi.¹⁷ Kottová se tak věnuje problematice postavení méně viditelného pracovníctva v kulturní instituci a nahlíží je jako nezbytnou, organickou a plnohodnotnou součást institucionální praxe. Pozici edukátora či edukátorky zasazuje do kontextu dehierarchizačních snah aktuální umělecké praxe také publikace *Smrt umělce. Ať žijí pomocnice!* Terezy Stejskalové.¹⁸

Pozice edukátora v těsném kompetenčním vztahu s kurátory je tedy důležitou součástí aktuálního muzejního programu. Reálně je ovšem silně odvislá od skupinové dynamiky pracovního kolektivu konkrétní instituce a od toho, zda je tomuto typu smýšlení nakloněn. Dobrým příkladem situace, kdy je vhodné tento vztah akcentovat, mohou být spolupráce mezi kurátory a edukátory u vzniku stálých expozic. Edukátor může přinést do tvorby výstavy svou znalost práce s publikem, která zahrnuje znalost strategií vzdělávání uměním.¹⁹

Dostáváme se nyní k dalším podstatným předpokladům pro edukační práci. Jedním z nich jsou **sociálně-aktivizační dispozice**.²⁰ Edukátor se při své práci dostává do interakce s různými cílovými skupinami. Měl by mít proto schopnost empatie a kulturní citlivosti. Schopnost porozumět a respektovat různé kulturní, sociální a individuální rozdíly mezi návštěvnictvem.

Mezi důležité předpoklady také patří trpělivost a adaptabilita. Schopnost přizpůsobit se různým situacím, řešit problémy a efektivně reagovat na neočekávané výzvy.

Nezbytnou výbavou každého edukátora je schopnost improvizace. Skupinová dynamika každé cílové skupiny je rozličná. Ačkoli edukátor konstruuje formát na míru cílové skupině, téměř vždy probíhá interakce odlišně. Edukátor by měl využívat svých osobnostních dispozic.²¹ Neměl by však také zapomínat na své limity a hranice.

---

¹⁷ O postupných obrazech umělecké praxe píše např. Marie Fulková v publikaci *Diskurs umění a vzdělávání*. Srov. Fulková 2012.

¹⁸ Stejskalová 2003.

¹⁹ Kesner 2003.

²⁰ Šobáňová 2018.

²¹ Tedy *pedagogického stylu*. Podrobněji se tímto vztahem vyučující/žák a stylu pedagogické komunikace zabývá Lucie Jakubcová-Hajdušková ve své disertační práci *Profesní a osobní tendence v roli učitele výtvarné výchovy*. Srov. Jakubcová-Hajdušková 2009.

Speciální kategorii praxe edukátorů a edukátorek, s níž se pojí také specifické nároky, pak tvoří edukační aktivity pro školy, které navazují na formální typ vzdělávání. V tomto případě je žádoucí, aby měl edukátor **pedagogické vzdělání a rozuměl efektivním strategiím pro výstavbu poznání** v kontextu didaktiky dané skupiny. Klíčovým aspektem je vedle pedagogického zázemí také vlastní znalost a porozumění obsahu výstavního programu.

Ze spojení pedagogicky poučeného přístupu a důkladné znalosti problematiky v uměnovědném smyslu pak může vycházet **dramaturgický výběr edukačního hlediska**, tématu a vybraných linií pro didaktické transformace. Dalším krokem pro zvládnutí edukačního programu je pak tzv. **celostní pohled**,²² výše zmíněné **umění improvizace** (pružné reakce na situační překážky, ale i reflexe různorodých podnětů, které přicházejí a jejich třídění, směřování vzhledem k oblasti předmětu a cílů společného programu), schopnost **vedení dialogu** a konstruktivní výstavby poznání.

Na zmíněné aspekty, které se významně dotýkají komunikace a živé práce s publikem (např. školním žactvem a dalšími skupinami) navazuje také důležitost práce s kladením otázek, které může být základem pro pomyslnou **výstavbu lešení**, tj. princip v didaktice nazývaný „scaffolding“.²³ Jednoduše řečeno jde o schopnost přirozeně a pohotově reagovat na odpovědi a dotazy návštěvnicka a umět je vhodnými prostředky posouvat směrem k vlastní cestě poznání (to je stěžejní princip i pro jiné typy edukačních programů).

Z hlediska edukace pro školní skupiny, kde tím také edukace navazuje na formální vzdělávání, je rovněž nezbytné, aby se edukátor orientoval v **kurikulárních dokumentech**, které vymezují oblasti učiva pro daný typ vzdělávání a také očekávané výstupy.

Pro edukátory je rovněž důležitá **orientace ve vizuálních strategiích**. V současné době je kladen velký důraz na prezentaci muzejní činnosti v rámci propagace. Prezentace instituce na (sociálních) sítích vytváří mimo jiné obraz o jejím hodnotovém směřování. Je proto žádoucí, aby také edukační oddělení rozumělo vizuální identitě muzejní instituce a podílelo se na jejím spoluutváření.

---

²² Bendl, Kucharská 2008.

²³ *Tamtéž.*

Edukátor často zastává pozici dokumentátora edukačních aktivit. Spolupracuje s PR oddělením, poskytuje texty a vizuální obsahy ke zpracování na síti a do veřejného prostoru (plakáty, letáky, zpravodaje). Tato schopnost se hodí také při přípravě doprovodných tištěných edukačních materiálů (edukační listy).

Edukátor by tedy měl mít také **znalost práce s textem**, neboť je to on, kdo formuluje srozumitelně nabídku programů, či příležitostně v rámci prezentace edukačních muzejních aktivit píše příspěvky o proběhnuvších akcích či láká na ty budoucí.

V rámci edukátorské praxe je také nevyhnutelná důležitost **organizačních a administrativních schopností**. Edukátor často komunikuje s různými skupinami, domlouvá možnosti spolupráce, objednává cílové skupiny na programy. Zaznamenává statistiky návštěvnosti. Vytváří přehled o školách, aktivně je oslovuje a shromažďuje kontakty, případně formuluje grantové žádosti atp.

Snad nejdůležitější je v této části zmínit fakt, že edukační práce je ze své podstaty práce v oblasti kultury a umění²⁴ náročná na požadavky, které (pokud má být edukační model kvalitní) by měl edukátor svým vzděláním obsáhnout. Je proto nutné tuto kategorii vnímat jako neukončený, **stále probíhající proces vzdělávání se**.

Oporou na této cestě rozvíjení kompetenčního rámce je možnost edukačních pracovníků stát se součástí KEP – Komory edukačních pracovníků.²⁵ Tato organizace formálně sdružuje edukátory z rozsáhlé sítě institucí spadajících pod Asociaci muzeí a galerií. Vedení této organizace pravidelně pořádá různé formáty setkání (přednášky, workshopy, besedy na různá témata týkající se aktuálních přístupů ke galerijní a muzejní edukaci) ve vybraných institucích. Vzniká tak příležitost propojování edukátorů, sdílení svých zkušeností s koncepcemi edukačních oddělení, s pojetím a přístupy ve vztahu ke vzdělávání napříč různými typy institucí atp. Součástí takových setkání je i neformální část, která podpoří proplétání a navazování vztahů mezi edukátory a edukátorkami. Tyto aktivity – sdílení odborných znalostí i budování sociálních vztahů mezi edukátory a edukátorkami – jsou

---

²⁴ Srov. výše kap. 1.1.

²⁵ *Rada galerií České republiky*. Online. 2014. Dostupné z: <https://rgcr.cz/o-rade-galerii-cr/organy-rg-cr/>. [cit. 2024-07-11].

velmi důležité pro vznik sítě, která tím sílí, funguje jako pilíř a motivuje jednotlivce na cestě muzejního vzdělávání setrvat; představuje také jistou strategii předcházení profesnímu vyhoření, které je v rámci oblasti kultury i vzdělávání stále aktuálnějším tématem.

1.3 Muzeum umění a designu Benešov

1.3.1 Hodnotové směřování, kořeny filosofie MUD*

Muzeum umění a designu Benešov (MUD*) je regionální příspěvková organizace, jejímž zřizovatelem je město Benešov. Sídlí na Malém náměstí v budově, která se svou secesní architekturou vymyká z okolní výstavby funkcionalistických budov ze 70. let.

Muzeum umění a designu v současnosti vychází ve svém programovém prohlášení z definice muzea, jak jej popisuje nejnovější definice ICOM:

„Muzeum je stálá nezisková instituce ve službách společnosti, která odborně zpracovává, sbírá, konzervuje, interpretuje a vystavuje hmotné i nehmotné dědictví. Muzea jsou otevřená veřejnosti, přístupná a inkluzivní. Podporují a rozvíjejí rozmanitost a udržitelnost, fungují a komunikují eticky, profesionálně a za účasti různých komunit. Nabízejí rozličné podněty pro vzdělávání, potěšení, reflexi a sdílení vědomostí.“²⁶

Muzeum prošlo v roce 2022 koncepčními změnami, které byly spjaté s výměnou na vedoucí pozici. S novým vedením²⁷ se proměnilo i hodnotové nastavení instituce, které se zaměřilo na své funkční propojení s nerůstovou filosofií.²⁸ Filosofie nerůstové organizace je založena na myšlence, že nekonečný ekonomický růst není udržitelný a že je třeba hledat alternativní modely, které jsou šetrnější k životnímu prostředí a spravedlivější k lidem. Mezi hlavní principy pak patří obecně spojená kvalita života nad kvantitou, udržitelný životní styl, snížení nadprodukce a spotřeby, podpora lokální spolupráce, zapojení se do komunitních projektů a

---

²⁶ Citace pochází z nové definice muzea, která byla přijata 24. 8. 2022 na generální konferenci ICOM Prague 2022. *Definice muzea – ICOM CZECHIA*. Dostupné z: <https://icom-czech.mini.icom.museum/icom/definice-muzea/>. [cit. 2024-07-11].

²⁷ *Výroční zpráva MUD* za rok 2022*. Online. 2022. Dostupné z: <https://mudbenesov.cz/vyrocnizpravy>. [cit. 2024-07-11].

²⁸ *Nerůst*. Online. Dostupné z: <https://nerust.cz/>. [cit. 2024-07-11].

iniciativ, které podporují lokální soběstačnost a udržitelnost. Obecně je důležitá propagace hodnot jako spolupráce, sdílení, péče o druhé a respekt k přírodě.

Nerůstová filosofie představuje významný posun od tradičního ekonomického paradigmatu, který klade důraz na neustálý růst. Jejím cílem je vytvořit udržitelnou a spravedlivou společnost, která respektuje přírodní limity a zvyšuje kvalitu života pro všechny.²⁹

Pro muzejní praxi to tak znamená například zapojení instituce do lokálních sítí aktivit místních organizací, a to především těch neziskových, příklon k recyklaci materiálu využitelného k produkčnímu zajištění výstavy, snížení produkce kvantity výstavních projektů (pojem *slow curating*),³⁰ důraz na vzdělávací potenciál či vytváření „*podmínek pro samoorganizaci, [...] tvůrčí svobodu, [...] vzájemně se respektující kolektiv, jemuž je vlastní pocit sounáležitosti a spoluodpovědnosti za muzeum jako celek.*“³¹

1.3.2 Výstavní program

Muzeum umění a designu Benešov ve své současné podobě funguje na bázi výstavního programu krátkodobých výstav, má tak charakter tzv. kunsthalle. Výstavní program je zaměřen na linii designu, současného umění (dává příležitost mladým umělcům a umělkyním) a výstavy vybraných umělců či umělekyní vztahující se k muzejní sbírce či k regionu. Takto zaměřené výstavní projekty se pravidelně střídají. Muzeum má k jejich prezentaci k dispozici celkem tři výstavní prostory.³² Hlavní, spodní výstavní sál, Šimovu síň a Městskou výstavní síň, která se nachází mimo budovu muzea v přízemí městské knihovny. MUD* ji pouze spravuje výstavním programem, který se soustředí na spolupráci s městskými neziskovými organizacemi. Pořádají se zde výstavy dokumentárního typu, které fungují jako prezentace a zviditelnění činnosti těchto organizací, případně slouží jako místo pro pořádání výstav jako výstupů edukační spolupráce s vybranými organizacemi z tohoto okruhu.

---

²⁹ *Tamtéž.*

³⁰ Srov. Kottová 2019, s. 26.

³¹ *Výroční zpráva MUD* za rok 2022.* Online. 2022. Dostupné z: <https://mudbenesov.cz/vyrocnizpravy>. [cit. 2024-07-11].

³² *Nerůst.* Online. Dostupné z: <https://nerust.cz/>. [cit. 2024-07-11].

Ačkoli má muzeum svou vlastní obsáhlou sbírku umění, v současnosti je umístěna v depozitářích a prochází soustavnou inventarizací a digitalizací. Jedním z důležitých cílů nové koncepce muzea je totiž vznik stálé expozice právě ze sbírkových fondů muzea.³³ Tato vize je však dlouhodobějším cílem, který se bude moci plně uskutečnit po rozsáhlém metodickém koncepčním uchopení a získání prostor poté, co se vystěhuje jiná organizace (Muzeum Podblanicka) z prostor Muzea.

1.3.3 Edukační činnost MUD*

S novým impulsem nastavení orientace muzea se rozšířil i důraz na edukační činnost a tvarování edukačního modelu (edukačním modelem je zde chápáno celkové utváření podoby edukačních aktivit a jejich charakter vzhledem k filosofii muzea).

To se odrazilo na postupném personálním navýšení edukačních pracovníků na současný stav, tj. 2 edukační pracovníci na plný úvazek. Úkolem edukačního oddělení je navázat na filosofii MUD* a realizovat takové edukační formáty, které naplňují hodnotovou orientaci instituce a které by byly zároveň odrazem současného pojetí galerijní a muzejní edukace.

Hlavním cílem proto bylo formálně zpracovat na metodickém pojetí edukační činnosti. Stanovili jsme si následující cíle:

- Metodické pojetí tvorby edukačních programů pro školy.
- Komunikace nabídky edukačních programů s vyučujícími a rozšiřování spolupráce.
- Navazování spolupráce s neziskovým a inkluzivním sektorem – hledání vhodného formátu.
- Zavedení volnočasové edukace – výtvarné kurzy pro děti a dospělé.
- Zaměření na mezigenerační pojetí workshopů (víkendových dílen).
- Rozdělení oblastí cílových skupin mezi edukátory podle jejich typu vzdělání.

Na základě mého vzdělání v oblasti výtvarné výchovy a pedagogiky se mým hlavním cílem stala příprava edukačních programů pro školní skupiny. V další části teoretické kapitoly bude proto věnována stěžejní pozornost výkladu principů a předpokladů, na kterých lze

---

³³ *Sbírky MUD**. Online. Dostupné z: <https://mudbenesov.cz/sbirky>. [cit. 2024-07-11].

vystavět kvalitní edukační strategie pro práci se školními skupinami.³⁴ Na teoretickou část poté naváží rozborem vzniku edukačních programů ke krátkodobým výstavám, které by měly prakticky ilustrovat principy popsané v teoretické části.

V následující části práce popisují vznik edukační spolupráce s neziskovými organizacemi a jejich konkrétní formy.

1.4 Volnočasové edukace

V této podkapitole se věnuji edukačním aktivitám MUD*, které nespádají do kategorie školní edukace (edukační programy pro školy). Cílem je představit komplexní nabídku edukačních programů dané instituce a nabídnout ilustraci kontextu edukačního modelu, do kterého vstupují programy pro školy, kterým se budeme věnovat podrobněji v dalších částech práce. Níže vycházíme z oficiálních materiálů MUD* a z vlastních zkušeností s přípravou a realizací programů.

Do kategorie volnočasových edukace řadíme takové formáty edukačních aktivit, které využívají neformální principy vzdělávání. Jsou založeny na motivaci otevřít muzeum široké veřejnosti, mají přispět k pozitivnímu vnímání muzea a jeho výstavního programu. Cílem volnočasových aktivit je utváření vztahu širokého publika s uměním skrze vlastní prožitek a radost z tvorby.

Zaměřili jsme se proto na vznik formátu jak pro dospělé, tak dětské publikum, který by tyto cíle naplňoval. Současně bylo naší snahou vytvořit takovou platformu, která by poskytovala mezigenerační dialog. Rozhodli jsme se proto realizovat hojně již v muzejních a galerijních institucích praktikované tvůrčí dílny pro pra/rodiče s dětmi. Společným jmenovatelem všech tří typů volnočasových aktivit je návaznost na muzejní výstavní program, tedy každý formát svým specifickým způsobem pracuje s obsahy výstav a dále je rozvíjí v interakci s návštěvnictvem.

---

³⁴ Vizte kap. 1.6.

1.4.1 Výtvarné kurzy pro dospělé a pro děti

Od září 2023 proto MUD* rozšířilo edukační činnost o pravidelné výtvarné kurzy pro dospělé a pro děti.

Kurzy pro dospělé měly dva běhy a odehrávaly se každých 14 dní. Nabídka kurzů se těšila velké oblibě. Kapacita se rychle naplnila také proto, že (dle zjištění od účastníků a účastnic) podobný formát výtvarných kurzů zaměřených na dospělé publikum v Benešově chybí. Kurzy pro dospělé jsou cíleny na ovládnutí konkrétních výtvarných technik. Na starosti je má edukátor s kompetencí uměleckého výtvarně řemeslného vzdělání a zkušeností s prací s dospělým publikem. Využívá přitom jako inspiraci aktuální výstavní obsah, hodí-li se to do plánu jeho pojetí programu (nikoli pravidelně).

Kroužek pro děti se konal každý týden. Byl koncipován pro širší věkové spektrum dětí od 7 do 13 let. Byl založen na podstatě společného poznávání nejen uměleckého světa prostřednictvím široké škály tvůrčích technik, od kreslení, malování, objektovou tvorbu, výtvarné experimentování po formáty využívající digitální technologie. Tematicky jsme činnosti navazovali na obsahy, které přináší výstavní program MUD*. Formát kroužku nabízel dětem tvůrčí zázemí po školním vyučování. Spadá do kategorie neformálního vzdělávání, nicméně využívá i prvky formální edukace pro školní skupiny. Díky dvouhodinové časové dotaci vznikala příležitost rozvíjet náměty výstav šířeji a dopřát si potřebný čas na jejich zpracování. Pravidelnost setkávání vybízí k možnosti kontinuity obsahových tvůrčích celků, tzv. tematických řad.³⁵

1.4.2 Víkendové workshopy k probíhajícím výstavám

Víkendové workshopy se od září 2023 zaměřovaly na mezigenerační cílovou skupinu – pra/rodiče a děti. Tato cílová skupina vyžaduje vícevrstevnaté pojetí přípravy. Edukátor či edukátorka v tomto případě vyvíjí dvojí komunikační aktivitu. Jednak se soustředí na jazyk dětí, jednak musí být schopen také zapojit aktivně do procesu pra/rodiče, kteří by v ideálním případě neměli být pouze „pomocníky“, ale sami by měli mít z workshopu užitek. Účinně a s jistou mírou strategie by tedy měla být volena koncepce dílny tak, aby brala v potaz napětí možných výpovědí dítěte i rodiče a jejich interakce. Tzn. vědomě pracovat s možností

---

³⁵ Srov. Roeselová 1997.

porovnávání jejich řešení. V tomto ohledu je důležité i úvodní motivační slovo edukátora či edukátorky, který má dílnu na starosti, vede ji. Měl by tento rozměr (zmíněné aspekty plynoucí z mezigeneračního charakteru skupiny) vhodným způsobem na začátku, v rámci představení struktury dílny, návštěvnicku ozřejmit. Může to být dobrá motivace.

Dílny jsou vždy formálně koncipovány v těsné návaznosti na aktuálně probíhající výstavy. Mají za cíl přiblížit podstatu výstavy interaktivní, tvůrčí formou. Při vzniku koncepce je vždy žádoucí pracovat s možností seznámit návštěvnicku s uměním naživo. Součástí dílny je proto v úvodní části seznámení s výstavou. Komentovaná interaktivní prohlídka pojatá z velké části jako dialog. Samotné tvůrčí činnosti pak probíhají přímo ve výstavě. Je-li to však potřeba vzhledem k materiálové náročnosti, odehrává se část dílny v edukační dílně. Vzhledem k náročnosti koncepce dílny pak edukátoři volí vhodnou časovou dotaci.

Druhým typem víkendového workshopu je formát workshopu, který pořádá umělec, umělkyně či kolektiv, kteří jsou aurory či součástí dané výstavy. V takovém případě je koncept dílny výhradně v jejich rukou s možností spolupráce s edukátory, kteří v tomto případě mohou převzít produkční roli (vytvořit přihlašovací formulář, zajistit propagaci workshopu na sítích atp.). Edukátor či edukátorka také může pomoci se zajištěním potřebného materiálu, provést hosty a hostky prostorovými a organizačními možnostmi muzea atd. Současně se edukátor může stát partnerem během konání workshopu. Záleží na konkrétní domluvě, která je vždy individuální a závisí na charakteru a pojetí dílny.

1.4.3 Otevřené tvůrčí dílny v rámci akcí města

Tento typ tvůrčích dílen je zpravidla vypisován v návaznosti na společenské akce, které pořádá město Benešov. Zapojení MUD* do společenských akcí města vychází z lokálního charakteru regionálního muzea, Snaží se tak demonstrovat provázanost s místní sítí a organizacemi a zároveň je pomáhat spoluutvářet.

K těmto typům akcí patří například pravidelné benešovské trhy, benešovské jarní či vánoční jarmarky nebo Muzejní noc.

Formálně mají dílny otevřený charakter, což znamená, že mají takovou strukturu, aby se do nich mohli přichodzí zapojit i po začátku a nepřišli o žádnou část nezbytnou k plnohodnotné participaci. Obsahově vychází z námětu společenské akce, v rámci které je dílna pořádána.

1.5 Spolupráce s neziskovým a inkluzivním sektorem

V rámci nerůstové filosofie (popsané v úvodní části práce, kde jsem se věnovala zaměření muzea) se edukační model MUD* rozrostl o spolupráci s místními organizacemi, které vyznávají podobný princip přístupu k práci a věnují se velmi důležité činnosti, leč takové, která není ve většinovém diskurzu tolik vidět či dokonce stojí na okraji jejího zájmu. Jsou mezi nimi především pečující organizace, které jsou orientovány na péči o seniory či praktická základní škola, která představuje typ inkluzivní instituce.

Spolupráce vznikla na základě otevřeného zájmu ze strany těchto institucí, jejichž zástupkyně se zúčastnily úvodního setkání semináře o nerůstu (tento seminář popisují v úvodní kapitole o zaměření muzea). Spolupráce s těmito cílovými skupinami vyžaduje speciální přípravu a znalosti, které do běžného kompetenčního rámce edukačního pracovníka nespádají. Do velké míry se tak spolupráce stala pro edukační pracovníky výzvou. Odkazuje znovu k důležitému kompetenčnímu principu: důležitosti neustálého vzdělávání v různých a proměnlivých oblastech diskurzu galerijní a muzejní edukace.

1.5.1 Edukační programy pro seniory

Od září 2023 byly edukační aktivity MUD* rozšířeny o pravidelná setkávání s klienty dvou benešovských pečovatelských domů (Villani a POSEZ). Pro seniory jsme připravili tvůrčí a diskuzní formát, který nabídl společně strávenou příjemnou chvíli povídáním a kreativní výtvarnou aktivitou.

Se seniory z Domova seniorů Benešov ve Villaniho ulici jsme se zaměřili na téma krajiny a zkoumali ji z různých úhlů pohledu, vyzkoušeli různé výtvarné techniky a pracovali v návaznosti na současné, ale i proběhnuvší výstavy v MUD*. Věnovali jsme se také fenoménu města. Společně jsme např. skrze mentální či pocitové mapy, kresbu či koláž pátrali v paměti a mapovali tak osobní příběhy spojené s městskou krajinou Benešova a jeho okolí.

Se seniory z klubu POSEZ jsme se věnovali především historii Benešova, odkrývání vrstev města. Inspiračním zdrojem nám přitom byla monografie *Vrstvy města*, kterou vytvořili

kurátorky MUD*.³⁶ Spolupracovali jsme také s dětmi z úterního výtvarného kroužku (mezigenerační dialog).

1.5.2 Edukační programy pro žáky a žákyně Základní a praktické školy Benešov

Spolupráce s praktickou školou započala na přelomu roku 2022. Pokračující spolupráce a zájem ze strany Základní a praktické školy je odrazem úspěšně se rozvíjející důvěry v programy MUD* ze strany školy. Cílovou skupinou jsou žáci a žákyně s lehkým mentálním postižením.³⁷ Specifikum této spolupráce tkví v přístupu a (speciálně) pedagogických znalostech muzejních edukátorů, kteří pro tuto cílovou skupinu vytváří program.

Bylo proto v tomto případě žádoucí volit srozumitelné zadání, zaměřit se na smyslové vnímání s důrazem na reflexi tvorby. S žáky a žákyněmi jsme navštěvovali výstavy v MUD* a rozvíjeli jejich témata. Využívali jsme formát edukačních programů pro školy s důrazem na návaznost a pojmenovávání spojené s praktickými činnostmi.

Spolupráce se dále vyvíjí. Pro její účinnost je však třeba dostatečně vzdělávat edukátory v oblasti speciální pedagogiky.

V současnosti se inkluzivním přístupem ke vzdělávání uměním zabývá čím dál více institucí. Inspirací v přístupu ke vzdělávání žáků a žákyně se specifickými vzdělávacími potřebami ve výtvarné výchově i galerijní a muzejní edukaci se podrobně a dlouhodobě věnuje Petra Šobáňová.³⁸ V této souvislosti stojí za zmínku také inspirativní evropský projekt HORIZON – AMASS zaměřený na výzkum vzdělávání uměním v oblasti marginalizovaných skupin obecně.³⁹

1.5.3 Vyústění spolupráce: výstava Ve společné krajině

Společným výstupem sociálně-angažovaných edukačních programů se po domluvě s účastnictvem stala společná výstava, která představila jak samotná díla žactva i klientů pečovatelských domů, tak záznamy tvorby (fotografie z procesu vzniku). Prostorem pro

---

³⁶ Chýlová, Pavliš 2021.

³⁷ Kapitola „Základní škola praktická“ v *Pedagogickém lexikonu na RVP (Wiki)*. Online. 2011. Dostupné z: <https://wiki.rvp.cz/>. [cit. 2024-07-11].

³⁸ Srov. Šobáňová 2018.

³⁹ *Projekt HORIZON – AMASS 2020-2023*. Online. PedF UK – Katedra výtvarné výchovy. 2023. Dostupné z: <https://kvv.pedf.cuni.cz/KVV2-178.html>. [cit. 2024-07-11].

výstavu se stala Městská výstavní síň, a to díky svému bezbariérovému přístupu. Výstava byla kurátorovaná edukátory MUD*.

Pro ilustraci přikládám text anotace výstavy, který pojmenovává její základní principy:

„Výstava *Ve společné krajině* představuje výběr děl, která vznikala ve spolupráci edukátorů MUD* s klienty pečovatelského domu pro seniory Villani a s žáky a žákyněmi Základní a praktické školy Benešov. Je odrazem snahy MUD* navazovat spolupráci s místními pečovatelskými organizacemi.

V průběhu roku jsme z různých úhlů zkoumali téma krajiny vnitřní i vnější, vytvářeli barevný prostor našich představ a myšlenek, navazovali vzájemnou důvěru a překračovali naše hranice imaginace výtvarnými experimenty.

Společně jsme objevovali umění jako prostředek komunikace a poznání. Nacházení vlastního tvůrčího vyjádření se stalo prostředkem dorozumívání.

A to ukazují výsledky naší spolupráce především. Komunikace, společný dialog a péče o mezilidské vztahy jsou naší společnou lokální sítí, kterou tvůrčími aktivitami tkáme a rozvíjíme. Vzniká tak vrstevnatá krajina, ve které jsou všichni vítáni.

Výstava má tvar postupného, proměnlivého zabydlování městské výstavní síně díly žákyň a žáků ZŠ A PŠ Benešov i klientek a klientů pečovatelského domu Villani.“

1.6 Základní pilíře edukačních programů pro školy

Jak bylo popsáno výše, důležitým cílem této práce je metodické uchopení oblasti edukace pro školní skupiny, které spadá pod můj osobní kompetenční rámec. V další části práce proto následují teoretická východiska, o které se pojetí edukace pro školy opírá.

Principy jsou pak uplatněny v praktické didaktické části, která obsahuje konceptovou analýzu konkrétně a účelně vybraných realizovaných edukačních programů.

1.6.1 Komunikace s vyučujícími – nabídka edukačních programů

Pro navázání spolupráce se školami je zásadní komunikace nabídky edukačních programů s vyučujícími z různých typů škol. Pro vyučující by měla muzea pořádat pravidelná setkávání.

(Níže uvádím některé formulace vycházející z materiálů, které jsem zasílala vyučujícím oslovených škol.)

Cílem pravidelných setkání je navázat kontakt s konkrétními vyučujícími a představit jim muzejní edukační programy jako možnou důležitou součást vzdělávacího procesu. V rámci setkání jsou vyučujícím představeny aktuální i chystané výstavy a témata edukačních programů, která navazují na vzdělávací oblasti v rámcových vzdělávacích programech u daných věkových kategorií.

Snahou je osobním dialogem vyučujícím nabídnout možnost kvalitního obohacení jejich výuky, a to nejen z oblasti výtvarné kultury, ale v duchu principů celostního vzdělávání a mezioborových přesahů, které v sobě umění nese, také z dalších vzdělávacích oblastí.

Cílem setkání by mělo být ubezpečení vyučujících, že muzejní edukace navazuje na jazyk školního prostředí (formálního vzdělávání), to znamená, že by měli být ujisti, že muzejní edukátor přistupuje k tvorbě konkrétních edukačních programů se znalostí pedagogicko-psychologických vyučovacích strategií a může se tak pro vybraný typ spolupráce stát pro vyučující, potažmo školní instituci, partnerem.

Současně je ale nutné pracovat i s předpokladem žádoucí nedořečenosti, tedy nechat vyučujícím prostor pro vlastní uchopení účelu návštěvy. V rámci setkání by mělo dojít ke zjištění očekávání, s jakými konkrétní vyučující přišli, a otevření možnosti různých typů spolupráce, které mohou nabývat nejrůznějších podob (projekty ad.).

1.7 Metodické principy podle autorek Gamuedu

1.7.1 Třístupňový časový model

Třístupňový model galerijní a muzejní edukace pro školy představuje stěžejní princip a je definován autorkami zmíněné oborové metodiky.⁴⁰ Princip pojmenovává účinnou spolupráci muzea a školy v procesu výuky a výstavby poznání. Ve své podstatě vychází ze znalosti pedagogicko-psychologické strategie účinnosti výstavby poznání s kořeny v konstruktivisticky orientované výuce. Pracuje především s východiskem, že poznání

---

⁴⁰ Jakubcová-Hajdušková 2013.

nevzniká izolovaně, ale je třeba klást důraz na postupně se rozvíjející kroky, které k němu vedou. Vychází ze znalosti účinných vzdělávacích strategií, které pracují s prekoncepty žákovských zkušeností. Propojuje školní výuku se vzdělávacím potenciálem muzea a staví muzejní edukaci do partnerské pozice v procesu výuky.

Předpokladem pro realizaci třístupňového modelu je výchozí pozice poučených vyučujících, kteří si vědomě vybírají výstavu jako vzdělávací médium rozvíjející oblast učiva, ke které se jejich výukový celek vztahuje. Důležitým faktorem je v tomto procesu komunikace mezi vyučujícím a edukátorem, který edukační program realizuje. Domluva ohledně obsahu může být v tomto procesu tvárná, edukátor může pružně reagovat na požadavky ze strany vyučujících a cíle edukačního programu spolu s vyučujícím ladit do té podoby, aby byl funkční součástí vyučovacího celku.

Jednostupňový model bývá nejčastějším způsobem návštěvy muzea. Znázorňuje situaci, kdy se školní skupina zúčastní edukačního programu bez zvláštní předchozí přípravy.

Nelze však tvrdit, že by jednostupňový model nebyl účinný. Samotný edukační program, je-li kvalitně a metodicky realizován, naplňuje z hlediska školní výuky dle typu programu určité konkrétní cíle, ač krátkodobější.

Druhý stupeň předpokládá práci s aktivizací prekonceptů již ve školní výuce, tzn. že první krok k aktivizaci prekonceptů nastává již ve škole, kdy vyučující vědomě/záměrně žáky seznamuje s chystanou návštěvou muzea a využívá k tomu předem stanovených kroků. Samotná účast na edukačním programu je pak o to kvalitnější. Edukační program však může zastávat opačnou roli – může se stát pro vyučující výchozím bodem, žákovským předpoznáním, na které budou ve výuce navazovat a dále jej rozvíjet.

Třetí stupeň je komplexním způsobem spolupráce, z časového hlediska nejnáročnějším. Vyžaduje systematickou přípravu ze strany vyučujících ve spolupráci s muzeem. Pracuje s návazností na protkanou síť poznání z 1. a 2. stupně. Vyučující v tomto případě přistupuje k výukovému celku projektově, stanovuje dlouhodobější cíle. Vyučující se svými žáky kromě samotné přípravy před návštěvou muzea na absolvovaný edukační program navazují a dále jeho obsahy a materiál využívají v navazující výuce. Muzejní edukátoři tomuto procesu mohou jít naproti a pro vyučující vytvářet edukační materiály pro pedagogy.

1.7.2 Diskurzivní princip galerijní a muzejní edukace

Tento princip pojmenovává způsoby a intence, v nichž vznikají významy v edukačním procesu. Základními jednotkami je v tomto případě socio-kulturní pole výpovědi, které utváří účastníci edukačního programu společně s kulturními podněty. Hlavními prostředky jsou dialog a reflexe – ty se stávají prostředky utváření významového dynamického pole, které se odvíjí od obsahů výstavy.

Diskurzivní výstavba poznání bere v potaz žakovské výpovědi jako rovnocenné proměnné, které utváří společně tkanou významovou síť poznání (pojem rhizom) – v edukačním procesu by bez žakovských zkušeností ke kvalitní edukaci nedošlo – princip tedy vychází z pedagogického konstruktivismu, který, jak už jsme poznali, je principiální alfou a omegou metodického pojetí galerijní a muzejní edukace.

V procesu diskurzivně pojatého vedení edukačních programů je tedy důležité zohlednit všechny výpovědi a schopnost pružně reagovat na podněty (dotazy a reflexe, výstupy tvorby).

„Diskursivní model edukace se opírá nejen o reflektovanou praxi a tvorbu, ale i o analýzu historických a socio-kulturních vlivů na generování významu a použití artefaktu v praxi. Diskursivní model edukačního programu by tedy měl mít vždy reflektivní rovinu v úrovni otázek, otevření dialogu (spontánní pre-konceptualizace) a prostoru pro objevování vazeb a odkazů k dalším ‚kulturním‘ textům.“⁴¹

1.7.3 Propojení více složek výtvarného umění a dalších uměleckých forem

„Umění je rozvinutým systémem výtvarných, hudebních a jiných znaků, zprostředkovávajících naši výpověď o světě. Pojetí výtvarného umění jako provázané znakové struktury je inspirací pro výtvarnou výchovu i galerijní a muzejní edukaci, které jsou založeny na komunikaci a kreativě sociální povahy.“⁴²

Tento princip pojmenovává účinnou strategii k realizaci aktivit edukačního programu, která je založena na volbě různých druhů prostředků umělecké praxe. Vychází z pojetí umění

---

⁴¹ Tamtéž, s. 4.

⁴² Tamtéž, s. 8.

(potažmo výtvarného díla) jako provázané znakové struktury. Abychom mohli porozumět výtvarnému dílu v jeho celistvosti, je proto nutné porozumět jeho vícevrstevnaté struktuře, poznávat jej v kontextech.

K rozklíčování díla je třeba volit takových aktivit, které by odrážely jeho komplexní charakter a staly se tak na oné cestě objevování významu pomocníky, účinnými didaktickými prostředky. Smyslem užití víc druhů iniciačních prostředků k rozklíčování artefaktů je také zapojovat do edukačního procesu percepce všechny smysly. To můžeme zařadit do oblasti věd o učení spjatých s informačně procesní a kognitivní teorií učení⁴³. Smyslové učení podpoří vnímání a snadnější uložení informací do žákovského senzomotorického registru, odkud se pak mohou uložit dále do dlouhodobější paměti, která je výchozím bodem pro kognitivní operace vyššího řádu.⁴⁴

V tomto kontextu bych ale ráda zmínila problematiku samoúčelnosti. Je třeba vzít v potaz, že volené interdisciplinární metody v rámci socio-kulturního pole galerijní a muzejní edukace by měly být v souladu s obsahovým konceptem materiálu výstavy, který je edukačně zpracováván. Dotýkáme se tím jedné z hlavních kompetencí edukátorů – citu pro navnímání a porozumění výstavě a schopnost rozpoznat obsahy relevantní pro edukační transformaci, které ale zároveň zůstanou ve smysluplném dialogu s danou výstavou.

1.8 Struktura edukačních programů pro školy

1.8.1 Edukační program jako pedagogické dílo galerijního/muzejního edukátora

Didaktický teoretik Stanislav Štech v publikaci *Brána muzea otevřená* upozorňuje na důležitou věc. K tomu, aby vzniklo poznání, nestačí samotný účinek díla či výstavního prostoru. Vychází přitom z „*psychodidaktického přístupu, opírajícího se o myšlenku, že účinně si osvojíme jen takový poznatek, který si sami aktivně zkonstruujeme.*“⁴⁵

Vyjdeme-li z tohoto faktu, nabízí se srovnání edukačního programu pro školy s pedagogickým dílem v pojetí Jana Slavíka. Slavík definuje pedagogické dílo jako

---

⁴³ Bendl, Kucharská 2008.

⁴⁴ *Tamtéž.*

⁴⁵ Štech 2003, s. 67.

libovolně rozsáhlý, „pedagogicky funkční časoprostorový celek, k němuž se vztahuje určitý (výchovný, kulturní) úkol a s ním související psychodidaktické prostředky.“⁴⁶ Proto i my se dále budeme zabývat edukačním programem pro školy jako druhem pedagogického díla. V procesu tvorby edukačního programu ke konkrétní výstavě je tak důležitá soudržnost edukačního programu jako celku, promyšlenost jeho jednotlivých částí. S touto tezí souzní myšlenka formulovaná v článku Jindřicha Lukavského a Jana Slavíka: „rozhodující pro to, co se žáci ve výuce mohou naučit a jaké kompetence mohou rozvíjet, je způsob prezentace, uspořádání a zpracování obsahu, resp. učiva.“⁴⁷

Podle Radka Horáčka odvisí podoba edukačního programu od míry teoretické a praktické činnosti, které tvoří jeho strukturu. Rozděluje pak takový celek na typy činností, které by měly mít tyto fáze: „krátká praktická etuda, krátký teoretický výklad, rozhovor s účastníky, prohlídka exponátů, praktická činnost, diskuzní hodnocení, závěrečný výklad/diskuze účastníků.“⁴⁸ Poměr teoretické a praktické činnosti se přitom odvíjí od věkové kategorie účastnictva.

Je žádoucí tyto charakteristiky znát a vycházet z jejich podstaty. Konkrétní podoba jejich zařazení ale vždy závisí na stylu edukátora a obsahu výstavy.

Důležitým aspektem je v tomto směru také návaznost na kurikulum. Pedagogické dílo by mělo vznikat v souladu s RVP pro daný typ vzdělávání. Při tvorbě díla by tedy měla edukátorka dbát na tyto aspekty:

- Rozvoj klíčových kompetencí.
- Orientace v jednotlivých oblastech učiva RVP (nikoli pouze pro oblast Umění a kultura).
- Orientace v průřezových tématech (neboť ty svou aktivní výchovnou povahou mají potenciál příhodně na dynamiku odrazu společenské problematiky výchovně reagovat).

---

⁴⁶ Slavík 1997, s. 17.

⁴⁷ Lukavský, Slavík 2010, s. 2.

⁴⁸ Horáček 1998, s. 76.

- Pracovat s očekávanými výstupy pro daný typ vzdělávání a aktivně s nimi pracovat jako s cíli edukačních programů.⁴⁹

1.8.2 Znalost výstavního obsahu

Výstavu lze v edukačním procesu vnímat jako matérii významů, forem a obsahů, ze které edukátor vybírá látku, kterou vhodně a účelně tvaruje.

Výstavní projekty mohou mít různý charakter. Je úkolem edukátora tuto skutečnost vnímat, rozumět jí a být schopen vybírat takové tematické celky (koncepty), které naplní konkrétní cíle.

Tento postup by se dal také popsat jako dramaturgický výběr edukační linie. Stojí na předpokladu, že není třeba obsáhnout veškerá témata a náměty, které výstava předkládá. Edukační programy nemusí nutně přepisovat kurátorské pojetí výstavy. Edukátor na základě své znalosti práce se specifikem cílové skupiny uplatní dovednost vhodně a účelně stanovit cíle edukačního programu. Výstavní obsah pak prochází vhodnou didaktickou transformací.

1.8.3 Dispozitiv výstavy

Výstava představuje krajinu námětů, mnohvrstevnatý logický celek, který prochází kurátorskou péčí a je vystaven jako originální výběr artefaktů členěných do souvztažných pozic. Umístění děl v prostoru či také dispozice výstavy pak společně vytváří prostor pro dialog, prostor pro vnímání významů, které síť uměleckých předmětů vyplétá/spřádá.⁵⁰ Edukátor by měl mít schopnost se v této síti zorientovat, porozumět jí a v případě tvorby konkrétního edukačního programu vybrat takový materiál, který bude nejlépe odpovídat jeho pedagogickým záměrům.

1.8.4 Bezpečné prostředí jako nezbytný předpoklad

Pro úspěšnou realizaci edukačního procesu je důležité nejen to, na jakých principech je vystavěna celistvá a soudržná struktura edukačního programu, ale také způsob komunikace, kterým edukátor skupinu provází.

---

⁴⁹ Fulková 2013c.

⁵⁰ Kesner 2003.

Aby totiž mohlo dojít k otevření se, k podpoře růstového myšlení,⁵¹ je potřeba pro to vytvořit podmínky. Již jsme se tohoto principu dotkli v kapitole o diskurzivním edukačním modelu, jehož podstatou je právě brání v potaz všech výpovědí, které do komunikačního reflexivního procesu vnášejí žáci a žákyně.

Edukátor by měl vytvořit takové prostředí, kde se účastnictvo nebude bát své postřehy a podněty otvírat, sdílet. Pro prostředí, které bude bezpečné, aby se v něm všichni cítili dobře a aby vynikla otevřenost a zájem o jejich názor.

Skvěle tento princip popisuje Thomas Gordon v knize Škola bez poražených.⁵² Edukátor by měl volit takové komunikační strategie, aby hovořil *jazykem přijetí*. Edukátor však musí také pružně reagovat a být schopen přizpůsobit komunikační strategie v návaznosti na konkrétní dynamiku kolektivu skupiny.

1.8.5 Konceptová analýza edukačních programů pro školní skupiny jako nástroj hodnocení jejich kvality

Uchopit popsané aspekty pedagogického díla v rámci rozboru jednotlivých realizovaných programů, kterému se budeme věnovat v praktické části této práce, by nám měly pomoci vybrat aspekty metody konceptové analýzy.

Konceptová analýza je nástrojem pro pedagogy, který otevírá možnost, jak lépe porozumět edukačnímu procesu a tím pádem také získat schopnost posouzení pedagogického úsilí/práce a jeho účinnosti. Je zaměřena na rozbor struktury vyučovacího celku.

„Konceptová analýza je metoda, v níž se analyzuje významová struktura a psychosociální nebo kulturní kontexty vzdělávacího obsahu v tvořivém projevu žáků s cílem posoudit kvalitu didaktické transformace obsahu ve výuce.“⁵³

---

⁵¹ Dweck 2017. Vycházím zde především z přednášky na PedF UK v rámci předmětu Pedagogická a školní psychologie v oblasti *motivace* (vyučující PhDr. Radka High, Ph.D.).

⁵² Gordon 2015.

⁵³ Slavík, Dytrtová, Fulková 2010.

„Analýza zahrnuje zpětný náhled na tvořivý postup (regresi), dekompozici vytvořeného celku na jeho části a interpretaci struktury spojenou s obsahovými transformacemi do jazyka výkladu – teorie.“⁵⁴

Aspekty konceptové analýzy, ze kterých při vlastním rozboru vycházím, popisují v praktické části práce.

---

⁵⁴ Lukavský, Slavík 2010, s. 2 (pozn. 2).

1.9 Shrnutí teoretické části

Teoretická kapitola práce obsahuje tři hlavní části: první se věnuje v obecné rovině úloze muzeí umění v současném kontextu, druhá popisuje činnost Muzea umění a designu Benešov a konečně třetí rozpracovává teoretické rámce tvorby edukačních programů.

V první části práce jsem stručně vymezila úlohu současného muzea (ve vztahu k jeho společenské roli). Opírala jsem se přitom o nejaktuálnější znění definice muzea (z roku 2022). Z poznatků podložených vybranou literaturou jsem popsala sílící edukační potenciál a hodnotu vzdělávacích aktivit pro plnění popsané funkce muzea.

Vymezila jsem zde také zásady a popsala formáty, které jsou pro tvorbu edukačních činností konkrétní instituce nezbytné. Kladla jsem důraz na ujasnění kompetencí edukačních pracovníků a pracovníků, jelikož jsou to oni, kdo aktivně edukační praktický terén mapují a utváří a tento ohled je pro vývoj kvalitního edukačního modelu stěžejní.

Druhá část teoretické práce se pak zaměřila na popis a charakteristiku konkrétní muzejní instituce: Muzea umění a designu Benešov. Zaměřila se přitom na charakteristiku muzejní filosofie a na jejím základě pak popsala oblasti, které bylo třeba skrze kompetenční rámec edukátorů MUD* rozvinout.

Třetí, nejobsáhlejší část teoretické kapitoly práce se zaměřila na metodické pojetí galerijních a muzejních programů pro školní skupiny a vymezila pilíře, na kterých je postavena praktická část.

V praktické kapitole práce představím metodou konceptové analýzy náhled do struktury autorských vybraných edukačních programů pro školní skupiny. Nejdůležitějším hlediskem přitom bude znalost obsahu a jeho edukační transformace.

2 Praktická část

V praktické části diplomové práce se zabývám konceptovou analýzou vzniku edukačních programů pro školy, které byly koncipovány v souladu s principy galerijní a muzejní edukace pro školy popsány v teoretické části.

Analýza edukačních programů je zaměřena především na tyto aspekty:

- 1) Zdůvodnění zařazení výběru edukačního programu do této práce.
- 2) Obsahová znalost výstavy. Výběr a popis hlavních témat výstavy, k níž se daný program váže.
- 3) Edukační transformace témat výstavy.
- 4) Původní anotace edukačního programu, případně detailněji návaznost na RVP (u vybraných).
- 5) Scénář edukačního programu. Záznam realizace edukačního programu pro konkrétní třídu (čas, místo a typ aktivity, popis aktivity, očekávané výstupy a cíle aktivity) naznačující vazby na RVP pro daný typ vzdělávání.
- 6) Ukázky žákovských tvůrčích etud (u vybraných programů).
- 7) Reflexe z pohledu edukátorky.
- 8) Reflexe vyučujících (u vybraných programů).

Anotace k programům vychází z podoby uveřejněné na webových stránkách MUD*.⁵⁵

2.1 Poesie tisku

Edukační program k výstavě Silvia Billeter / Poesie tisku, která probíhala od 7. června do 29. srpna 2024 v přízemních sálech MUD*.

---

⁵⁵ V případech kapitol 2.1, 2.2., 2.3 a 2.4 odkazují čtenářstvo na webové stránky galerie, kde jsou v sekci „Aktuální výstavy“, resp. „Archiv výstav“ k dohledání další materiály k jednotlivým výstavám. *Muzeum umění a designu Benešov*. Online. [2022]. Dostupné z: <https://mudbenesov.cz/>. [cit. 2024-07-11].

2.1.1 Motivace

Tvorbu a realizaci tohoto programu zapojuji jako ukázkou vzniku programu, který pracuje s výstavou klasičtějšího charakteru (po stránce kurátorského i instalačního řešení) a reprezentuje autorku zastoupenou ve sbírkovém fondu MUD* (navazuje tedy na sbírkotvornou výstavní linii instituce).

2.1.2 O výstavě

Výstavu Silvia Billeter / Poesie tisku tvoří převážně poetické krajiny grafických soutisků z cyklu *Hledat Petrkov*, na kterém autorka pracovala v letech 1992–2010. Díla Silvie Billeter mají jemný, kontemplativní charakter, který je podtrhován grafickým uchopením – linie, tahy a struktury, vrstvené na podkladu různých materiálů, načrtávají nové významy konstruovaných krajin. Obtisk a tisk barvy však nejsou pouze jejím němým přenesením na papír – podstatný je záznam procesu, soutisk několika materiálů, který vytváří nové, živé, lyrické významy.

Pro Silvii Billeter je důležitý vztah slova a obrazu. Inspiraci nachází vedle putování krajinou Vysočiny (spjaté s Petrkovem, tedy rodinou Reynkových) také v básnických obrazech. Dispozitiv výstavy je řešen jako procházka krajinou, jednotlivé místnosti jsou tematicky rozděleny, navazují na sebe, rozvíjí životní a tvůrčí příběh Silvie Billeter. Výstava obsahuje také dokumentární fotografie zachycující prostory domova/ateliéru či přátelské vazby z uměleckých kruhů, které ovlivnily autorčinu poetiku. Ve výstavě se tak objevují krajiny Adrieny Šimotové, Jiřího Johna, Marie Blabolilové, Michala Raného či Václava Cíglera.

2.1.3 Výběr edukační linie

Do výběru edukační linie programu k výstavě Poesie tisku se výrazně promítly tematické obsahy a struktury výstavy, které lze shrnout těmito klíčovými slovy: **Poetika umělkyně S. Billeter, inspirace a prostupnost krajinou, vrstvení, soutisk, přírodní řád, linie, tvary, abstrakce, vztah obrazu a textu, hledání vlastního vyjádření, rozvoj představivosti.**

Při vymýšlení edukačního programu k výstavě jsem uvažovala v intencích metafory výstavního **prostoru jako krajiny**. Pracovala jsem tedy s **dispozitivem výstavy** (zapojení práce s celým prostorem) a krajinou ztvárněnou v uměleckých dílech (nalézání inspirace v

dílech Silvie Billeter či jiných přístupů ztvárnění krajinných námětů v dílech jejích souputnic a souputníků) – odtud edukační **námět putování**.

Jako stěžejní poetický princip díla Silvie Billeter lze chápat vrstvení. Proto jsem jako hlavní didaktický prostředek zvolila **ruční ušití autorského záznamníku**, který vznikne svázáním vrstev různých materiálů. Vznikne tak záznamník jako autorský objekt složený z vrstev, které spolu vzájemně komunikují a tvoří nové významy. Jednotlivé záznamy budou vznikat jako listy a významové vrstvy, které na závěr propojíme. Živý záznamník.

2.1.4 Anotace edukačního programu

Do výstavy se ponoříme jako do cesty poetickou krajinou. Budeme pracovat s vlastními záznamy přímo ve výstavě, různými materiemi a výtvarnými prostředky (vrstvy různých papírů, průhledných, hladkých i hrubých, látek, fólií), které na závěr propojíme do autorského záznamníku, sešijeme na míru. Obdobně jako S. Billeter ohledává krajinu Vysočiny, my budeme vlastním pohledem zkoumat výtvarnou krajinu, kterou vytvořila, rozklíčovat její povahu, pokoušet se ji pojmenovávat a objevovat v ní vlastní pohledy a inspirace.

Cílová skupina: 1. a 2. stupeň ZŠ.

Klíčová slova: Krajina, putování, soutisk, vrstvení, abstrakce, vztah obrazu a textu, autorský záznamník

Návaznost na RVP: Oblast umění a kultura, Jazyk a jazyková komunikace, Osobnostní a sociální výchova.

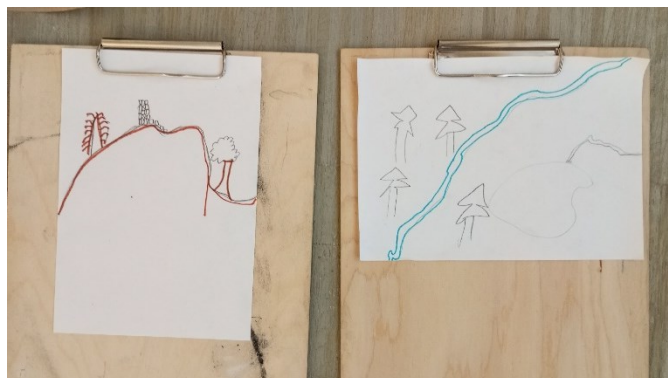
2.1.5 Scénář edukačního programu

Scénář edukačního programu *Putování krajinou Silvie Billeter*. Následující tabulka poskytuje základní přehled o průběhu edukačního programu. V levém sloupci heslovité informace o typu aktivity, místě a době trvání aktivity; v prostředním sloupci popis aktivity; v pravém sloupci sledovaný cíl dané aktivity (v této části se držím formulací z RVP, přidávám ale také vlastní cíle s ohledem na konkrétní typ aktivity). Aktivity na sebe navazují a vedou k zamýšlenému výsledku a cíli edukačního programu jako celku.

Následující scénář byl realizovaný se 4. třídou ZŠ Neveklov (21 žáků).

TYP AKTIVITY, MÍSTO a ČAS	POPIS AKTIVITY	CÍLE AKTIVITY
<p>Úvod, přivítání.</p> <p>Ve výstavě.</p> <p>5 minut.</p>	<p>Kde jsme se to ocitli? Už jste tu někdy byli? Co nás bude čekat?</p> <p>Úvodní přivítání a představení výstavy.</p>	<p>Seznamuje se s prostředím, prvně vstupuje do výstavní krajiny muzea a vnímá její atmosféru.</p>
<p>Evokace.</p> <p>Usazení v připraveném kruhu na podsedácích.</p> <p>15 minut.</p>	<p>Tvar mé krajiny – úvodní aktivita/aktivizace prekonceptů.</p> <p>Chodíte rádi do přírody? Máte nějaké oblíbené místo v přírodě, kam rádi chodíte (na procházku, na výlet)? Kam se rádi vracíte? Může to být i v okolí...</p> <p>Zkuste na to místo myslet, zkuste si jej představit, jako když jím procházíte. Klidně na chvíli zavřete oči. Zkuste Vaši představu načrtnout tužkou. Zaměříme se na tvary, rychlá skica.</p> <p>Vezměte si fixu Vaší oblíbené barvy. Zaměřte se na ten tvar, ten předmět/objekt ve Vaší krajině, který je Vám nejbližší. Ať už z toho důvodu, že je Vám nejpříjemnější, či Vám připadá nejzajímavější. Obtáhněte ho.</p>	<p>Uvědomuje si svůj vztah ke krajině, učí se linií vyjádřit svou představu a zkušenost.</p> <p>Propojuje si téma výstavy se svou zkušeností.</p>

Obrázek 1 Zvýraznění tvaru naší oblíbené krajiny (Poesie tisku)

Pokládáme naše desky v kruhu před sebe. Rozhlédneme se dokola, prohlížíme si koláž našich tvarů. Podobají se? Rozvíjíme dialog na základě otázek, podle čeho jsme naše místo vybrali, proč tam rádi chodíme, co se nám na něm líbí.

Podobně pracuje i Silvie Billeter. Chodí ráda do přírody a všímá si její rozmanitosti, tvarů, které pak dále rozvíjí ve svých dílech.

Vytvořila (pro nás) výstavní krajinu plnou barevných uměleckých děl, kterou dnes zkusíme prozkoumat. Desky s našimi krajinami a přírodními tvary si vezmeme s sebou. Budeme zkoumat, jestli se některé tvary našich krajin podobají. Třeba najdeme se Silviiným viděním přírody shodu.

Objevuje a zkouší podstatu abstrahování tvaru.

Vyjadřuje vlastní názor a zkušenost, srovnává je s ostatními.

	 <p>Obrázek 2 Najdeme podobu s našim tvary krajin v díle Silvie? (Poesie tisku)</p>	
<p>Percepce. Expozice. 15 minut.</p>	<p>Procházka krajinou výstavy – hravé perceptivní etudy.</p> <p>Vyrážíme na cestu krajinou. Cestou se zastavujeme u vybraných děl. Čteme si nahlas zavěšenou báseň,⁵⁶ která vystavená díla doplňuje jako jeden z jejich inspiračních zdrojů. Zkoušíme hledat motivy básně ve vystavených dílech.</p> <p>V druhé místnosti naopak. Nejprve se zastavíme před vybraným dílem. Zkoušíme psát asociace. Jak na nás dílo působí? Až poté si přečteme text, který dílo provází a na který ono samo nějak reaguje.</p> <p>Pohledem poměříme torza od Michala Raného a krajinu Adrieny Šimotové (dvě z vystavených děl). Mhouříme oči. Hledáme souvislosti linií (horizontů prostorového zakřivení trupu těla a kresebné krajiny).</p>	<p>Rozpoznává různé prvky vizuálního vyjádření, učí se je pojmenovávat a komparovat s vlastními představami.</p> <p>Seznamuje se s prostorovým uspořádáním výstavní krajiny.</p> <p>Učí se porozumět obraznosti textu a motivům ve vizuálním díle, nacházet souvztažnosti mezi</p>

⁵⁶ Šlo o báseň „Věci si pamatují líp“ od Radmily Lazić, kterou pro výstavu přeložila (na základě německého překladu) Michaela Jacobsenová.

		<p>obory.</p> <p>Porovnává prostorovou tvorbu, rozvíjí percepční citlivost.</p>
<p>Tvůrčí aktivita.</p> <p>Expozice, 5. místnost.</p> <p>40 minut.</p>	<p>Tvorba vlastního záznamníku.</p> <p>S našimi poznatky doputujeme do poslední místnosti expozice, kde na nás čeká připravené stanoviště s různými výtvarnými potřebami. Jsou vybrány a uspořádány tak, aby lákaly k průzkumu.</p> <p>(Různé druhy papírů, průhledných fólií různých barev, netkaných látek, gáz, pauzovacích papírů...)</p> <p><i>Obrázek 3 Pracovní stanoviště ve výstavě (Poesie tisku)</i></p> <p>Motivace činnosti.</p> <p>Vedete si někdy nějaké deníky? Např. když cestujete? Jakou mají formu? Zapisujete si, kreslíte, vlepujete</p>	<p>Uvědomuje si svou dosavadní zkušenost a její důležitost s vedením osobních záznamů, zápisků.</p> <p>Snaží se vysledovat charakteristiky předložených ukázek uměleckých druhů</p> <p>Seznamuje se s širokou škálou výtvarných prostředků.</p>

	<p>do nich něco atd.? Jsou jen vaše soukromé, nebo je rádi někomu ukážete?</p> <p>Povídáme si o tom, jaká forma záznamu je komu nejbližší. Žáci zmiňují také např. fotografie. Dostáváme se k tomu, že i výběrem toho, co si zaznamenáme fotografií, o sobě vytváříme informaci.</p> <p>Ukážeme si různé možnosti, povídáme si o inspiraci, o jejím zachycení. Jak to asi dělají umělci a umělkyně, když si chtějí zaznamenat svůj nápad? Jak to asi dělala Silvie? Ukážeme si různé podoby skicování, záznamu. Vracíme se také k našim krajinám z úvodu.</p> <p>Ukázka italských deníků Františka Skály. Vyprávíme si jeho příběh. Jak se dá vnímat cesta jako cíl. Záznamy z cest jako artefakt, výsledné dílo.</p> <p>My sami se nyní vydáme na cestu výstavní krajinou.</p> <p>Zkusíme si vytvořit vlastní záznamník. Jednotlivé záznamy budou vznikat jako listy a významové vrstvy, které – když budete chtít – na závěr propojíme.</p> <p>Necháme se inspirovat díly ve výstavě. Můžete si zaznamenávat, co jste cestou viděli, či se nechat inspirovat k vlastním nápadům a rozvoji inspirace.</p> <p>Je jen na vás, jaký způsob zvolíte.</p> <p>Co myslíte, co je důležité, abychom se tu cítili dobře? Vzájemný respekt, klid na práci, samostatně i ve</p>	<p>Experimentuje s volbou výtvarných řešení.</p> <p>Uvědomuje si rozmanitost způsobů, jak nápady zachytit, zobrazit.</p> <p>Klade otázky, vyvíjí vlastní aktivitu při zjišťování informací.</p> <p>Učí se přebrat v rámci kolektivu zodpovědnost sám za sebe.</p>
--	---	---

	<p>skupinách + bezpečnostní pravidla (neopíráme podložky o zdi atp.).</p> <p>Edukátorka prochází mezi žáky, působí jako nenásilný a naslouchající poradce.</p>	
<p>Tvůrčí aktivita.</p> <p>Ve výstavě.</p> <p>15 minut.</p>	<p>Svazování/adjustace záznamníků.</p> <p>Žáci doladují svůj výstup, přidávají volné listy či jiné vrstvy, svazují je technikou vazby, kterou jim předtím představí a vysvětlí edukátorka (zůstává jim nadále nápomocna).</p>	<p>Sám rozhoduje o definitivní podobě výstupu.</p>
<p>Reflexe.</p> <p>Závěrečný, společný kruh.</p> <p>15 minut.</p>	<p>Závěrečná reflexe.</p> <p>Usazení v kruhu, všichni dohromady, svá díla máme před sebou. Byli jste spíše cestovateli, kteří si poznamenávali, co cestou viděli, nebo jste se spíše nechali inspirovat konkrétním dílem a rozvíjeli vlastní nápady?</p> <p>Objevili jste třeba nějaký zajímavý způsob, novou techniku, kterou jste neznali nebo která vás překvapila?</p> <p>Podle skupiny si pak ještě ukazujeme jednotlivosti, se kterými se chtějí žáci podělit s ostatními.</p> <p>Závěrečné rozloučení, poděkování.</p>	<p>Učí se vyjádřit vlastní pocity, nápady,</p> <p>rozvíjí schopnost komunikace, reflexe vlastní tvorby.</p> <p>Naslouchá ostatním, porovnává vyjádření své i druhých.</p> <p>Odchází s vědomím, že na svůj záznamník může kdykoli navazovat.</p>

2.1.5.1 Záznamy z tvůrčí činnosti

Obrázek 5 Vrstvy struktur (Poesie tisku)

Obrázek 4 Chtěl jsem znázornit volnost jako pták, já taky (Poesie tisku)

Obrázek 7 Propletený systém (Poesie tisku)

Obrázek 6 Frotáž lavičky, struktury dřeva (Poesie tisku)

2.1.6 Reflexe edukátorky

Čas strávený samostatnou prací na vlastních záznamech vedl žáky k uvědomění individuálních možností tvůrčího vyjádření a nacházení vlastních cest práce s inspirací. Cílem společné práce pak bylo, aby žáci a žákyně odcházeli s pocitem, že návštěva muzea není pouze němé vizuální vstřebávání a faktografie.

Neznamenalo to však, že by k získání nových poznatků nedošlo. Informační a výukový proces výstavby nového poznání se nejvíce rozvinul v části individuálních konzultací“, kdy jsem v části edukačního programu *tvorba záznamníku* volně mezi žáky procházela a nenásilně se s nimi o jejich tvorbě a volbě námětu bavila. Jak o svém ztvárnění přemýšlí, co je k tomu vedlo, co se jim na zvoleném námětu líbí atp. Pokud se vše daří, oni jsou zaujatí prací – a došlo tedy k úspěšné vnitřní motivaci, vzbuzení zájmu – mohu na jejich ponoření do činnosti (háček) navázat a líbivost, tedy estetický účinek díla posunout doplněním vhodné

informace o díle, kontextu výstavy atp. vycházející z toho, čím se zrovna ten který žák zabývá.

Uvedu příklady: Kromě samotných děl a z nich vzniknuvších záznamů vlastních inspirací, se žáci hodně zaměřili i na prostor výstavy. Ztvárňovali ho jako barevný labyrint. Objevila se frotáž dřevěné lavičky z trámu. Společně si pak povídáme o tom, že se sem hodí víc, než třeba obyčejná lavička.

Objekt je přitom ve výstavě účelně, připomíná součást Silviina ateliéru z fotografie v 1. místnosti expozice. Žák si právě krásně všiml, že se na ní vyjevuje struktura kresby dřeva. Všiml si zajímavých a jemných tvarů, které komunikují se díly umělkyně.

Dotýkáme se tak nenuceně, volně a prostřednictvím vlastních úvah podstaty kurátorské práce. Výstavu vnímáme jako celek, logicky provázaný systém, ve kterém má každá věc své místo.

Stejně tak žáci odhalili „zvláštnost“ šikmých výstavních ploch ve tvaru písmene A. Připomínají hory či kopce. A opět tak rozklíčovali kurátorský záměr.

Popsaný charakter edukačního programu by se dal podle mého názoru označit jako otevřená struktura. Může posloužit vzniku jakéhokoliv jiného programu, který se týká podobně koncipovaných výstav. Lze jej doporučit jako vhodný k první návštěvě muzea. Jeho hlavním cílem je navázání vztahu k uměleckému a tvůrčímu zázemí díky vlastnímu prožitku a vlastní zkušenosti s uměleckými díly, ale také s prostředím, ve kterém se nacházejí.

Program tak lze variovat pro různé věkové skupiny (v závislosti na dispozicích a možnostech dané věkové skupiny – podle toho lze pracovat s množstvím kontextových informací atp.).

2.1.7 Reflexe vyučující

Při zprostředkování reflexe vyučující zde vycházím z rozhovoru, který jsem s ní vedla po absolvování edukačního programu. Jednalo se o první návštěvu MUD* s danou třídou (4. třída ZŠ Neveklov, obec v okolí Benešova). Nepřišli v rámci konkrétního předmětu, ale udělali si z návštěvy muzea předprázdninový výlet.

Vyučující hodnotila popsaný edukační program kladně. Konkrétně si všímala následujících aspektů. Vyzdvihovala proměnu v přístupu k jejich návštěvě ze strany muzea. Dříve totiž měli zkušenost pouze s jednostranným výkladem lektora. Oceňovala také zážitkovou formu a strukturu edukačního programu. Líbilo se jí vedení dialogu s dětmi a byla ráda, že jsou žáci zaujatí. Ocenila také, že si žáci záznamníky odnáší společně s motivací dál na ně navazovat.

2.2 Návrh

Edukační program k výstavě Kristýna Pojerová / Návrh, která se odehrávala od 3. října 2023 do 11. prosince 2024 v Šimově síni MUD*.

2.2.1 Motivace

Ukázku tvorby edukačního programu k výstavě Kristýny Pojerové zapojují především z toho důvodu, že odráží důležitou a pravidelnou součást výstavního programu MUD*: oblast designu.

Výstava přiblížila design jako metaforu hledání tvaru. Ukázala, jak souzní obsah se zvolenou formou k výslednému účelu. Lze tak v širším slova smyslu mluvit o metafoře jakéhokoli druhu práce. Výstava také pěkně odrážela způsob spolupráce mezi kurátorským a edukačním záměrem: hlavní součástí expozice byla aktivní zóna, která vybízela k participaci na výsledné podobě výstavy, který tak získávala sociální rozměr.

2.2.2 O výstavě

Výstava Návrh představila vybrané práce designérky Kristýny Pojerové. Věnovala se procesu designérské tvorby – od fáze navrhování, až po realizaci, formy, materiál... – a byla koncipována coby otevřená laboratoř, v níž umělkyně své návštěvníky a návštěvnice vyzývá, aby se stali spolutvůrci. Aby v ní zanechali svou stopu, svou emoci vtisknutou do náčrtu na animačním stole. Expozice tak získala živý, proměnlivý tvar.

2.2.3 Edukační linie

V edukačním programu jsem jako nosné téma k edukační transformaci využila **otevřený charakter expozice** a její tematické těžiště v **rovině návrhu**, práci s kresbou **linky** a jejími

výrazovými možnostmi. Vycházela jsem zároveň z poetiky Kristýny Pojerové, z jejího příběhového, **emočního pojetí** prvotní fáze tvorby: inspirace.

2.2.4 Anotace a cíle edukačního programu

Edukační program nesl název Zhmotnění linky emoce a podtitul Otevřená designerská laboratoř ve výstavě Návrh Kristýny Pojerové.

Cílová skupina: 1. a 2. stupeň ZŠ

Klíčová slova: Užité umění, design, návrh, inspirace, linie, emoce, příběh

Návaznost na RVP: Oblast Umění a kultura, Člověk a svět práce. Bližší cíle konkrétních aktivit jsou zaznamenány v tabulce realizovaného scénáře.

Cílem edukačního programu bylo podívat se zblízka na proces designerské práce s důrazem na prvotní fázi, navrhování. Zkoušeli jsme hledat odpovědi na otázku, zda může vyjádřit obyčejná linka naši emoci. Zaměřili jsme se na samotný proces přemýšlení, během kterého naše návrhy vznikaly. Co když jsme se dostali do slepé uličky? Může nás chyba či omyl v úsudku zavést k novým, nečekaným řešením? Od práce s linkou, přes prostorové skici z papíru materiálů, či koláž jsme hledali výsledné tvary našich designerských návrhů.

2.2.5 Scénář edukačního programu

Scénář realizovaný s žáky a žákyněmi 4. třídy ZŠ Benešov, 19 dětí.

TYP AKTIVITY, MÍSTO a ČAS	POPIS AKTIVITY	CÍLE AKTIVITY
Úvod, evokace. Expozice. 10 minut.	Úvodní přivítání ve výstavě. Vstupujeme do výstavy. Kde jsme se to ocitli? Jaké druhy umění kolem sebe vidíme?	Seznamuje se s prostředím.

<p>Procházka po výstavě.</p> <p>Celý prostor výstavy.</p> <p>20 minut.</p>	<p>Reflexivní dialogická procházka výstavou.</p> <p>Vydáváme se společně na průzkum. Zjišťujeme, že objekty nejsou jen sochy, jak se na první pohled mohlo zdát, ale že mají také nějakou funkci, nesou užitek.</p> <p>Výstava není příliš obsáhlá, zastavujeme se u děl, která žáky zaujala dle jejich výběru.</p> <p>Jedním takovým výrazným dílem je v prostoru zavěšený lustr, který v sobě ukrývá malou zahrádku.</p> <p>Co myslíte, že to je? <i>Lustr, je zvláštní. Čím je zvláštní? Má v sobě hlinu a kytky.</i></p> <div data-bbox="667 958 1013 1662" data-label="Image"> </div> <p><i>Obrázek 8 Kristýna Pojerová: Skleník (Návrh)</i></p>	<p>Učí se vyjadřovat své nápady, pocity.</p> <p><i>Interpretuje podle svých schopností různá vizuálně obrazná vyjádření; odlišné interpretace porovnává se svou dosavadní zkušeností.</i></p>
--	--	---

K čemu myslíte, že tam jsou? *Někdo se o ně musí starat. Vypadá to jako zahrádka, možná skleník. Skvělé. A k čemu by mohl sloužit? Aby někdo mohl mít malou zahrádku i doma. Aby mohl pečovat o rostliny...*

A neškodí to světlo těm rostlinám?

Důležitá zmínka: to světlo má speciálně upravenou frekvenci záření tak, aby bylo rostlinám prospěšné. Dostáváme se k tomu, že se jedná i o hodně technickou, konstrukční práci. Designéři často spolupracují s odborníky z jiných oblastí, v tomto případě s přírodovědci.

V díle se ukrývá příběh života ve velkoměstě na malém prostoru, bez možnosti každodenního doteku s přírodou. Propojení s žitou zkušeností a důležitost doteku s přírodou se ukázala třeba v nedávné covidové karanténě, pocítili jste to?

Dalším dílem, které přiláká pozornost, jsou pokladničky vypadající jako miminka: Jaký mají tvar? *Dítě, miminko, jsou schoulený, spí.*

Obrázek 9 Kristýna Pojerová: Pokladničky (Návrh)

Učí se logicky uvažovat.

Vyvozuje souvislosti s mezioborovými přesahy umění

Jak na nás působí, jaké mají vlastnosti?

Jsou oblá, jemná, ale působí studeně (bílá, lesklá barva).

Jsou to pouze miminka? Prohlédněte si je pořádně. *Mají v sobě otvor na mince, jsou to pokladničky. K čemu slouží pokladničky? Strádání prostředků. Proč myslíte, že je Kristýna vytvořila ve tvaru miminek? Třeba aby byly zajímavý.*

Určitě, to je taková první vrstva, že jsou zajímavý, to vzbudí naši pozornost. Ale Kristýna pracuje ještě trochu důmyslněji. *Možná si chce šetřit na děti, děti jsou drahý, musí se jim kupovat oblečení, jídlo...*

Jedno miminko je trochu větší a není tak lesklé jako ta ostatní. Proč? Je z jiného materiálu? Dostáváme se k tomu: vlastnosti porcelánu.

Na základě úvah o materiálu se pak věnujeme také procesu výroby. Žáci si všímají formy – předmět je složen z několika dílů. Mají dojem, že si ho mohou zkusit poskládat. Vidí na něm komplikovanost výrobního procesu, než se miminka z porcelánu „narodí“.

Obrázek 10 Sádrová forma (Návrh)

Učí se přemýšlet nad uměleckým dílem ve vztahu obsah/forma.

Seznamuje se s technologickým aspektem užitého umění.

Vyprávíme si, že Kristýna pro svou tvorbu využívá jako inspiraci příběh, který je založený na prožívání světa, osobních pocitech. Ty pak vkládá do svých děl. Kasičky vytvořila na základě silného osobního prožívání skutečnosti, že některé ženy nemohou mít děti přirozenou cestou, a musí tak vynaložit vysoké náklady spojené s náhradními řešeními.

Rovina mateřství je pod novým úhlem pohledu najednou přítomná ještě v jiném díle, které přináší další úhel pohledu.

Žáci se rozhlíží, vrací se zpět ke skleníku. Možná ta péče? Že by se o tu zahrádku mohly starat děti...

Nasměřuji pozornost k objektu / pracovnímu stolu. *Co myslíte, že to je? Vypadá to jako deska, možná pracovní. Jak jste to poznali? Jsou na ní tužky, nůžky, papíry, co dalšího? Nějaké výstřižky...*

Je ještě něco zvláštního na tom objektu/stole? Prohlédněte si ho ze všech stran... *Žáci si všimají spodní části. Tam dole je nějaká dětská skrýš? Jsou tam pastelky, polštářky, křídly a pomalované vnitřní stěny...*

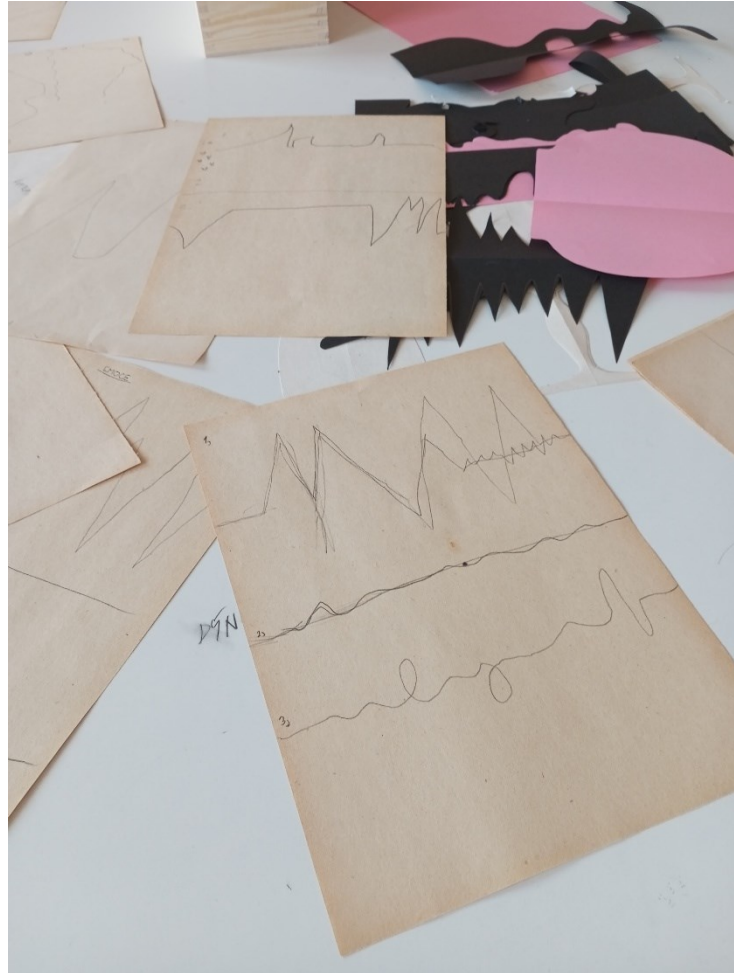
Objevujeme princip současné tvorby Kristýny jako matky malých dětí. Zjednodušeně: děti si pod stolem hrají, ona nahore navrhuje.

Současná tvorba Kristýny Pojerové se proto odvíjí převážně v rovině návrhu. Sklo a porcelán, jak jsme

	viděli, jsou technologicky náročné materiály, potřebují zvláštní dílnu atp.	
<p>Aktivita. (Předporozumění výrazovému prostředku pro návrh.)</p> <p>Ve výstavě, u úryvku o linii (autorský text doprovázející výstavu).</p> <p>25 minut.</p>	<p>Linie emoce.</p> <p>Úvodní motivace: Přečteme si ve výstavě nahlas úryvek o lince. Jedná se o text, ve kterém autorka popisuje svou práci na skicách a dalších materiálech pomocí linky kreslené tužkou.</p> <p>Aktivita: Živý provázek.</p> <p>Motivační rozcvička s tvarováním provázku, která má za cíl mimo jiné odbourání strachu z neúspěchu: nemusíme gumovat, snadno změníme.</p> <p>Kruh: uprostřed vlněný provázek, leží narovnaný. Může obyčejná linka/čára vyjádřit náš pocit? Ověříme. Zkusíme vždy podle zadání provázek tvarovat tak, aby vyjádřil naše subjektivní vnímání.</p> <p>Zkousíme tak tvarovat např. klid, výkřik, překážku...</p> <p>Subjektivní vnímání: více žáků zkouší vyjádřit to samé téma. Hledáme v tom funkci vyjádření společně, před ostatními. Zjišťujeme například, že každý vnímá klid jinak.</p> <p>Všímáme si také práce našich rukou, jestli pohyby při tvarování souzněly s tématem vyjadřovaným linkou provázku. Příklady: Překážka – ruce se nám křížily. Klid – pomalé pohyby. Výkřik – rychlý vzruch, zrychlený</p>	<p>Rozpoznává linie, tvary, objemy, barvy, objekty; porovnává je a třídí na základě zkušeností, vjemů, zážitků a představ.</p>

pohyb. Křik – táhlá, dlouhá podoba výkyvu od normálu (je to stav, nikoli vzruch jako výkřik). Atp.

Aktivita II: Možnosti linky tužkou.

Obrázek 11 Linie pocitu (Návrh)

Obyčejná tužka, co dokáže?

Po rozcvičce s provázkem si vyzkoušíme práci s tužkou. Zkoušíme znázorňovat další zadání, tentokrát každý sám za sebe. **Hladina vody** – každý má hladinu jinou, povídáme si, na kterou kdo myslel: vlnky na moři, klidná hladina rybníka, proudy v potoce...

Na základě vlastní zkušenosti nalézá a do komunikace zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která samostatně vytvořil.

	Zjišťujeme na vlastní kůži, že obyčejná linka toho vlastně dokáže vyjádřit mnoho.	
Intervence. Expozice. 5 minut.	<p>Propojení linky: První aktivita na způsob prostorové intervence.</p> <p>Schválně, jestli bychom dokázali naše linky propojit v jednu společnou. Společně vybereme místo, kam žáci umisťují své vybrané linky. Podaří se nám všechny propojit?</p>	Učí se pracovat v kolektivu, uvědomuje si význam společné práce.
Aktivita u animačního stolu. 15 minut.	<p>Navrhni svou karafu emocí.</p> <p>Přistupujeme k navrhovacímu stolu. Už nyní víme, že pro proces designérské práce je důležitá inspirace, nálada, příběh, kteří umělci a umělkyně ztvárňují. Vyzkoušeli jsme si to při práci s linkou.</p> <p><i>Obrázek 12 Papírový návrh (Návrh)</i></p> <p>Nyní se posuneme o krok dál a podobně jako Kristýna si vyzkoušíme práci v rovině návrhu z papíru.</p>	Vybírá, vytváří a pojmenovává prvky vizuálně obrazných vyjádření a jejich vztahů; uplatňuje je pro vyjádření vlastních

	<p>Vyberte si papír. Přehněte jej napůl. Ved'te tužkou linii pocitu/příběhu, který jste zaznamenali v naší společné provázkové linii.</p> <p>Návrh vystříhneme.</p> <p>Vznikají originální karafy, které mají každá jiný tvar. To my jsme se do ní výběrem pocitu a jeho ztvárnění takto otiskli.</p>	<p>zkušeností, vjemů, představ a poznatků; variuje různé prvky a jejich vztahy pro získání osobitých výsledků.</p>
<p>Závěr: kruh a reflexe.</p> <p>Ve výstavě.</p>	<p>Prostorová intervence.</p> <p>Na závěr vybíráme místo, kam naše karafy umístíme, abychom na ně všichni viděli. Umíst'ujeme je tak, že se střídáme dokola v umíst'ování.</p> <p>Každý žák umístí svou karafu tak, aby nějakým způsobem navazovala na předchozí umístění. Vznikají reakce a nové významy, vniká společná koláž našich designérských návrhů.</p> <p>Společně si pak prohlížíme výslednou kompozici složenou z našich nálad. Zkoušíme hádat, jakou náladu si která karafa nese. Jaký má tvar? A umíme si představit, kam by se nám hodila?</p> <p>Na úplný závěr se žáků ptám, zda souhlasí s tím, že by tam jejich dílo, jejich intervence zůstala. Že je to Kristýny záměr, chce, aby se tím výstava stala živou, proměnlivou, obsahující stopy návštěvnictva...</p>	<p>Seznamuje s aktualizovaným principem umělecké praxe</p> <p><i>Ověřuje komunikační účinky vybraných, upravených či samostatně vytvořených vizuálně obrazných vyjádření.</i></p> <p><i>Vyjadřuje své stanovisko týkající se zapojení vlastního díla do širšího celku tvořeného ostatními.</i></p>

Obrázek 13 Různé karafy v prostoru (Návrh)

2.2.6.1 Záznamy z tvůrčí činnosti

Obrázek 15 Karafa emocí (Návrh)

Obrázek 14 Žactvo tvořící (Návrh)

2.2.6 Reflexe z edukačního hlediska

Program byl zaměřený na seznámení žactva s oblastí užitého umění. Představili jsme si problematiku a možnosti designu prostřednictvím vybraných děl Kristýny Pojerové. Postupovali jsme tedy induktivní metodou – rozklíčovali jsme význam spojení formy a obsahu konkrétních děl a z těchto vlastností jsme vyvozovali obecné rysy platné v oblasti designu. Myslím, že tato strategie byla účinná. Děti rády prozkoumávaly zvláštní tvar věcí, se kterými se setkávají v běžném životě, avšak v jiné formě. Myslím, že se nám podařilo

proniknout do podstaty originálního uměleckého designu a uvědomit si kontrast autorské ruční a masové sériové výroby.

Dialogická část měla otevřenou podobu. Nechávala žákům prostor vkládat své myšlenky. Struktura otázek měla mít pouze „efekt lešení“. Působila jsem jako průvodkyně/moderátorka myšlenkových záznamů.

Žáci se skrze objektové učení seznámili s příběhovým pojetím tvorby umělkyně, nahlédli do tvůrčího řemeslného procesu a na vlastní kůži si vyzkoušeli prvotní fázi designérské práce: návrh. Skrze tvůrčí etudy s linkou si žáci vyzkoušeli možnosti práce s linií jako nosným prostředkem pro ztvárnění návrhu.

Společně jsme v průběhu práce na návrzích pracovali s dalším principem, který ve své tvorbě uplatňuje Kristýna Pojerová. Pokusili jsme se tvůrčí proces vnímat jako otevřenou cestu, na níž nás chyba, omyl či náhoda mohou posunout vpřed. (Stávalo se to především při stříhání papíru.)

Díky tomu, že žáci dostali možnost stát se součástí výstavy a zanechat v ní svůj otisk, se mohl prohloubit jejich vztah k muzejnímu prostředí, které se jim takto otevřelo.

Z delšího časového odstupu k reflexi přikládám i zaznamenaný průvodní jev: minimálně 2 žáci (u nichž jsem v tu chvíli byla přítomna), kteří navštívili edukační program k výstavě *Návrh* a zanechali tam svou intervenci, přivedli do muzea své rodiče, což by se dalo vnímat jako potvrzení splnění jednoho z cílů, který si program vytyčil – motivaci žáků k opětovné návštěvě.

2.3 Critters

Edukační program *Archeologie a vize budoucnosti* k výstavě *Critters*, která se odehrávala od 16. února do 31. března 2024 v Šimově síni MUD*.

2.3.1 Motivace

Výstava odráží filosofii muzea v tom, že přináší témata, která jsou aktuální, společensky důležitá a zároveň rozrušivá a která mohou podnítit diskuzi. V tomto případě šlo především o problematiku dalšího vývoje současné globalizované společnosti a obecně téma představ

budoucnosti. Jak tato a podobná témata komunikovat v edukačním programu? Jaké zvolit strategie. A jak se to podařilo? Výstava také přináší další výzvu – pracovat v edukačním programu s imerzivním prostorem výstavy.

2.3.2 O výstavě

Výstava Critters osídlila secesní prostor Šimovy síně specifickým způsobem. Dvojice současných mladých umělců Sebastiano Tomasso a Aidan Zukowski vytvořila v prostředí místnosti intermediální instalaci, která výrazným způsobem pracuje se světelným designem a zvukovou složkou. Instalace sestávající z malby, objektové tvorby a práce se světelným a sound designem přináší téma vize budoucnosti, jež autoři vytvořili jako autofikční reakci na současný způsob života globální společnosti.⁵⁷

Celá místnost tak tvoří provázaný celek, ponořený do tmy a zvuků, kterými částečně prosvítají znaky a které osvětlují různé druhy artefaktů. Aktivizace diváka je úzce propojena s formou instalace. U vstupu divák dostane zdroj světla (baterku) a je tím vyzván, aby se stal badatelem, pomyslným archeologem, a rozklíčoval poselství, které artefakty ukrývají.

2.3.3 Edukační linie

Výstava s naznačenou **formou napětí** (objevování a odkrývání výstavy, která je zde pro návštěvnictvo připravena, ukazování a zároveň zakrývání vystavovaných artefaktů atp.) pracuje a využívá ji mimo jiné jako motivaci pro aktivní vstup do výstavy. Její **badatelská hra rozklíčování** do velké míry odvisí od naší zkušenosti, se kterou do výstavy vstupujeme. Právě **subjektivní rovina**, zkruslená nevyhnutelně osobním prožitkem, zde má velký potenciál pro důležité edukační hledisko. Skrze subjektivní vnímání nás výstava vede k zamyšlení nad **vlastní odpovědností** plynoucí ze současného způsobu individuálního života ve vztahu k většímu celku.

Volba tvůrčí aktivity: Badatelská reflexe poznatků. Práce ve skupině. Pískovnice jako archeologická ložiska (souzní s charakterem odkrývání, měsíční krajinou a navazují na

---

⁵⁷ více o výstavě na stránkách MUD*

podstatu díla s projekcí a jemnými kamínky, které se musí rozhrnout, aby se objevil význam).⁵⁸

2.3.4 Anotace edukačního programu

Cílem edukačního programu *Archeologie a vize budoucnosti* je prohloubit uvědomění si výzev současné civilizace. Jaké jsou udržitelné kroky, které můžeme v běžném životě dělat, abychom naše prostředí, ve kterém žijeme, udrželi kultivované? Umíme si představit náš svět, jak bude vypadat v budoucnosti? Jak se promění příroda, ale i města? Vytržení z digitální apatie, probouzení angažovanosti a péče o okolní svět.

Cílová skupina: 2. stupeň ZŠ (po předchozí konzultaci s vyučujícími také prvostupňové třídy)

Klíčová slova: Poselství budoucnosti, současné umění, imerzivní prostor, ekologie, udržitelnost.

2.3.4.1 Návaznost na RVP pro 2. stupeň ZŠ

Oblast umění a kultura, Oblast Člověk a příroda, Osobnostní a sociální rozvoj.

Tento program je ukázkou mezioborového pojetí galerijních a edukačních programů. Kromě učiva z oblasti Kultury a umění nabízí obsah výstavy a jeho edukační linie i oblast učiva z Oblasti Člověk a příroda: téma ekologie – nabízí zamyšlení nad vztahem člověka a přírody, životního prostředí, udržitelného života a rozvoje, rizik spojených se společenským vlivem na životní prostředí ad. Zároveň klade důraz na osobnostní a sociální rozvoj žactva – v průběhu programu je kladen důraz na vzájemnou komunikaci a kooperaci – respektování sebe i druhých, empatii, aktivní naslouchání i dialog.⁵⁹

Cíl II (znění dle RVP pro oblast Umění a kultura): Porozumí významu znaku a symbolu v uměleckém ztvárnění, dokáže svůj poznatek využít při metakognitivním procesu: své poznatky aplikuje v procesu vymýšlení účelu a tvorby vlastního znaku.

---

⁵⁸ Edukačnímu programu k výstavě Critters se věnuje také ukáзка z pedagogického deníku v příloze této práce. Vizte *Příloha 2*.

⁵⁹ RVP pro ZV. (*Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání 2023.*)

2.3.5 Scénář edukačního programu

Realizace s 6. třídou ZŠ Dukelská. Trvání 1,5 hodiny.

TYP AKTIVITY, MÍSTO a ČAS	POPIS AKTIVITY	CÍLE AKTIVITY
Úvod, evokace. Před vstupem do expozice. 5 minut.	Úvodní přivítání a motivace. Už jste tu někdy byli, v muzeu? Pamatujete si, co jste tady nebo v podobných prostorech viděli? Ve zkratce: Sochy, obrazy, jiné umělecké druhy, jejich příběh, odrážející historii či současnost. Dnes nás čeká speciální návštěva tak trochu jiné výstavy – dvojice současných mladých umělců si pro nás připravila poselství z budoucnosti. My se to poselství vydáme objevit. Žáci se rozdělí do skupin a dostanou průzkumnickou baterku (když mají, mohou použít baterky na telefonu). Jsou vyzváni k průzkumu prostoru všemi smysly. Před vstupem: podnítit badatelskou motivaci a sdělit pravidla průzkumu výstavy.	Uvědomuje si svou výchozí pozici, navazuje na předchozí zkušenost.
Skupinová práce. V expozici. 5 minut.	Aktivizace a tvorba předporozumění. Neřízený průzkum výstavy. Žáci ve skupinách objevují prostor, společně se zamýšlejí nad možným významem poselství, která nesou jednotlivé artefakty, mohou si zapisovat.	Učí se samostatně orientovat v imerzivním prostoru, skupinové práci a záznamu svých úvahy.

<p>Reflexe.</p> <p>Kruh z podsedáků, v expozici.</p> <p>15 minut.</p>	<p>Reflexe samostatného průzkumu.</p> <p>Scházíme se v kruhu. Jaké bylo vaše objevování? Bylo to pro vás těžké, nebo lehké odhalit poselství? Zmiňují: <i>rozpad, zvláštní atmosféru, měsíční krajina, vypálená krajina, bezčasí...</i></p> <p>Čím je atmosféra ovlivněna? Proč jste získali tento dojem?</p> <p>Skládáme dohromady útržky žakovských výpovědí:</p> <p><i>Tmou, šerem, a částečně tím světlem, který je takový jakoby kouzelný...</i></p> <p><i>Taky tu zní ta hudba...</i> Jak na vás působí? Necháváme si chvíli čas na její vnímání. Naše výpovědi se různí, ale doplňují. Na někoho hudba působí klidně, někoho znepokojuje.</p> <p>Jak funguje světlo? <i>Naše baterky.</i> A ještě? <i>Běhá tady po zdech a po stropě.</i> Postupně rozklíčujeme, že světlo odráží prosvětlené znaky ve tvaru kotouče.</p> <p>Co Vám připomíná? Slunce, měsíc, energie, pravidelnost.</p> <p>Poznáme, co je to za znaky? Často zmiňují <i>čínské znaky, hieroglyfy, runy...</i> tedy písmo, která nejsou žactvu známá.</p>	<p>Učí se vyjadřovat své pocity, nápady.</p> <p>Uvědomuje si významotvorné prvky výstavy.</p> <p>Dává do souvislostí intermediální vrstvy výstavy.</p>
---	---	--

Obrázek 16 S. T.: Asémantické písmo (Critters)

Zkuste se nyní soustředit na hudbu, zkuste přitom upřít pohled na plátno se znaky. Jaké mají tvary?

Jsou třeba pravidelné? *Možná to trochu připomíná notový zápis...*

O významu asémantického písma a jeho propojení se zvukovou složkou – reagujeme na ni, soustředíme se na vnímání pravidelností či nepravidelností, délky zvuku, hloubku, zkusíme je si je propojovat s vlastnostmi tvarů znaků na plátně.

Od vizuální a zvukové podoby se dostáváme k významu, který by mohlo znakové dílo mít v kontextu výstavy:

K čemu nám je písmo? *Záznam myšlenek, mluveného slova, knížky, vědění, předávání informací...*

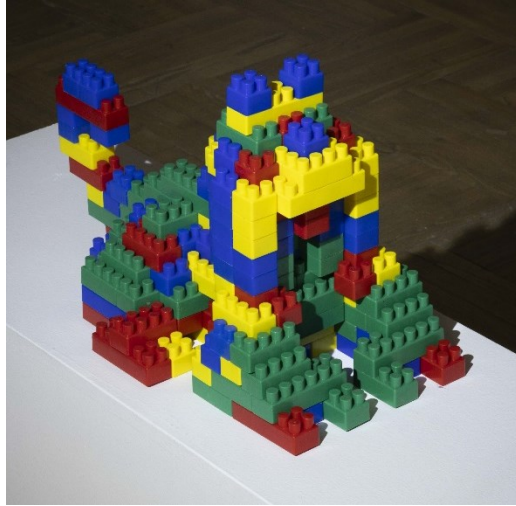
Objevuje se myšlenka: *Možná je tam tedy ukrytý nějaký vzkaz, který nám má pomoci odhalit hudbu?*

Pojmenovává svou smyslovou zkušenost – uvědomuje si souvislosti výtvarného díla a hudby.

Vnímá události různými smysly a vizuálně je vyjadřuje.

	<p>Všimli jste si ještě dalších znaků?</p> <p>Povídáme si v přítomnosti, teď a tady, o secesních ornamentech u stropu (sto let starých), které komunikují s promítanými znaky poselství z budoucnosti.</p> <p>Názorně se tak prolínají časové roviny. To nás může dovést k úvahám o hlavním leitmotivu celé výstavy – vše co se stalo v minulosti, ovlivnilo naši přítomnost. Co se děje nyní, má vliv na podobu budoucnosti.</p> <p><i>Obrázek 17 Komunikace znaků (Critters, S. T.)</i></p>	
<p>Procházka výstavou.</p> <p>Ve výstavě, u jednotlivých děl.</p> <p>25 minut.</p>	<p>Dialogická a reflexivní procházka výstavou, která rozvíjí postřehy žáků z průzkumu.</p> <p>Jdeme se na díla podívat zblízka, navazujeme na počáteční průzkumné sondy.</p> <p>Zastavujeme se u artefaktu, který vypadá jako sfinga z kostek. Co by to jako nález z budoucnosti mohlo znamenat? Poznáme, co je z kostek postaveno?</p>	<p>Uvědomuje si rozmanitost výtvarných forem a rozpoznává souvislosti mezi obsahem a formou výtvarného díla.</p>

Obrázek 18 Sfinga (Critters, S. T.)

Kočka. Jen obyčejná kočka? Při bližším průzkumu žáci poznají sfingu...

Víme, co je to sfinga? Posvátná socha, největší socha vytesaná z jednoho kusu kamene. Bezpochyby nesla duchovní význam pro starověkou egyptskou kulturu. Viděl ji někdo na živo?

Z jakého materiálu je tato naše sfinga? Proč je z kostiček? Když porovnáme pravou sfingu (ukazuju ji na obrázku) a tuto, jaký je v nich rozdíl?

Jednodušší, jako by se z ní vytratila původní funkce, původní smysl. Jako by si z ní někdo udělal legraci, jako by najednou byla povrchní...

Laciný humor, žáci zmiňují kulturu vtipu některých youtuberů – *může to vést k degradaci významu;* v tuhle chvíli spontánně navazujeme na současnost, na žitou zkušenost dospívající generace žáků.

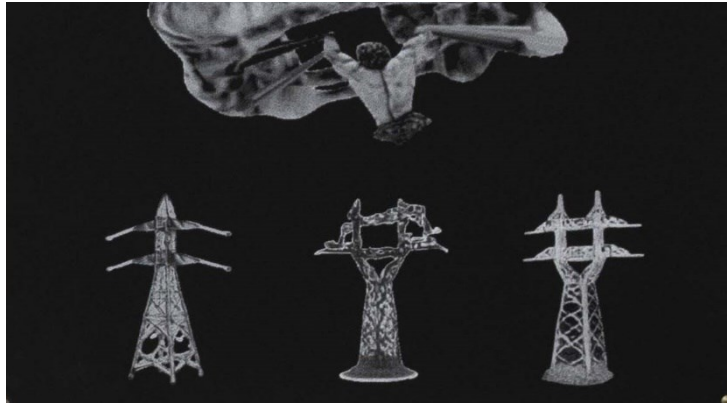
Formuluje a vyjadřuje vlastní myšlenky, názory, pocity.

Interpretuje umělecká vizuálně obrazná vyjádření současnosti i minulosti; vychází při tom ze svých znalostí historických souvislostí i z osobních zkušeností a prožitků.

Propojuje si informace a porovnává je se svou žitou zkušeností.

Digitální malby transformátorů.

Co vidíme, když se díváme na toto dílo? Jsou tyto transformátory běžnou součástí prostoru, nebo je na nich něco, co nás třeba překvapuje, rozrušuje?

Obrázek 19 Transformátory (Critters, A. Z.)

Žáci si všímají deformace; artefakty připomínají bytosti, proměňují se. Působí strašidelně, připomínají zlé bůžky (připomíná jim to nějaký strašidelný komiks).

Čím ještě působí znepokojivě? Všimněte si formy, poznáme?

Co by to mohlo tedy znamenat, pokud je to nálezy z budoucnosti? Proč jsou takto vyobrazeny?

Snažíme se společně logicky odvodit možný význam.

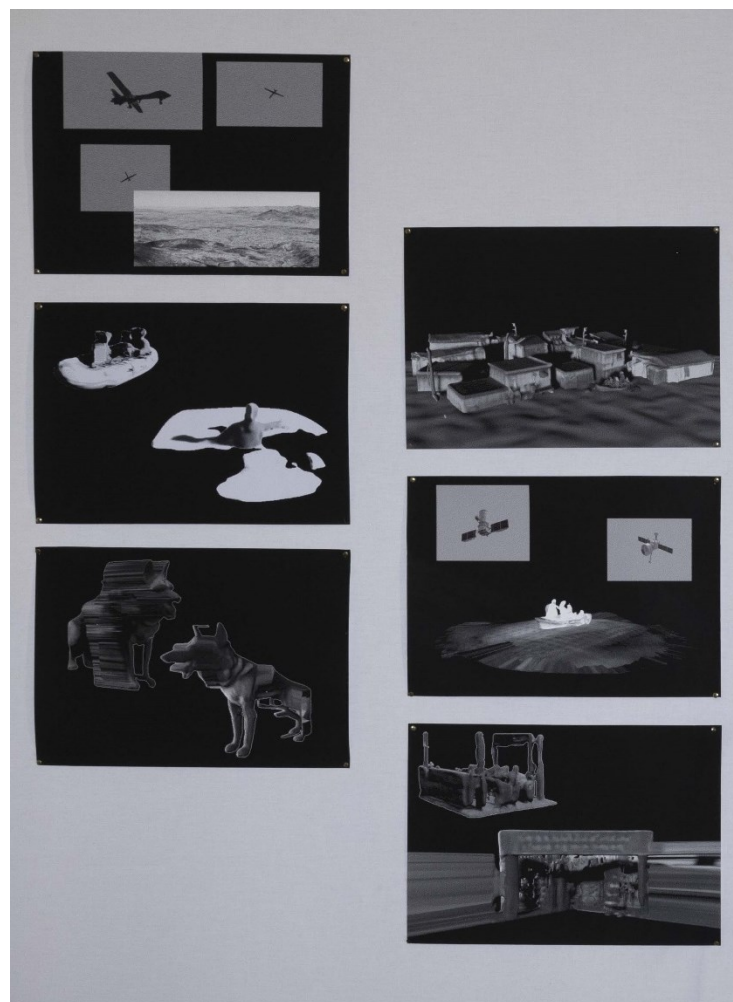
K čemu slouží transformátory? *Vedou elektřinu.* K čemu je rozvod elektřiny? *Zásobuje pokrok, rozvoj vědy a techniky, lidské civilizace – to je důležité.* Ale nesmí se zapomínat na další důležitou věc. Odkud se bere elektřina?

Uvádí na vybraných příkladech závažné důsledky a rizika přírodních a společenských vlivů na životní prostředí

Ověřuje komunikační účinky vybraných vizuálně obrazných vyjádření.

Učí se všimnout si a popsat uspořádání objektů do celků v

	<p>Člověk chce někdy stále více a více a nedbá na důsledky. Otevření témat vztahu člověka a přírody, nutnost harmonie.</p> <p>Na základě postřehů a kladením otázek rozvíjíme environmentálně laděný dialog, který nás zavede zpět k významu díla, jež odkazuje právě na lidskou závislost na přírodě.</p> <p>Dostáváme se také k tématům jako je digitální chyba nebo nebezpečí digitálního prostoru, který se vymyká naší kontrole. Úskalí a nebezpečí umělé inteligence či vzniku dezinformací.</p> <p>Malba.</p> <p>Zastavujeme se u dalšího díla. Jak na Vás působí?</p> <p>Radostně nebo spíš znepokojivě? Čím to je? <i>Síla, živost</i> – působí jinak než studené digitální malby. <i>Tady ty plameny sálají z tahů, živost barev, jsou jakoby zkřivené tím tahem</i> (rozdíl oproti klasické malbě) – co nám ta křivost říká? Někdo to maloval se silným pocitem, chtěl tomu dodat živelnost (pohromy) – dotýkáme se tak podstaty exprese v malířství)</p> <p>Ohnivá opona, les hoří...</p> <p>Digitální malby II</p> <p>Motivace: zde je hádanka, která tvoří dohromady příběh. Pojďme na ni zkusit přijít. Každý z výjevů je kouskem významu do skládky.</p>	<p>ploše, objemu, prostoru a časovém průběhu – vyjádření vztahů, pohybu a proměn uvnitř a mezi objekty (lineární, světlostní, barevné, plastické a prostorové prostředky a prostředky vyjadřující časový průběh) ve statickém i dynamickém vyjádření.</p> <p>Objevuje charakter současného umění a jeho možných podob – seznamuje se s interaktivní instalací, objevuje její význam v kontextu výstavy.</p>
--	--	---

Obrázek 20 Digitální malby (Critters, A. Z.)

Střípky se nám skládají:

člun, asi rodina, sama na neurčité vodě

vyjíždí ze zaplavené vesnice či jinak rozpadajícího se území

pustina, neosídlená plocha

strážní psy

hranice

	<p><i>satelit, někdo to sleduje, kontroluje</i></p> <p>... úvahy, skládáme dohromady příběh lidí, kteří museli opustit své původní obydlí, překračovat hranice.</p> <p>Dotýkáme se možných důvodů, co k tomu mohlo vést, proč někdo musel opustit svoje obydlí? Narušení podmínek k životu, např. změnou klimatu...</p> <p>Forma: černobílé, studené, okleštěné, holé, odosobněné...</p> <p>Má to svůj smysl?</p> <p>Objekt ruina.</p> <p>Na co jste přišli?</p> <p><i>Nalezený kus sutin.</i></p> <p><i>Rozpadlý dům. Proč?</i></p> <p><i>Je tam pant.</i></p> <p>Je to jen ruina?</p> <p><i>Je tam i něco namalovanýho. Voda, louka... Malba to zjemňuje.</i></p>	
--	--	--

Obrázek 21 Ruina (Critters, S. T.)

Dotýkáme se tématu japonské estetiky wabi-sabi. Vidět krásu v omšelosti.

Opakující se nápady, které žáci do ruiny promítají:
Rozpadající se planeta.

Projekce.

Objekt, promítací deska, která je pokrytá kameny. Přišli jste při průzkumu na to, jak ten objekt funguje? *Musí se zhasnout baterky.*

Co je nutné udělat pro rozkrytí významu? Žáci si všimají prosvítání sdělení skrze kamínky, postupně ztrácejí

ostych z jejich odhrnování. Rozpohybovaný příběh, který jsme rozkryly při hádance a další znaky. Příběh se pohybuje, je potřeba vždy reagovat a odkrýt tu správnou část.

Obrázek 22 Aktivizační dílo (Critters, A. Z.)

Narážíme na aktivizační metaforu odkrývání – je nutné, abychom se zapojili, abychom vyvinuli aktivitu. Proto se u tohoto díla ráda s žáky zastavuji na pomyslný konec dialogické procházky. Krásně navazuje na stěžení myšlenku – pokud budeme aktivní, nebudeme jen pasivně přihlížet, budeme to my, kdo může něco změnit, každý z nás může přispět.

Reflexe.

V kruhu, na
podsedácích.

5 minut.

Reflexe poznatků z výstavy.

Docházíme k tomu, že výjevy, které se před námi právě z budoucnosti otevřely, nejsou příliš veselé. Důležitý moment – ačkoli se mnoho z toho děje již právě teď, budoucnost má naději na jiný scénář, pokud se začneme aktivně zajímat o svět okolo sebe.

Ověřuje
komunikační
účinky, snaží se
odvodit důvody
(metakognice).

	<p>Co je důležité, abychom předešli takovým výjevům budoucího vývoje? Co může udělat každý z nás?</p> <p>Žáci často zmiňují ekologické zásady chování k přírodě (třídít odpad, neplýtvat s vodou, neodhazovat odpadky, nekupovat mnoho věcí atp.).</p> <p>Společně pak ještě přemýšlíme, že důležitou hodnotou je péče o mezilidské vztahy. Pokud se k sobě budeme chovat pěkně, s respektem – to platí i v třídních kolektivech, ve kterých se pohybujeme – může to přispět k lepší vizi budoucnosti.</p>	<p>Zaujímá aktivní postoj k ekologickým tématům.</p> <p>Dokáže vztáhnout získané informace ke své žité současnosti a vyvodit z nich proaktivní důsledky svého jednání.</p>
<p>Aktivita.</p> <p>Ve výstavě, u pískovniček.</p> <p>15 minut.</p>	<p>Tvůrčí aktivita: Tvorba znaku.</p> <p>Pískovnice umístěné na vybraných místech ve výstavě, osvětlené lampičkou. Motivace: archeologická stanoviště.</p> <p><i>Obrázek 23 Archeologické stanoviště (Critters)</i></p> <p>Žáci dostanou za úkol zamyslet se nad tím, co by naši</p>	<p>Ověřuje komunikační účinky samostatně vytvořených vizuálně obrazných vyjádření.</p>

	<p>planetě přáli, aby se jí dařilo dobře; znovu se zamýšlejí nad důvody, které v současnosti podmiňují neblahé prognózy budoucnosti.</p> <p>Vytvořte znak pro ochranu země.</p> <p>Navazujeme na zakoušení podstaty znaků z úvodu a na další poznatky z výstavy. Jaké jsme cestou potkali druhy znaků? Vracíme se k symbolice kruhu, písma...</p> <p>Ukazujeme si další možnosti znaků: například keltské znaky, u nichž lze mluvit o spjatosti s přírodou, záznamech projevů živelů a jejich význam pro společenství (úroda, živobytí ad.); ale také současné znaky (pro tříděný odpad, emotikony ad.).</p> <p>Odvozujeme společné charakteristiky znaků: význam geometrických tvarů, zjednodušení tvaru, důmysl, vystižení podstaty.</p>	<p>Rozpoznává linie, tvary a jejich významy.</p> <p><i>Vybírá, vytváří a pojmenovává prvky vizuálně obrazných vyjádření a jejich vztahů; uplatňuje je pro vyjádření vlastních zkušeností, vjemů, představ a poznatků; variuje různé prvky a jejich vztahy pro získání osobitých výsledků.</i></p>
<p>Závěrečná reflexe.</p> <p>Kruh.</p> <p>15 min</p>	<p>Na závěr každá skupina představí svůj znak a jeho význam ostatním.</p> <p>Hodnotíme pak ještě na úplný konec, jak se nám pracovalo, jak bylo těžké či lehké pracovat ve skupině a ve skupinové shodě. Nastal někde konflikt? Využíváme toho k rozvedení diskuze. Konflikt jako hybatel a významotvorný prvek při reflexi.</p>	<p><i>Ověřuje komunikační účinky samostatně vytvořených vizuálně obrazných vyjádření.</i></p> <p>Učí se prezentovat výsledky své práce před ostatními a domlouvat se ve skupině.</p>

2.3.6.1 Záznamy z tvůrčí činnosti

Obrázek 24 Prameny vody – každý proud je někoho jiného, ale tvoří celek jako společný proud; důležitost vody (Critters)

Obrázek 26 Rovnováha živlů, skupinová práce (Critters)

Obrázek 25 Symbol mezilidských vztahů (Critters)

2.3.6 Reflexe edukátorky

Téma vizí budoucnosti, které výstava předkládá, je spjato s aktuální situací globální civilizace. Je to téma těžké. Poselství, které výstava sděluje, může vyznívat velmi znepokojivě. Změny klimatu spjaté s ekologickou krizí přímo ovlivňují podmínky k životu na Zemi.

Žáci tyto skutečnosti vnímají velmi silně, jak se ukázalo z jejich reakcí, interpretací, které při dialogické reflexivní procházce vyjadřovali. Je proto třeba k těmto obsahům přistupovat s citem vzhledem k cílové skupině, se kterou jsou komunikována. Program jsme proto koncipovali pro žáky 2. stupně ZŠ, u kterých lze předpokládat rozvinutější schopnost takto komplexní a znepokojivá témata zpracovat. Programu se zúčastnilo celkem 12 tříd, převážně druhostupňové třídy 7. ročníku, nejmladší skupinu tvořili 4 třídy 5. ročníku ZŠ.

Přestože je téma těžké, cítili jsme potřebu a nutnost tato témata se žáky otevírat. Jsou aktuální a dospívající generaci nevyhnutelně ovlivňují. Nejen kvůli tomu, že ve světě se stále horšími podmínkami k životu budou žít, ale také proto, že se s těmito informacemi setkávají v intenzivní, často ale také deformované podobě (problematika klimatických dezinformací a tzv. greenwashingu). Jedním z argumentů pro otevírání těchto témat právě na půdě muzeí a galerií může být to, tvoří místa pro diskusi na bezpečné, otevřené půdě, kde se žákům dostává (nebo by mělo dostávat) erudované zpětné vazby – stejně jako ve škole.

I přesto, že lze z této otevřenosti do velké míry vycházet, je třeba vážně pracovat s individuálními reakcemi žáků na základě jejich zkušeností, zázemí (ať už rodinného nebo společenského, kulturního atp.). Ve zpětných vazbách v reakci na bezprostřední interpretace žáků jsme cítila obavy či nejistotu v argumentaci a možných důsledcích, což mne přivedlo k hledání opor a metod v komunikaci s dospívajícími o takto závažných tématech.

Přikládám zde proto odkaz na užitečnou publikaci MŠMT, která představuje souhrnnou a metodicky podloženou oporu pro vyučující na způsob návodu.⁶⁰ Nikoli však dogmatického, jedná se spíše o souhrn účinných komunikačních a etických strategií ve výchovném a vzdělávacím procesu. V komunikační situaci je nutné zachovávat upřímnost, naději a nevzbuzovat v žácích pocit marnosti. Mohlo by se totiž napáchat více škody než užitku. V tom vnímám důležitost zvolené edukační aktivity, která pracovala s cílem zamyslet se nad tím, co bychom naší planetě jako propletenému systému vztahu lidí a přírody přáli, aby se jí dařilo dobře.

Popisovaný edukační program k výstavě Critters měl mít převážně aktivizující cíl, což se i dle vyhodnocení zpětnovazebních dotazníků od vyučujících alespoň do jisté míry vydařilo.

Program byl ve vícero případech uzpůsoben časové dotaci, kterou si škola mohla dovolit (z doporučené časové dotace programu 1,5 hodiny byl zkrácen na 45 min), proto byly některé úseky redukovány, což se ovšem ukázalo jako problematické.

2.3.7 Reflexe vyučujících

Kromě záznamu bezprostředních reakcí od některých vyučujících zde vycházím také z dotazníku, který jsem vyhotovila za účelem zjištění kvality a přínosu edukačního programu pro školní skupiny a rozeslala vyučujícím přítomným při jeho realizaci. Z 12 oslovených vyučujících se nám jich vrátilo 5 vyplněných.

Dotazník byl zaměřen na dvě části: První část se zaměřila na hodnocení kvality struktury edukačního programu z pohledu vyučujících:

---

⁶⁰ *Příručka pro školy v době katastrofické události*. Online. Jednotný metodický portál MŠMT. 2022. Dostupné z: <https://www.edu.cz/methodology/prirucka-pro-skoly-ukrajina/>. [cit. 2024-07-11].

- **Jak byl edukační program veden edukátory z hlediska kvality a srozumitelnosti? Označte na škále 1–5 (jako školní hodnocení), případně prosím doplňte vlastním komentářem (slovní hodnocení).**

1. Struktura edukačního programu, návaznost jednotlivých částí.
2. Vedení dialogu edukátorem ve výstavě s žáky a žákyněmi.
3. Způsob komunikace edukátorů a žáků.
4. Atraktivita (vzbuzení zájmu).
5. Navazování na zkušenosti žáků a žákyně.
6. Přiblížení témat výstavy.
7. Vyznění poselství výstavy.
8. Tvůrčí aktivity.

Druhá část dotazníku zjišťovala spojitost edukačních témat s výukou ve škole.

- **Reflexe edukačního programu z hlediska návaznosti na školní výuku (vazby na RVP/ŠVP).**

1. Přišli jste na program v rámci konkrétního předmětu?
2. Hodilo se Vám téma do učebního plánu? Jak?
3. Pracujete s návazností témat z edukačního programu do další výuky? Případně jak? (V rámci jakého předmětu, jaké aktivity.)
4. Přišel Vám edukační program přínosný, užitečný? Čím? Proč?
5. Co si z něj podle Vás žáci a žákyně odnášejí? Byli naplněny konkrétní vzdělávací cíle?

Poslední část ještě nabízela prostor pro doplnění vlastních postřehů a případných jiných sdělení.

Prostor pro vlastní doplnění, chcete nám ještě něco vzkázat? Budeme rádi za jakákoli další doplnění, připomínky, postřehy, které by nám pomohly zlepšovat kvalitu edukačních programů.

2.3.7.1 Vyhodnocení dotazníku

Níže uvádíme komentář a vybrané odpovědi z dotazníkového šetření.⁶¹ Následuje celkové vyhodnocení dotazníků.

Negativa programu podle odpovědí z dotazníku:

Úskalí nastalo v časově zkrácených variantách edukačního programu, kterými jsme školní skupině vyšli vstříc vzhledem k jejich možné časové dotaci návštěvy muzea. V takovém případě nebyl dostatek času a prostoru a edukační program se stal jakýmsi polotovarem.

Výpověď z dotazníku: 45 minut je krátký čas, téma do budoucnosti náročné. Zejména na kreslení a zamyšlení se bylo opravdu málo času.

Druhé úskalí se projevilo u velmi početných tříd, které jsme museli vzhledem k umístění výstavy v Šimově síni rozdělit na poloviny. Po společném úvodu se jedna polovina vydala absolvovat edukační program ve výstavě, druhá skupina zatím absolvovala workshopový program rozvíjející téma výstavy v edukační dílně. Následovalo prostřídání. V takovém případě nedošlo k vnitřní kontinuitě a dostatečné provázanosti. Tento případ či postup vyžaduje od edukátorů při přípravě činností aktivní součinnost, která někdy přes úskalí rozdílného vnímání a přístupu k muzejní edukaci pro školní skupiny není tak docela možná.

Úryvek z dotazníku: Struktura edukačního programu, návaznost jednotlivých částí: 1 a 3 (Program se skládá z dvou hlavních částí, které spíš než na sebe navazující poloviny působí jako dva programy k podobnému tématu. V rámci obou polovin navazují aktivity a části skvěle.)

Třetí úskalí se projevilo v možnostech komunikace mezi mnou (edukátorkou) a vyučující ohledně jejího/jeho aktivního zapojení do programu.

---

⁶¹ Vyplněné dotazníky jsou součástí příloh této práce. Vizte *Příloha 1*.

Z dotazníku: „*děti si posedaly na malé podsedáky spolu s edukátorkou. Pro mě tam místo nebylo, ani mi nebyla věnovaná sebemenší pozornost. To mi zpočátku vadilo. Nepřisedla jsem si do kruhu (posuňte se, taky tady chci být), ale sedla jsem si opodál a poslouchala. Brzy jsem vnímala, že je to tak dobře. Byla jsem tam a nebyla, nerušila, děti komunikovaly s edukátorkou, chápaly, o čem je řeč, byly pozorné, vše probíhalo v klidu a dobré tvůrčí (opravdu) atmosféře.*“

Čtení této reflexe mi pootevřelo oči. Při vedení programu jsem vždy měla v úmyslu nechat vyučujícím přirozený prostor pro vlastní uchopení – nikdy jsem se aktivně neptala, zda se chtějí zapojovat. Někdy dokonce při programu nebyli přítomni, jindy vyučující sami intuitivně do programu zasahují, a to nikoli pouze kázeňsky. Setkala jsem se však také s necitlivým vstupem, kdy např. vyučující nepoučeně hodnotí dětské výtvary podle estetického kritéria a (patrně nevědomě) tak podryvají podstatu edukačního procesu.

Jeden návod tedy není, záleží vždy na osobnostech vyučujících, jejich zkušenostech i dynamice skupinového dění v rámci programu. Někdy zásah vyučujících může celému procesu prospět, obohatit jej, pozdvihnout, jindy může být taková skutečnost spíše překážkou. Je však vždy nutné myslet na to, že jsou to vyučující, kteří skupinu znají a mají s ní zkušenost, vědí, na co navazují, znají o žáky a žákyně individuálně atd.

Pozitiva programu podle odpovědí z dotazníku:

Dialogický a reflexivní charakter edukačního programu vyučující z většiny ocenili a vnímali jej jako přínosný. Ráda jsem si také přečetla odpovědi, které rozvíjely podrobněji zpětnou vazbu a leckdy velmi citlivě a pozorně popisovaly dialog edukátora s žáky a jeho účinek.

Kladně byl hodnocen i cíl srozumitelně přiblížit žákům význam současného umění.

Odpověď z dotazníku: *Edukační program mi přišel zajímavý, protože se děti dozvěděly něco o aktuálních tématech a o tom, že současné umění je může zpracovávat. Děti mohly diskutovat a vyjádřit svůj názor a posunout svoje uchopení světa o kus dál.*

Podobně: *...a (žactvo) si snad také rozšířilo vnímání toho, co a o čem může být umění, že může nabízet komentář nebo i kritiku současné společnosti.*

Z hlediska kvality naplnění cílů vyučující uvedli následující:

Žactvo si doufám odneslo kritičtější pohled na spotřebu a její možné následky a snad si také rozšířilo vnímání toho, co a o čem může být umění, že může nabízet komentář nebo i kritiku současné společnosti.

Co si děti doopravdy odnesly je těžké posoudit, ale to, že jim bylo všechno srozumitelně vysvětlené a měly se dost prostoru vyjádřit a diskutovat svůj pohled na věc hodnotím velmi kladně.

Přišel Vám edukační program přínosný, užitečný? Čím, proč? Ano, protože se děti dozvěděly něco o aktuálních tématech a o tom, že současné umění je může zpracovávat. Děti mohly diskutovat a vyjádřit svůj názor a posunout svoje uchopení světa o kus dál.

Způsob komunikace edukátorů a žáků/žákyň: Klidné otázky, zajímavé odpovědi, děti postupně hovořily, i když nebyly tázány, k věci, vyjadřovaly své nápady a názory, s dobrými postřehy.

Atraktivita (vzbuzení zájmu): Přirozená, v mé skupině všechny děti byly do programu vtaženy, za celou dobu jejich zájem neopadl, kvůli omezenému času (MHD) jsme museli program ukončit, sice podle domluvy, ale ještě by děti zůstaly a zažily si to.

Navazování na zkušenosti žáků a žákyň: Zde nevím: pokud jde o edukační program, děti zkušenost neměly žádnou, s návštěvou výstavy tak větší polovina, ovšem s takovouto netradiční nikdo. Co se týká vystavovaných děl, uměly rozpoznat souvislosti a možná právě poodhalily, že jejich bytí, jejich role v tomto světě je, existuje.

Přiblížení témat výstavy: Citlivé, mohli bychom mluvit o nevyhnutelnosti tragického brzkého konce, to nezaznělo. Spíš jsme byli pozváni k účasti na bytí v té situaci, kdy vidíme vzpomínky potomků jako poselství pro náš čas tady.

Vyznění poselství výstavy: Pozitivní. Naše skupina končila u stolku s kamínky a vzkazy a světly pod nimi. Anička říkala, že jednak je příjemné bavit se touto aktivitou, odhalovat, poodhalovat místa, která jsou jinak skrytá a něco nám mohou ozřejmit, ale také to od nás

vyžaduje aktivitu, nějakou práci a s tím se můžeme ke všemu stavět, když vynaložíme úsilí, je to ku prospěchu.

Tvůrčí aktivity: Celá koncepce tvůrčí aktivity se mi líbila. Dětem byly představeny některé globální problémy, viděly fotografie. Samotné zadání úkolu bylo dobře podané a pochopitelné, děti byly vybídnuty ke spolupráci, to přijaly, všechny se zapojily a v čase k tomu určeném vytvořily své nové krajiny, uměly o nich a svých postupech a úvahách hovořit, sdílet je. Edukátor vhodně hovořil k dětem během jejich práce, používal slovník plný kladného a všímavého, konkrétního a konstruktivního hodnocení.

Přišel Vám edukační program přínosný, užitečný? Čím, proč? Ano, velmi. Jednak pro skupinu dobrý zážitek, sdílení smysluplných témat, jednak děti viděly výstavu jako netradiční jedinečný celek i jednotlivé vystavované předměty a obrazy jako výtvarná díla, a také samotné téma, závažné, zavazující, mohlo přispět k vědomí, že problém i svoji roli chápou a jsou povzbuzeni k aktivitě. Chce se mi říct, že se staly trochu lepšími:)

Co si z něj podle Vás žáci a žákyně odnášejí? Byli naplněny konkrétní vzdělávací cíle? Zkušenost, že i takto lze prožít návštěvu výstavy, jak provázející slovo má stejnou váhu jako vystavované umělecké dílo, že mu mohou dát hodnotu samy, jak věci chápou, přijímají nebo se vymezují, samy interpretují, myslím, že zažily kousek dospělosti právě díky Vašemu rovnému přístupu k nim.

Prostor pro vlastní doplnění, chcete nám ještě něco vzkázat? Budeme rádi za jakákoli další doplnění, připomínky, postřehy, které by nám pomohly zlepšovat kvalitu edukačních programů: Osobně jsem velmi nadšená, že jsem se se skupinou mohla edukačního programu zúčastnit, vidět, jak se dá a má s dětmi hovořit, jakou roli hraje odbornost a rovný přístup. Takže za mě velké díky, s potěšením jsem tohle zde vypsala, pokud se bude hodit, jsem ráda a těším se na další spolupráci. Přeji hodně sil, dobrých podnětů, dobrých tvůrčích zážitků a všechno nejlepší.

Přišel Vám edukační program přínosný, užitečný? Čím, proč? Ano, protože se děti dozvěděly něco o aktuálních tématech a o tom, že současné umění je může zpracovávat. Děti mohly diskutovat a vyjádřit svůj názor a posunout svoje uchopení světa o kus dál.

Žáci byli dovedeni o problematice životního prostředí a lidského zásahu do něj přemýšlet, pozastavit se nad nutností „zabrzdit“ a žít v souladu s přírodou.

Ano, globální problém.

Na otázku, zda vyučující se svými třídami přišli na program v rámci konkrétního předmětu, zaznívalo v odpovědích zejména: VOZ (výchova občanství a ke zdraví) a Výtvarná výchova.

Následuje několik odpovědí týkajících se návaznosti na výuku:

Hodilo se Vám téma do učebního plánu? Jak?

Ano, pracovali jsme na výkresech pro soutěž a výstavu v DDM Benešov Planeta Země – náš jediný domov

Ano, návštěva kulturního zařízení.

Snad ano. V přírodovědě řešíme vliv člověka na přírodu.

Ano. Přesně nám dokreslovalo tematický blok: Historická tradice – Kultura – Umění – Kulturní bohatství.

Ano, ekologie.

Pracujete s návazností témat z edukačního programu do další výuky? Případně jak?

V přírodě se dál věnujeme módnímu průmyslu a dalším dopadům lidské činnosti na planetu. Jako roční téma máme cestování časem, kde se zabýváme také možnými budoucnostmi.

V rámci Výchovy k občanství a ke zdraví pracujeme s dětmi se zážitky z výstavy, rozebíráme myšlenky dětí apod.

Ano, ekologie, ale i umění.

Z vyhodnocení dotazníku a získané zpětné vazby je patrné, že mezi velkou částí vyučujících došlo k navázání důvěry v kvalitu edukačních programů. Díky tomu se například rozvinula naše spolupráce s konkrétní vyučující ze Základní školy Dukelská, která se stala komunikační osobou zaštiťující organizaci a zprostředkování nabídky edukačních programů

MUD* mezi vyučující z jejich školy. ZŠ Dukelská se i díky této skutečnosti stala nejčastějším a nejpravidelnějším návštěvníkem našich programů a rozvinuli jsme společně spolupráci na projektových programech. *Na čem jsme se shodli všichni, bylo, že benešovské muzeum chceme navštěvovat pravidelně, že nás takové akce baví a obohacují.*⁶²

2.4 Weak Season (projektový den)

Edukační program v rámci projektového dne žáků 6. tříd ze ZŠ Dukelská (Benešov).

2.4.1 Motivace

Tvorbu tohoto programu zařazuji do výběru proto, že odráží velmi důležité společenské téma, které rezonuje s myšlenkou a funkcí muzea přinášet skrze výstavní materiál aktuální společenskou problematiku (v tomto případě formou osobního příběhu).

Edukační program také představuje ukázkou programu vznikajícího na míru. To znamená, že jsme jej koncipovali ve spolupráci se základní školou, která kontaktovala edukační oddělení na základě informačního setkání s vyučujícími a požádala o možnost vzniku programu, který by byl spjat se zadáním tématu projektového dne *Zdravý životní styl*.

Práce tedy sestávala z vyhotovení návrhu muzejního edukačního programu, který by odpovídal zadání, a jeho zaslání škole ke schválení.

2.4.1.1 Zadání tématu projektového dne

Zadání od ZŠ Dukelská: Zdravý životní styl.

Časové rozvržení: 5 tříd, které se za sebou vystřídají 8:00–13:00.

Čas edukačního programu: 1 hodina.

Věková kategorie: 6. třída ZŠ.

Výchozí pozice: edukační transformace výstavy Jana Duriny Weak Season.

---

⁶² Z reflexe návštěvy edukačního programu Critters na webových stránkách ZŠ Dukelská.

2.4.2 O výstavě

Výstava současného slovenského umělce Jana Duriny přináší osobní příběh spjatý s tématem duševní (ne)rovnováhy i nemocí a nastínění důvodů, které k jejich vzniku mohly přispět (společenský kontext). Durina pracuje v různých médiích: vystavuje své fotografie a objekty (kostýmy z performance). Principem důležitým napříč celou výstavou je práce s výtvarným materiálem, typicky s textiliemi a jejich postprodukcí, s vyšíváním. Princip práce s materiálem, pojaté jako příjemná, meditativní činnost, pojmenovává Durina jako ozdravný proces (healing process).⁶³

2.4.3 Edukační linie

Klíčovým pro koncepci edukačního programu bylo **téma duševního zdraví a mechanismy**, které nám pomáhají vyrovnat se s tím, když nám není dobře. Jeho uchopení pak přispívalo zkoumání práce s haptickým materiálem v díle Jana Duriny.

Vyšívka a měkkost, **prožitek z práce s haptickým materiálem** a jejím účinkem – odtud volba tvůrčí aktivity. A také: Les, potažmo duch lesa (příroda, přírodní ornamenty), prostředí, kde jsme sami sebou; v Durinově pojetí propojeno s mystikou pohádkových bytostí, posun hranice běžného lesa do bájného prostředí.

S artikulovaným ozdravným procesem (**healing process**) se též pojí práce s konceptem **tzv. well-beingu**.

Klíčové je pak také téma postavení člověka ve společenství a vzájemné utváření; termín **sociální maska** a otázky spojené s původem patologií.

2.4.3.1 Vazby na RVP pro 2. stupeň ZV

Oblast Umění a kultura, průřezová témata: Osobnostní a sociální rozvoj, Výchova demokratického občana.

---

⁶³ Durina, Pavliš 2023.

Ke konkrétnímu dokreslení a ukotvení výše nastíněné edukační transformace témat výstavy přikládám konkrétní odkaz na relevantní kontexty RVP.⁶⁴ Konkrétní cíle v souladu s RVP uvádím také níže v podrobném scénáři edukačního programu.

Vybrané hlavní cíle programu: Rozpozná význam masky jako výrazového prostředku ve výtvarném umění i v přeneseném slova smyslu, uvědomí si význam zdravých mezilidských vztahů na své prožívání i prožívání skupiny, pojmenuje vlastní účinné způsoby či mechanismy psychohygieny jako nástroj zvládnání stresu a hledání pomoci při problémech. *Uvědomí si důležitost podpory angažovanosti při potírání projevů intolerance, xenofobie, diskriminace a rasismu; vnímá sebe jako občana, který se aktivně spolupodílí na utváření vztahu společnosti k minoritním skupinám.*⁶⁵

2.4.4 Anotace programu

Týden zdravého životního stylu – PROJEKT 24/9, 6. třídy

ZŠ Dukelská

8:00 – 13:00 (5 tříd: 5x 1 hodina)

Koncept projektové výuky k výstavě Weak Season

Well-being, duševní zdraví, přijímání jinakosti.

Projekt vychází z námětů, které artikuluje výstava Jana Duriny *Weak Season*. Jako stěžejní námět v souvislosti se zadáním projektu *Zdravý životní styl* vnímám námět well-beingu, který prostupuje napříč výstavou jako její pomyslný leitmotiv. *Well-being* jako nastavení naší mysli, bezpečný prostor ve společenstvích, která utváříme, komunikace jazykem přijetí.

Cílem společného projektu je uvědomit si skrze tvůrčí činnost a dialog s výstavou vlastní zkušenost s viděním sebe sama jako jedinečné bytosti, s rozšířením o schopnost empaticky vnímat své okolí. Kde se cítíme dobře, co nás činí šťastnými? Budeme si povídat o tématu lidské přirozenosti, o vlastnostech, které nás činí jedinečnými, o úskalí škatulkování, o

---

⁶⁴ Výňatek z formulace RVP pro ZV. (*Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání 2023.*)

⁶⁵ *Tamtéž.*

mechanismech, které nám pomáhají cítit se klidně a vyrovnaně. Při tvorbě využijeme námětu kolektivního portrétu a bezpečného místa, které vystavíme na metafoře koláže z vlastností materiálů (hrubost, odolnost, křehkost, tvrdost, barva, zvukové vlastnosti...).

Projekt je postaven na těchto základních tematických pilířích:

- Empatie.
- Přijímání jinakosti, odlišnosti.
- Sociální role, sociální maska.
- Jedinec/kolektiv.
- (Pozitivní) vnímání sebe, vnímání druhých.
- Naslouchání sobě i druhým.
- Síla v křehkosti.
- Meditace, obsese, usebrání.
- Utváření příjemného klima, pocit bezpečí, pocit přijetí.
- Oázy, bezpečné místo, sepětí s přírodou.

2.4.4.1 Zamyšlení, rozvinutí témat

Žádný člověk není ostrov, nežije sám. Žijeme v obklopení druhých, každý se svou jedinečností. Společnost, ve které jedinec žije, jej však určitým způsobem utváří. Mimo jiné prostřednictvím sítí pravidel a hodnot. Tyto sítě společenských norem ale často mohou člověka polapit. Například, když začne být hodnocen a škatulkován. Znáte pojem škatulkování? Bereme na sebe někdy určité masky, abychom na někoho udělali dojem, abychom zapadli do škatulky?

Každý jsme jiný a jinakost je naší součástí, dokonce může být naší předností. Je skvělé být něčeho součástí. Člověk je bytost společenská a na své okolí podstatně odkázaná. Na druhou

stranu je zde úskalí, které vede k uniformitě, potlačení individuality. Čas od času je nám dobře samotným. Vždy se musíme umět dívat kriticky, s nadhledem...

Aby byla ta společnost, či společenství, ve kterém se pohybujeme, zdravé/á, musí se v ní cítit všichni dobře, naslouchat si, být tolerantní vůči druhým, ale i vůči sobě. Častým zdrojem frustrace a nepohodlí je upřednostňování tlaku na výkon na úkor jiných hodnot (pro samotnou možnost jakéhokoli „výkonu“ klíčových, typicky reprodukční práce ad.) Proti tomuto náhledu na místo člověka ve společnosti lze postavit například myšlenky nerůstu, které pracují s vizí společnosti, v níž je vyváženější poměr mezi produkční (výkon) a reprodukční (zachování, péče) prací.

2.4.4.2 Návrh průběhu

Tento návrh vznikl jako zpracování zadání a byl posléze konzultován s vyučujícími ZŠ Dukelská. Vlastní průběh realizace programu (scénář) popisují níže.

Přivítání, ve výstavě (poslední, 5. místnost): Co nás bude čekat?

Úvod: o tom, jak téma well-beingu, které prostupuje výstavou *Weak Season*, zapadá do projektu *Zdravý životní styl*; o výstavě, hlavní myšlenky (příběh). Spolu s přivítáním 15 minut.

Rozdělení do dvou skupin (každá poté zpracovává jedno téma s jedním edukátorem – z prostorových důvodů a vzhledem k povaze výstavního obsahu)

Téma sociální masky (vnímání sebe sama a vnímání nás samotných naším okolím).

Činnost: Portrét z vlastností materiálů. Ve skupinách budeme tvořit kolektivní portrét. Vybírat budeme z různých druhů hapticky i zvukově zajímavých materiálů (tkané a netkané textilie, pletivo, molitan, celofán, peří...). Portrét bude tvořen vrstvami našich vlastností, které dohromady poskládáme do prostorové skici našeho kolektivního portrétu – každý člen skupiny se do ní otiskne výběrem své vrstvy.

Téma bezpečného prostoru. V první místnosti (oáza, ornamenty, příroda, lesní víly, ozdravná poloha, regenerace v přírodě, mytologie, intimita, čistota – nahé tělo, příroda, čas pro sebe, klid v přírodě).

Kde se cítíme dobře, jaké je naše oblíbené místo, jakou máme nejraději činnost, která nás uklidňuje? **Činnost:** Ve skupinách se zamyslíme nad tím, v jakém prostředí je nám dobře, kde se cítíme sví, uvolnění, bez přetvářky, a zkusíme si kolektivně z různých materiálů (látky, molitany atp.) vytvořit návrh takového obydlí. Jak by měla naše oáza vypadat? Jaké bude mít vlastnosti? Ve výstavě vytvoříme prostorové intervence našich kolektivních obydlí, složených z našich jedinečných představ.

Reflexe skupinové tvorby a fotografické záznamy (pošleme jako výstup vyučujícím).

Pracovní list k výstavě (pro pedagogy k dalšímu využití).⁶⁶

2.4.5 Scénář edukačního programu

Pro 1 skupinu (6. třída, 12 dětí). Délka programu 1 hodina.

TYP AKTIVITY, MÍSTO a ČAS	POPIS AKTIVITY	CÍLE AKTIVITY
Úvod, přivítání. Ve výstavě. 5 minut.	Společný kruh. Úvodní motivace. Přivítání v rámci projektového dne. Víte, na co je zaměřen? Jaké aktivity už máte za sebou? Věděli jsme, že žáci již absolvovali předchozí projektové programy v jiných typech institucí (sportovní péče o tělo, ekologický program – péče o okolí ad.).	Dává do souvislosti aktivity absolvované v rámci

⁶⁶ Pracovní list není součástí této práce.

	<p>U nás se zaměříme na zdraví a kultivaci našeho myšlení, cítění a prožívání.</p> <p>Představujeme si strukturu programu, co nás bude společně čekat.</p>	<p>projektového dne</p> <p>Uceluje si téma projektu</p>
<p>Procházka výstavou.</p> <p>5 minut.</p>	<p>Procházka výstavou</p> <p>Společně se procházíme výstavou, vnímáme uspořádání prostoru. Procházíme jednotlivými místnostmi jako pomyslnou krajinou příběhu, který (nejen pro nás) vytvořil umělec Jan Durina ve spolupráci s pracovníky muzea.</p> <p>Procházka je nenucená, všímáme si barev jednotlivých místností, které vyjadřují náladu částí příběhu.</p>	<p>Vnímá prostorové uspořádání výstavy, samostatně se seznamuje s díly a atmosférou výstavy i jejími významotvornými prvky</p>
<p>Interpretace a aktivizace prekonceptů.</p> <p>Expozice (u díla Cute and Tragic a Ozdravný duch).</p> <p>15 minut.</p>	<p>Reflexivní dialog.</p> <p>Došli jsme na místo našeho programu. Čeho jsme si všimli při procházení?</p> <p>Motivace: Z našich postřehů si ve zkratce uvádíme příběh Jana Duriny. Bojoval s maskou ve svém přirozeném prostředí, necítil se dobře, musel si pořád na něco hrát a potlačovat svou přirozenost.</p> <p>Interpretace díla Toxic Happiness.</p> <p>Povídáme si o tom, co je pod maskou – odlitek hlavy Jana Duriny, jeho vlastní podoba, portrét. Nasazená maska pak působí jak?</p>	<p>Naslouchá příběhu umělce.</p> <p>Interpretuje vybraná díla.</p>

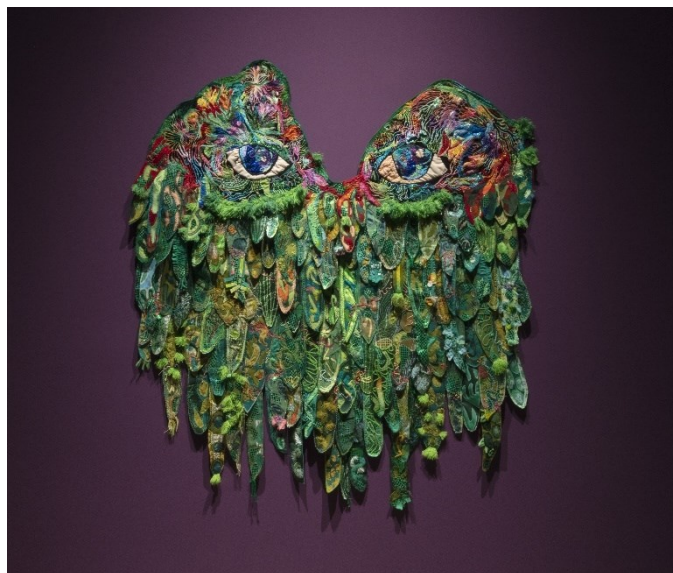
Obrázek 27 Jan Durina: Weak Season

Co to je maska? Žáci si všímají rozporu mezi hravou a veselou barevností masky a znepokojivým šklebem jejího výrazu. Co může znamenat ten škleb? Falešná předstíraná radost, úsměv jako škleb.

Když na sebe člověk bere sociální masky, chová se jinak, než je mu vlastní, přirozené. Může to vést k rozvoji patologických procesů a vzniku nerovnováhy, což může zapříčinit vznik duševní

Propojuje si téma výstavy se svou žitou zkušeností – vyjadřuje slovně svou zkušenost.

	<p>nepohody, případně způsobit duševní poruchu, nemoc.</p> <p>Důležité je umět přijmout sám sebe, jaký jsem. Stejně tak důležité je pak umět přijmout odlišnosti druhých. Respektovat se navzájem.</p> <p>Vnímáte to někdy také? Žáci zmiňují např. tlak na značkové oblečení, nebo např. styl hudby, který poslouchají (když se vymyká).</p> <p>Povídáme si o tom, že jsme každý trochu jiný a že odlišnosti mohou být našimi přednostmi. Uniformita jako stagnace, jinakost jako rozrušení zaběhnutého a posun; konflikt jako hybatel. Sociokognitivní konflikt.</p> <p>Mluvíme také o tom, že společnost (nebo třeba právě i ty skupiny, kterých jsme součástí, jako např. třídní kolektiv) si vytváří pravidla, síť hodnot. Když se jim někdo vymyká, společnost ho odsoudí, vyloučí, a on se pak může cítit špatně.</p> <p>Poté naši diskuzi otáčíme směrem zpět k výstavě a principu <i>healing process</i> v dílech Jana Duriny. Co dělá jejich autor, když se necítí dobře, co mu pomáhá?</p> <p>Vracíme se očima k dílu Ozdravný duch, abychom si mohli ukázat princip ozdravné mechanické ruční činnosti na konkrétním objektu.</p>	<p>Uvědomuje si postavení člověka/jedince ve společnosti.</p> <p>Vnímá důležitost naslouchání druhým.</p> <p>Uvědomuje si rizika, která vyplývají ze škatulkování druhých lidí.</p> <p>Vnímá význam tolerance a respektu k jinakosti ve vztahu k sobě i svému okolí.</p> <p>Postupně odkrývá význam současného umění, které může být odrazem důležitých společenských témat.</p>
--	--	--

Obrázek 28 Jan Durina: *Weak Season*

Jak na nás dílo působí? Bytost z různých látek, divoce prošívaná. Jak zde, v tomto díle, funguje výšivka?

Ukážeme si princip zblízka. Všimáme si obsáhlé, precizní ruční práce. Jak dlouho to muselo trvat? Monotónní proces, který ale může působit právě uklidňujícím způsobem, jako forma meditace.

Ponoří se do práce s příjemnými materiály, vyšívá. Pomáhá mu dotýkat se jemných, sametových látek, saténů. Je to pro něj meditativní, ozdravná činnost. A také únik ke vzpomínkám na dětství (odtud motiv bytostí z pohádkového lesa).

Co děláte vy, když se chcete uklidnit, když se chcete cítit lépe? Máte nějaké zvyky? (*Poslouchám hudbu, sleduji seriál, jdu si zasportovat, projít se na oblíbené místo, potkám se s přáteli...*)

Uvědomuje si způsoby, které vedou k pozitivnímu vnímání sebe i druhých (rozvíjí interpersonální i intrapersonální cíle).

<p>Aktivita</p> <p>Ve výstavě.</p> <p>20 minut.</p>	<p>Aktivita: Kolektivní portrét z vlastností materiálů.</p> <p>My si dnes podobně jako Jan Durina vyzkoušíme práci s výtvarnými materiály, zkusíme přemýšlet o jejich funkci a vlastnostech. Zkusíme si dopřát s materiály příjemnou chvíli.</p> <p>Motivace: Podívejte se doprostřed (připravené stanoviště) na naši materiálovou nabídku. Zkuste si vzít do ruky materiál, který se vám líbí, který vás zaujal. Jakou má vlastnost? Je měkký? Je jemný, hrubý? Co třeba bublinková fólie, na co se používá? <i>Má vzduchové kapsičky</i> – může sloužit jako ochrana? Co pletivo? <i>Hranice</i> – ochrana ale i jistá izolace od okolí.</p> <p><i>Obrázek 29 Připravené materiálové místo (Weak Season)</i></p> <p>Realizace: Rozdělíme se do tří skupin, pracujeme na stanovištích ve výstavě.</p> <p>Žáci dostanou za úkol vytvořit kolektivní portrét z vlastností haptických materiálů. Zkuste si každý</p>	<p>Na základě principů v rozličovaných při interpretativní části vytváří vizuálně obrazné dílo.</p> <p><i>Vybírá, vytváří a pojmenovává prvky vizuálně obrazných vyjádření a jejich vztahů; uplatňuje je pro vyjádření vlastních zkušeností, vjemů, představ a poznatků; variuje různé prvky a jejich vztahy pro získání osobitých výsledků.</i></p>
---	--	--

	<p>vybrat materiál podle toho, jakou má vlastnost a jakou tu vlastnost byste vybrali pro vytvoření kolektivního portrétu.</p> <p>Zkuste se zamyslet nad tím, jakou vlastnost byste přáli vaší kolektivní bytosti, které tvoříte portrét, aby se jí dobře dařilo ve společnosti, aby například nemusela nosit onu masku, o které jsme si povídali.</p> <p>Co je to portrét? Odraz podoby a vlastností dané bytosti. Ukazovali jsme si to na díle Jana Duriny.</p>	<p><i>Rozliší působení vizuálně obrazného vyjádření v rovině smyslového účinku, v rovině subjektivního účinku.</i></p>
<p>Reflexe.</p> <p>Ve výstavě.</p> <p>15–20 minut.</p>	<p>Reflexe tvorby.</p> <p>Důležitou součástí edukačního programu tvoří závěrečné představení našich úvah. Procházíme mezi skupinami a každý své dílo a jeho vznik komentuje, prezentuje ostatním.</p>	<p>Ověřuje komunikační účinky, prezentuje výsledky své práce, hodnotí způsob skupinové práce.</p>

2.4.5.1 Záznamy z tvůrčí činnosti

Obrázek 33 Durina, to jsme my tři, jsme spojený kolíčkama, jakože držíme při sobě. A jsme vycpaný bublinkovou fólií, aby nás chránila (Weak Season)

Obrázek 32 Příběh o pomoc kolektivukamarádce, taháme za jeden provaz (Weak Season)

Obrázek 34 Vidíte tam taky to schované dobré jádro člověka (Weak Season)

Obrázek 30 Hlava plná různých myšlenek, pletivo ochrany (Weak Season)

Obrázek 31 Ta bytost je křehká, jemná, ale taky frajerka – má stříbrný vlasy (Weak Season)

Obrázek 35 To je jako jádro té bytosti, obalené ochranným pletivem, křehké uvnitř (Weak Season)

2.4.6 Reflexe edukátorky

Výhodou intenzivního charakteru projektového programu (více skupin jdoucích po sobě) byla možnost srovnání účinků jednotlivých kroků realizace a tím pádem rychlá možnost jejich alternace a obměna programu pro následující skupiny. Jako zásadní proměnu k úspěšnější realizaci jsem vnímala změnu v zadání úkolu *skupinový portrét z materiálů*.

Změna vycházela ze zjištění, že žáci nejsou na tento způsob přemýšlení tolik zvyklí, bylo třeba si proto nejprve názorně postup práce ukázat. Spočívala v přidání jednoho kroku seznámení s aktivitou navíc. Než jsme se pustili do skupinové práce, udělali jsme oproti pouhému slovnímu zadání ještě kolečko navíc. Ještě ve společném kruhu si žáci mohli podle libosti materiály osahat; vybrané jsme si posílali dokola a určovali jejich vlastnosti nahlas. Společně jsme se také zkusili zamyslet nad jejich možnou metaforizací, díky které bychom mohli na základě jejich vlastností označit vlastnosti lidské. Tento čas věnovaný průzkumu materiálů se ukázal jako velmi důležitý a potřebný.

Volba otevřené formy tvůrčí činnosti, tedy výroby prostorové materiálové koláže, se ukázala vhodná vzhledem k intenzivnímu formátu střídajících se třídních skupin. Nepoužívali jsme žádné spojovací materiály (kromě barevné izolepy), které by byly například náročné na úklid (to by vzhledem k malému časovému prostoru mezi výměnami skupin nebylo možné).

Důležité v tomto ohledu (otevřeném formátu) bylo vymezení pravidel, která bylo třeba při práci dodržovat, aby nám při společném programu bylo dobře a abychom se mohli dostatečně soustředit. Určili jsme si možnosti našeho pohybu po výstavním prostoru, potřebu respektovat se navzájem i to, že materiály, pokud je už nebudeme potřebovat, vrátíme zpět do našeho nabídkového materiálního zázemí. Určitá hranice pro žáky vytvořila pocit bezpečí a motivaci k aktivní práci.

Samotné navnámání, prožití poselství výstavy pak podtrhly reflexe žákovské tvůrčí aktivity, které byly součástí programu (závěr).

2.5 Živé město

2.5.1 Motivace

Vznik tohoto programu byl podmíněn tím, že veřejný prostor a vztah k místu, kde žáci a studenti pohybují tvoří velmi důležitou součást nejen veřejné debaty, ale také života každého člověka. Muzeum je veřejného prostoru součástí a aktivně se by se k němu mělo vztahovat.

Program je koncipován jako stálý program MUD* a zaměřuje se na veřejný prostor a urbanistické přemýšlení. Je určen pro žáky 1. a 2. stupně ZŠ vždy s ohledem na specifické výstupy definované dle RVP (Člověk a společnost, Člověk a svět, též z oblasti Umění a kultura).

2.5.2 Anotace programu

Jak na nás působí **prostředí města**, ve kterém žijeme? A jak my ovlivňujeme je? Jak je město koncipováno, z jakých se skládá částí? Zkusíme společně rozklíčovat, co je to **urbanistické myšlení**, přiblížíme si podstatu architektury a městského plánování s ohledem na různé skupiny lidí, kteří město obývají. Společně se projdeme **městskou krajinou**, budeme si povídat, reflektovat, využijeme **mentální/pocitové mapy**. V tvůrčí reflektované části programu si pak zkusíme společně odpovědět na otázku, jak by mohlo vypadat **ideální město**.

Cílová skupina: 1. a 2. stupeň ZŠ.

Klíčová slova: Architektura, urbanismus, město očima dětí, město očima znevýhodněných, proměny městské krajiny.

2.5.3 Cíle

Cílem edukačního programu je prohloubit zájem žáků o prostředí, ve kterém žijí. Dopomoci jim uvědomění, že město je navrženo jako logický systém, který obývají různé skupiny lidí s různými potřebami; k vnímání města v jeho proměnách, jako společné místo plné zajímavé a živé historie.

2.5.3.1 Vazba na RVP

Umění a kultura – architektura a urbanismus, Člověk a společnost – dějepis a výchova k občanství, Osobnostní a sociální výchova. *V tematickém okruhu Místo, kde žijeme se žáci učí na základě poznávání nejbližšího okolí, vztahů a souvislostí v něm chápat organizaci života v rodině, ve škole, v obci, ve společnosti. Učí se do tohoto každodenního života vstupovat s vlastní aktivitou a představami, hledat nové i zajímavé věci a bezpečně se v tomto světě pohybovat. Důraz je kladen na praktické poznávání místních a regionálních skutečností a na utváření přímých zkušeností žáků (např. v dopravní výchově). Různé činnosti a úkoly by měly přirozeným způsobem probudit v žácích kladný vztah k místu jejich bydliště.⁶⁷*

2.5.4 Scénář edukačního programu

Realizace programu pro 6. třídu ZŠ Jiráskova (Benešov). Délka trvání: 1,5 hodiny.

TYP AKTIVITY, MÍSTO a ČAS	POPIS AKTIVITY	CÍLE AKTIVITY
Úvod, organizace setkání. V ateliéru. 10 minut.	Úvod: v muzeu, v ateliéru. Co nás dnes bude čekat za program? O struktuře programu. Rozdělíme se na dvě skupiny.	Seznamuje se se strukturou společného programu
Evokace. Ateliér. 10 minut.	První skupina zůstane v ateliéru (práce s druhou skupinou je popsána níže). Skupinový brainstorming na téma město.	Orientuje se v hlavním tématu programu, vyjadřuje své

⁶⁷ Výňatek z formulace RVP pro ZV. (*Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání 2023.*)

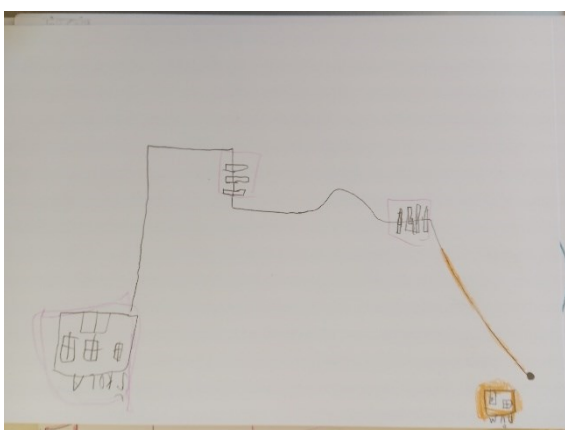
	<p>První asociace, které nás napadají pod pojmem město. Postupně je třídíme do větších tematických shluků (metoda trychtýře).</p> <p><i>Postavil ho člověk, postupně se proměňuje s tím, jak se proměňuje lidská společnost. Je navrženo pro své obyvatele, jako logický celek.</i></p> <p>Víte, jak se jmenuje obor, který se stará o podobu města? <i>Urbanismus.</i></p>	dosavadní znalosti
<p>Úvodní aktivita. Ateliér. 15 minut.</p>	<p>Aktivizace prekonceptů / pocitová mapa.</p> <p>Už jste s tímto nástrojem někdy pracovali? Vysvětlujeme si pojem pocitová mapa.</p> <p>Zkusme si nyní představit či vybavit naši cestu městem, kterou se běžně pohybujeme. Zkuste na ni myslet – vybavte si trajektorii, kudy vedou vaše kroky po městě. Někde začínáme (většinou doma), trasa do školy, pak se naše cesty rozdělují...</p> <p>1. krok. Načrtněte linku vašeho pohybu po městě. (Volíme obyčejnou tužku – neutrální barva.)</p> <p>2. krok. Vezměte si nyní Vaši oblíbenou barvu (fixu) a zaznačte úsek cesty, který Vám připadá nejpříjemnější, kde se z hlediska uspořádání městské krajiny cítíte nejlépe.</p> <p>3. krok. Vezměte si fixu té barvy, která vám není příjemná, kterou nemusíte. A zkuste s ní na Vaší trase vyznačit úsek, který se vám nelíbí nebo vám není příjemný (hledisko uspořádání prvků ve městě).</p>	<p>Vnímá město na základě své zkušenosti.</p> <p>Učí se fyzicky vyjádřit svou představu.</p> <p>Seznamuje se podstatou práce s nástrojem pocitové mapy.</p>

	<p>4. krok. Vybíráme barvu, která je pro nás zajímavá, zaznačujeme inspirativní, překvapivý moment na naší trase (místo, které míváme, které nás třeba něčím přitahuje, které zaujalo naši pozornost).</p> <p>5. krok. K místům se nyní vrátíme a zkusíme k nim napsat slovní asociace. Proč jsme si ta místa vybrali?</p> <p>6. krok. Vyhodnocujeme naše záznamy.</p>	<p>Dokáže rozlišit pro něj (ne)příjemné prvky, volí proto vhodné vyjadřovací prostředky (v tomto případě barvu).</p>
<p>Aktivita.</p> <p>Velké náměstí.</p> <p>20 minut.</p>	<p>Aktivita 2, práce v terénu.</p> <p>Nyní už víme, čeho všeho si při našem pohybu městem můžeme všimnout, co ovlivňuje to, jak se ve městě cítíme. Město ale neobýváme jen my, co jsme tady, jsou tu s námi další skupiny obyvatel, které mají jiné potřeby.</p> <p>Pro koho může být běžný pohyb po městě komplikovanější? Společně přemýšlíme a dáváme dohromady. Nakonec určujeme tři skupiny: Senioři, maminky s dětmi, handicapovaní. Zamýšlíme se nad charakteristikou cílových skupin.</p> <p>Které místo je pro město důležitým bodem, kde se všichni setkávají? <i>Náměstí</i> – střed města, kde se protínají cesty různých skupin obyvatel.</p> <p>Rozdělíme se do tří skupin. Každá skupina si vybere, očima které skupiny (z těch výše uvedených) se bude chtít dívat na náměstí a posuzovat jej z hlediska přístupnosti a uspořádání. Budeme hledat klady i zápory. (S sebou na průzkum si bereme tužky, papíry a dřevěné podložky.)</p>	<p>Uvědomuje si, že město obývají různé skupiny obyvatel s různými potřebami.</p> <p>Zaujímá empatický postoj vůči odlišnostem, sám se snaží vcítit do cizí kůže, uvědomuje si potřeby jiných skupin obyvatel.</p>

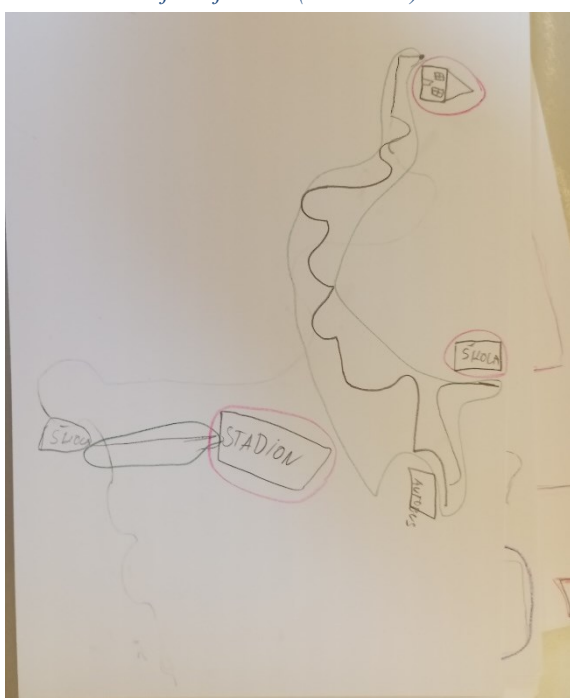
	<p>Realizace průzkumu Velkého náměstí jinýma očima.</p> <p>Vyrážíme na průzkum Benešovského Velkého náměstí (je hned za rohem MUD*).</p> <p>Samostatný průzkum ve skupinách, edukátor případně obchází žáky a dotazuje se na jejich práci, zda nechtějí pomoci atp.</p> <p>Scházíme se dohromady, vyhodnocujeme zjištění. Každá skupina představí výsledky svého průzkumu ostatním. Komparujeme, komentujeme.</p>	<p>Učí se spolupracovat ve skupině.</p> <p>Aktivně pátrá po pozitivních i negativních aspektech městského uspořádání.</p> <p>Dokáže zhodnotit výsledky své práce, prezentovat je před ostatními.</p>
<p>Malé náměstí v Benešově a Městská výstavní síň.</p> <p>45 minut.</p>	<p>Druhá skupina: Mezitím se druhá skupina s druhým edukátorem projde po Malém náměstí. Poté dojdou do Městské výstavní síně, kde je urbanistický model města vytvořený studenty architektury. Výtvarnými prostředky koláže v kombinaci s malbou navrhnou ideální podobu města podle vlastní fantazie.</p>	<p>Naslouchá výkladu edukátora.</p> <p>Rozvíjí své představy a fantazii, uplatňuje přitom vhodné vyjadřovací prostředky.</p>
	<p>Prostředání skupin a stanovišť.</p>	

<p>Závěr, reflexe, rozloučení.</p> <p>MUD*.</p> <p>5 minut.</p>	<p>Závěrečná společná reflexe.</p> <p>Žáci hodnotí, jak program prožili a co z něj odnášejí.</p>	<p>Vyhodnocuje celkový význam, osobní přínos, porovnává své názory s ostatními.</p>
---	--	---

2.5.4.1 Záznamy z tvůrčí činnosti

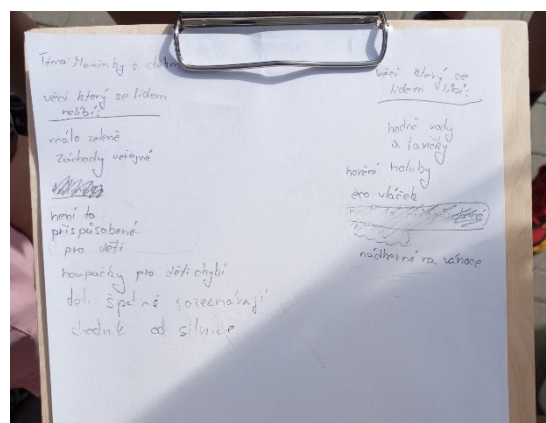
Obrázek 37 Moje trajektorie (Živé město)

Obrázek 39 Moje trajektorie 2 (Živé město)

Obrázek 36 Mapy našeho města (Živé město)

Obrázek 38 Výsledky výzkumu Město očima znevýhodněných (Živé město)

2.5.5 Reflexe z pohledu edukátorky

Žáci se u tvorby pocitových map nechávali při výběru příjemných/nepříjemných míst hodně ovlivnit mezilidskými vztahy. Po reflexi tohoto aspektu jsme se ale dostali k podstatě věci. Například že nejméně příjemná jsou hlučná místa s frekventovanou dopravou, místa nepřehledná kvůli husté zástavbě atp. Naopak přibývalo pozitivních ohlasů na místa s kouskem přírody (v Benešově například parky nebo okraje města), kde jsou příjemné vůně a kde jsou pro žáky zajímavé služby (parky, hřiště, obchody), případně byla zmíněna místa zajímavých, inspirativních úseků – opakovalo se místo cestou z nádraží, kde je na jedné straně vysokého domu velký murál, knihovna ad.

U aktivity s průzkumem náměstí ve skupinách (vidět město očima lidí, pro které je v něm více překážek) se začali žáci spontánně přítomných skupin obyvatel aktivně dotazovat, což mělo pozitivní účinek (snad i oboustranně – také pro dotazované; spontánně vznikla dohoda, že se žáci dotazovaných obyvatel nejprve slušně zeptají, představí jim svůj úkol). Program tím tak vlastně sleduje dialog mezi různými skupinami obyvatel, je tak v širším významu sondou do sociální prostoru města a odkazuje na další rozměr přínosu muzejní edukace.

Po rozhovoru s vyučující jsme sdíleli názor, že žáci tím, že byli vtaženi přímo do děje, byly živě na místě, o kterém měli přemýšlet, že to mělo lepší účinek, než kdyby si o tom pouze povídali ve škole, jak to měla původně paní učitelka v plánu (paní učitelka přišla na program s třídou po předchozí domluvě, téma se jí hodilo do učebního plánu).⁶⁸

2.6 Shrnutí praktické části

Praktická část přinesla vhled do tvorby edukačních programů pro školní skupiny. Snahou bylo popsat je jako proces, který začíná u znalosti obsahu a jeho následného formování do pedagogického muzejního díla (dle principů popsaných výše).

Stěžejní snahou bylo implementovat do edukačních programů diskurzivní, tedy především dialogický princip a reflexivní princip. Realizace programů pro různé skupiny se odvíjela

---

⁶⁸ Reflexe vyučující je dostupná online na stránkách školy. *Šestáci mapovali naše město v MUD Benešov*. Online. Základní škola Jiráskova, Benešov. 2024. Dostupné z: <https://www.zsjiraskova.cz/aktualni-skolni-rok/aktuality/ze-zivota-skoly/sestaci-mapovali-nase-mesto-v-mud-benesov>. [cit. 2024-07-11].

vždy trochu jinak, v závislosti na zkušenostech žákyň a žáků a přizpůsobení jednotlivé náročnosti aktivit (poměru praktické a teoretické části) různé věkové skupině. Proto se součástí konceptového rozboru stal vždy konkrétní realizovaný program pro danou věkovou kategorii, který byl podložen zápisky z vlastního pedagogického deníku.⁶⁹

V širším ohledu pak bylo cílem praktické části ukázat, jak se programové směřování muzea promítá do konkrétní podoby práce s cílovou skupinou a jaký může mít vliv na rozvoj spolupráce s místní komunitou základních škol. Jako klíčová se pro zvyšující se zájem ze strany benešovských škol ukazuje právě navázaná důvěra v kvalitu edukačních programů (vizte zpětné vazby vyučujících).

Součástí praktické stránky práce byla kromě rozboru realizací programů pro školní skupiny také ukázka rozvinutí formátů lokální spolupráce s pečujícími institucemi, které projeví o spolupráci zájem. Vzhledem k povaze cílové skupiny a také kompetenčním možnostem edukátorů, které jsou však v oblasti inkluzivního typu vzdělávání v současnosti stále ve fázi nabývání, proto podrobnější metodické pojetí tato část práce neobsahuje; odkazuje však alespoň ke zdrojům, které se mohou stát pro edukátory a edukátorky na této započaté cestě spolupráce oporou. V práci má tato část přes absenci hlubšího metodického pojetí své důležité místo, neboť zasazuje edukační aktivity do lokálního měřítka muzejní praxe. Cílové skupiny navíc nejsou izolovanými jednotkami. Konkrétní principy různých pojetí edukací se mohou prolínat, doplňovat a vstupovat do vzájemného kontextu.

---

⁶⁹ Ukázku ze záznamů pedagogického deníku přikládám v příloze této práce. Vizte *Příloha 2*.

Závěr

Cílem práce bylo zmapovat skrze rešerši odborné literatury aktuální možnosti edukační praxe s důrazem na kontext konkrétní kulturní instituce a uvést tyto poznatky v praxi v konkrétních případech edukačních formátů, ať už těch školních, na které byla kladen největší důraz, či vycházejících ze spolupráce s dalšími jmenovanými skupinami.

Práci lze chápat jako případovou studii zaměřenou na konkrétní instituci a její edukační program v širším kontextu. Obsahuje praktickou a teoretickou část. V první části jsem připravila teoretickou půdu pro realizaci části druhé, praktické. Představila jsem opěrné body a principy, na kterých lze vystavět edukační model pro současné muzeum a nabídla několik detailně popsanych a analyzovaných příkladů z vlastní praxe. Využila jsem k tomu rešerši a srovnání vybrané literatury. Postupovala jsem přitom od nejobecnějšího – tedy od zamyšlení nad úlohou muzeí obecně – k postupným navazujícím jednotlivostem – konkrétním vzdělávacím muzejním principům a posléze rozborům konkrétních edukačních programů.

Právě praktický rozměr má v práci stěžejní úlohu. Projevil se v něm význam edukačního úsilí, které – jak se ukázalo v této práci – může mít vliv na spoluutváření funkce a významu muzea pro danou benešovskou lokalitu.

Práce si nekladla za cíl přinést ideální, úplný návod pro utváření edukačního modelu. Tento proces vnímám po této praktické zkušenosti stále jako dlouhodobou cestu, kterou je třeba průběžně objevovat a prozkoumávat její možnosti i limity. Práce chce být ukázkou osobního přístupu k edukaci a také důležité roli intuice, která je zakotvena ve znalosti teoretického rámce oboru (proces proměny v sekundární intuici).

Seznam použitých informačních zdrojů

Knižní a časopisecké publikace

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: MŠMT, 2023. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2023/07/RVP_ZV_2023_cista_verze.pdf. [cit. 2024-07-11].

BENDL, Stanislav; KUCHARSKÁ, Anna. Kapitoly ze školní pedagogiky a školní psychologie. Praha: PedF UK 2008.

BRABCOVÁ, Alexandra, ed. *Brána muzea otevřená: [průvodce na cestě muzea k lidem a lidí do muzea]*. Náchod: Juko, [2003].

DWECK, Carol S. *Nastavení mysli: nová psychologie úspěchu, aneb, naučte se využít svůj potenciál*. Překlad Kateřina Ešnerová. Vydání druhé, aktualizované. V Brně: Jan Melvil Publishing, 2017.

FULKOVÁ, Marie. *Diskurs umění a vzdělávání*. Vyd. 1. Jinočany: H & H, 2008.

FULKOVÁ, Marie et al. *Možnosti realizace vzdělávacího programu v galerii a muzeu ve spolupráci se školou. Metodika I, Metodika realizace vzdělávacího galerijního/muzejního programu (pro předškolní vzdělávání)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013. [Fulková 2013a.]

FULKOVÁ, Marie et al. *Možnosti realizace vzdělávacího programu v galerii a muzeu ve spolupráci se školou. Metodika III, Metodika realizace vzdělávacího galerijního/muzejního programu (pro gymnaziální vzdělávání)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013. [Fulková 2013b.]

FULKOVÁ, Marie et al. *Galerijní a muzejní edukace 2: [umění a kultura ve školním kontextu: učení z umění: vzdělávací programy Uměleckoprůmyslového musea v Praze a Galerie Rudolfinum v letech 2012 a 2013]*. V Praze: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013. [Fulková 2013c.]

GORDON, Thomas. *Škola bez poražených: praktická příručka efektivní komunikace mezi učitelem a žákem*. Překlad Julie Žemlová. Vydání první. Praha: Malvern, 2015.

HORÁČEK, Radek. *Galerijní animace a zprostředkování umění: poslání, možnosti a podoby seznamování veřejnosti se soudobým výtvarným uměním prostřednictvím aktivizujících programů na výstavách*. [Brno]: CERM, 1998.

CHÝLOVÁ, Lenka a PAVLIŠ, Barbora. *Vrstvy města: 20 kapitol o architektuře Benešova*. Benešov: Muzeum umění a designu Benešov, 2021.

JAKUBCOVÁ-HAJDUŠKOVÁ, Lucie. *Profesní a osobní tendence v roli učitele výtvarné výchovy*. Disertační práce. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze Katedra výtvarné výchovy, 2009.

JAKUBCOVÁ HAJDUŠKOVÁ, Lucie et al. *Možnosti realizace vzdělávacího programu v galerii a muzeu ve spolupráci se školou. Metodika II, Metodika realizace vzdělávacího galerijního/muzejního programu (pro základní vzdělávání)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013.

Ladislav Kesner: „Expozice jako prostor aktivního vnímání. Teoretická východiska, strategie realizace“ in Bulletin Moravské galerie v Brně, 58/59 (2002/2003), s. 92–107.

KITZBERGEROVÁ, Leonora. *Didaktika výtvarné výchovy*. Online. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2014. [cit. 2024-07-11].

KOTTOVÁ, Karina. *Instituce a divák*. Vydání první. [Praha]: Display, [2019], ©2019.

Jindřich Lukavský a Jan Slavík. „Konceptová analýza výuky ve výtvarné výchově v reflexi budoucích učitelů“. [2010]. Dostupné z: <https://capv.cz/konceptova-analyza-vyuky-ve-vytvarne-vychove-v-reflexi-budoucich-ucitelu/>. [cit. 2024-07-11].

DURINA, Jan a PAVLIŠ, Barbora. *Jan Durina: Weak Season*. Překlad Sylva Ficová. Vydání první. Benešov: Muzeum umění a designu Benešov, 2023.

ROESELOVÁ, Věra. *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1997.

SLAVÍK, Jan. *Od výrazu k dialogu ve výchově: artefiletika*. Vydání první. Praha: Karolinum, 1997.

Jan Slavík, Kateřina Dytrtová a Marie Fulková: „Konceptová analýza tvořivých úloh jako nástroj učitelské reflexe“ in *Pedagogika* roč. LX (2010), s. 27–46.

STEJSKALOVÁ, Tereza. *Smrt umělce. Ať žijí pomocnice!*. Vydání první. Praha: Tranzit.cz, 2023.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Edukační potenciál muzea*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra et al. *Tvoříme společně: metodika pro výtvarnou výchovu s proinkluzivními přístupy k uměleckému vzdělávání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2018. Dostupné z: https://www.imuza.upol.cz/site/wp-content/uploads/2018/01/Tvorime_spolecne_Sobanova-a-kol..pdf. [cit. 2024-07-11].

Stanislav Štech: „Vzdělávací programy mají umožnit poznání aneb Brána mysli otevřená“ in *Brabcová* 2003, s. 66–85.

ŠTĚPÁNEK, Pavel. *Obrysy muzeologie pro historiky umění*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002.

VALENTA, Milan et al. *Přehled speciální pedagogiky: rámcové kompendium oboru*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2014.

Weby a další internetové zdroje

Definice muzea – ICOM CZECHIA. Online. 2020. Dostupné z: <https://icom-czech.mini.icom.museum/icom/definice-muzea/>. [cit. 2024-07-11].

Muzeum umění a designu Benešov. Online. [2022]. Dostupné z: <https://mudbenesov.cz/>. [cit. 2024-07-11].

Nerúst. Online. Dostupné z: <https://nerust.cz/>. [cit. 2024-07-11].

Projekt HORIZON – AMASS 2020-2023. Online. PedF UK – Katedra výtvarné výchovy. 2023. Dostupné z: <https://kvv.pedf.cuni.cz/KVV2-178.html>. [cit. 2024-07-11].

Příručka pro školy v době katastrofické události. Online. Jednotný metodický portál MŠMT. 2022. Dostupné z: <https://www.edu.cz/methodology/prirucka-pro-skoly-ukrajina/>. [cit. 2024-07-11].

Rada galerií České republiky. Online. 2014. Dostupné z: <https://rgcr.cz/o-rade-galerii-cr/organy-rg-cr/>. [cit. 2024-07-11].

RVP (Wiki). Online. 2011. Dostupné z: <https://wiki.rvp.cz/>. [cit. 2024-07-11].

Sbírky MUD*. Online. Dostupné z: <https://mudbenesov.cz/sbirky>. [cit. 2024-07-11].

Šestáci mapovali naše město v MUD Benešov. Online. Základní škola Jiráskova, Benešov. 2024. Dostupné z: <https://www.zsjiraskova.cz/aktualni-skolni-rok/aktuality/ze-zivota-skoly/sestaci-mapovali-nase-mesto-v-mud-benesov>. [cit. 2024-07-11].

Výroční zpráva MUD* za rok 2022. Online. 2022. Dostupné z: <https://mudbenesov.cz/vyrocnizpravy>. [cit. 2024-07-11].

Seznam příloh

Příloha 1 – Vyplněné dotazníky od vyučujících

Příloha 2 – Ukázka z pedagogického zápisníku

Seznam obrázků

Obrázek 1 – Zvýraznění tvaru naší oblíbené krajiny (Poesie tisku)

Obrázek 2 – Najdeme podobu s našim tvary krajin v díle Silvie? (Poesie tisku)

Obrázek 3 – Pracovní stanoviště ve výstavě (Poesie tisku)

Obrázek 4 – Chtěl jsem znázornit volnost jako pták, já taky (Poesie tisku)

Obrázek 5 – Vrstvy struktur (Poesie tisku)

Obrázek 6 – Frotáž lavičky, struktury dřeva (Poesie tisku)

Obrázek 7 – Propletený systém (Poesie tisku)

Obrázek 8 – Kristýna Pojerová: Skleník (Návrh)

Obrázek 9 – Kristýna Pojerová: Pokladničky (Návrh)

Obrázek 10 – Sádrová forma (Návrh)

Obrázek 11 – Linie pocitu (Návrh)

Obrázek 12 – Papírový návrh (Návrh)

Obrázek 13 – Různé karafy v prostoru (Návrh)

Obrázek 14 – Žactvo tvořící (Návrh)

Obrázek 15 – Karafa emocí (Návrh)

Obrázek 16 – S. T.: Asémantické písmo (Critters)

Obrázek 17 – Komunikace znaků (Critters, S. T.)

Obrázek 18 – Sfinga (Critters, S. T.)

Obrázek 19 – Transformátory (Critters, A. Z.)

Obrázek 20 – Digitální malby (Critters, A. Z.)

Obrázek 21 – Ruina (Critters, S. T.)

Obrázek 22 – Aktivizační dílo (Critters, A. Z.)

Obrázek 23 – Archeologické stanoviště (Critters)

Obrázek 24 – Prameny vody – každý proud je někoho jiného, ale tvoří celek jako společný proud; důležitost vody (Critters)

Obrázek 25 – Symbol mezilidských vztahů (Critters)

Obrázek 26 – Rovnováha žvlů, skupinová práce (Critters)

Obrázek 27 – Jan Durina: Weak Season

Obrázek 28 – Jan Durina: Weak Season

Obrázek 29 – Připravené materiálové místo (Weak Season)

Obrázek 30 – Hlava plná různých myšlenek, pletivo ochrany (Weak Season)

Obrázek 31 – Ta bytost je křehká, jemná, ale taky frajerka – má stříbrný vlasy (Weak Season)

Obrázek 32 – Příběh o pomoc kolektivu kamarádce, taháme za jeden provaz (Weak Season)

Obrázek 33 – Durina, to jsme my tři, jsme spojený kolíčkama, jakože držíme při sobě. A jsme vycpaný bublinkovou fólií, aby nás chránila (Weak Season)

Obrázek 34 – Vidíte tam taky to schované dobré jádro člověka (Weak Season)

Obrázek 35 – To je jako jádro té bytosti, obalené ochranným pletivem, křehké uvnitř (Weak Season)

Obrázek 36 – Výsledky výzkumu Město očima znevýhodněných (Živé město)

Obrázek 37 – Mapy našeho města (Živé město)

Obrázek 38 – Moje trajektorie (Živé město)

Obrázek 39 – Moje trajektorie 2 (Živé město)

Příloha 1

Vyplněné dotazníky od vyučujících, jejichž třídy se účastnily edukačního programu k výstavě *Critters*. Příloha obsahuje pět dotazníků.

Dotazník I

Dagmar Stárková, ZŠ Dukelská.

REFLEXE PROGRAMU ARCHEOLOGIE A VIZE BUDOUCNOSTI K VÝSTAVĚ
CRITTERS V MUD *
DOTAZNÍK PRO VYUČUJÍCÍ

Reflexe průběhu (obsahu a formy) edukačního programu.

- **Jak byl edukační program veden edukátory z hlediska kvality a srozumitelnosti, oznámkujte na škále 1–5 (jako školní hodnocení), případně prosím doplňte vlastním komentářem (slovní hodnocení):**

Struktura edukačního programu, návaznost jednotlivých částí: 1

Vedení dialogu edukátorem ve výstavě s žáky a žákyněmi: 1

Způsob komunikace edukátorů a žáků/žákyně: 1

Atraktivita (vzbuzení zájmu): 1

Navazování na zkušenosti žáků a žákyně: 1

Přiblížení témat výstavy: 1

Vyznění poselství výstavy: 1

Tvůrčí aktivity: 1

Reflexe edukačního programu z hlediska návaznosti na školní výuku (vazby na RVP/ŠVP).

- 1. Přišli jste na program v rámci konkrétního předmětu? VOZ**
- 2. Hodilo se Vám téma do učebního plánu? Jak? Ano, ekologie.**
- 3. Pracujete s návazností témat z edukačního programu do další výuky? Případně jak (v rámci jakého předmětu, jaké aktivity)? Ano, ekologie, ale i vztah k umění.**

4. Přišel Vám edukační program přínosný, užitečný? Čím, proč? Vysvětlit dětem jejich odpovědnost do budoucna a vztahu k umění, které není úplně klasické, obecně.

5. Co si z něj podle Vás žáci a žákyně odnášejí? Byli naplněny konkrétní vzdělávací cíle? Myslím, že informace o vztahu minulosti-současnosti-budoucnosti, vztahu k životnímu prostředí obecně a věřím, že některé z nich to vedlo k přemýšlení o těchto otázkách.

Prostor pro vlastní doplnění, chcete nám ještě něco vzkázat? Budeme rádi za jakákoli další doplnění, připomínky, postřehy, které by nám pomohly zlepšovat kvalitu edukačních programů. Děkujeme za skvělou práci a těšíme se na další podobné akce.

Dotazník II

Ludmila Bednářová, 7. a 9. třídy.

REFLEXE PROGRAMU ARCHEOLOGIE A VIZE BUDOUCNOSTI K VÝSTAVĚ
CRITTERS V MUD *

DOTAZNÍK PRO VYUČUJÍCÍ

Reflexe průběhu (obsahu a formy) edukačního programu.

- **Jak byl edukační program veden edukátory z hlediska kvality a srozumitelnosti, oznámte na škále 1-5 (jako školní hodnocení), případně prosím doplňte vlastním komentářem (slovní hodnocení):**

Struktura edukačního programu, návaznost jednotlivých částí: 1

Vedení dialogu edukátorem ve výstavě s žáky a žákyněmi: 1

Způsob komunikace edukátorů a žáků/žákyně: 1

Atraktivita (vzbuzení zájmu): 1

Navazování na zkušenosti žáků a žákyně: 1

Přiblížení témat výstavy: 1

Vyznění poselství výstavy: 1

Tvůrčí aktivity: 1

Reflexe edukačního programu z hlediska návaznosti na školní výuku (vazby na RVP/ŠVP)

- 1. Přišli jste na program v rámci konkrétního předmětu? Ano.**
- 2. Hodilo se Vám téma do učebního plánu? Jak? Ano.** Přesně nám dokreslovalo tematický blok: Historická tradice – Kultura – Umění – Kulturní bohatství
- 3. Pracujete s návazností témat z edukačního programu do další výuky? Případně jak (v rámci jakého předmětu, jaké aktivity)?** V rámci Výchovy k občanství a ke zdraví pracujeme s dětmi se zážitky z výstavy, rozebíráme myšlenky dětí apod.
- 4. Přišel Vám edukační program přínosný, užitečný? Čím, proč? Ano. Velmi.** Dětem objasnil probírané téma zcela jinou cestou, z jiného pohledu.
- 5. Co si z něj podle Vás žáci a žákyně odnášejí? Byly naplněny konkrétní vzdělávací cíle?** Žáci byli dovedeni o problematice životního prostředí a lidského zásahu do něj přemýšlet, pozastavit se nad nutností „zabrzdit“ a žít v souladu s přírodou.

Prostor pro vlastní doplnění, chcete nám ještě něco vzkázat? Budeme rádi za jakákoli další doplnění, připomínky, postřehy, které by nám pomohly zlepšovat kvalitu edukačních programů. Jsme za takový typ aktivity velmi vděční, oživí nám výuku, děti rády spolupracují s někým „zvenku“. Dává mi to jako pedagogovi velký smysl.

Dotazník III

Věra Brabcová, ZŠ Dukelská (7. třída).

REFLEXE PROGRAMU *ARCHEOLOGIE A VIZE BUDOUCNOSTI* K VÝSTAVĚ
CRITTERS V MUD *

DOTAZNÍK PRO VYUČUJÍCÍ

Reflexe průběhu (obsahu a formy) edukačního programu.

- **Jak byl edukační program veden edukátory z hlediska kvality a srozumitelnosti, oznámkujte na škále 1-5 (jako školní hodnocení), případně prosím doplňte vlastním komentářem (slovní hodnocení):**

Struktura edukačního programu, návaznost jednotlivých částí: 2

Vedení dialogu edukátorem ve výstavě s žáky a žákyněmi: 1

Způsob komunikace edukátorů a žáků/žákyně: 1

Atraktivita (vzbuzení zájmu): 2

Navazování na zkušenosti žáků a žákyně: 1

Přiblížení témat výstavy: 1

Vyznění poselství výstavy: 1

Tvůrčí aktivity: 3 málo času

Reflexe edukačního programu z hlediska návaznosti na školní výuku (vazby na RVP/ŠVP).

- 1. Přišli jste na program v rámci konkrétního předmětu? Ano, VOZ – kultura**
- 2. Hodilo se Vám téma do učebního plánu? Jak? Ano, návštěva kulturního zařízení**
- 3. Pracujete s návazností témat z edukačního programu do další výuky? Případně jak (v rámci jakého předmětu, jaké aktivity)?**
- 4. Přišel Vám edukační program přínosný, užitečný? Čím, proč? Ano, globální problém.**
- 5. Co si z něj podle Vás žáci a žákyně odnášejí? Byli naplněny konkrétní vzdělávací cíle?**

Prostor pro vlastní doplnění, chcete nám ještě něco vzkázat? Budeme rádi za jakákoli další doplnění, připomínky, postřehy, které by nám pomohly zlepšovat kvalitu edukačních programů. 45 minut je krátký čas, téma do budoucnosti náročné. Zejména na kreslení a zamyšlení se bylo opravdu málo času.

Dotazník IV

Marta Michálková, ZŠ Poříčí nad Sázavou, 7. třída.

REFLEXE PROGRAMU ARCHEOLOGIE A VIZE BUDOUCNOSTI K VÝSTAVĚ
CRITTERS V MUD *

DOTAZNÍK PRO VYUČUJÍCÍ

Reflexe průběhu (obsahu a formy) edukačního programu.

- **Jak byl edukační program veden edukátory z hlediska kvality a srozumitelnosti, oznámkuje na škále 1-5 (jako školní hodnocení), případně prosím doplňte vlastním komentářem (slovní hodnocení):**

1 oba, Anička i Martin. Oba máte schopnost děti přirozeně zaujmout, vytvořit přátelskou a bezpečnou atmosféru, prostor pro vyjádření dětí. Hovořily nenuceně, vyjadřovaly své nápady a postřehy, že jsem žasla.

Struktura edukačního programu, návaznost jednotlivých částí: Promyšlená, dobře navazující, přestože se dvě velké skupiny vystřídaly na dvou částech programu, nebylo jedno výhodnější

Vedení dialogu edukátorem ve výstavě s žáky a žákyněmi: děti si posedaly na malé podsedáky spolu s edukátorkou. Pro mě tam místo nebylo, ani mi nebyla věnovaná sebemenší pozornost. To mi zpočátku vadilo. Nepřisedla jsem si do kruhu (posuňte se, taky tady chci být), ale sedla jsem si opodál a poslouchala. Brzy jsem vnímala, že je to tak dobře. Byla jsem tam a nebyla, nerušila, děti komunikovaly s edukátorkou, chápaly, o čem je řeč, byly pozorné, vše probíhalo v klidu a dobré tvůrčí (opravdu) atmosféře.

Způsob komunikace edukátorů a žáků/žákyní: Klidné otázky, zajímavé odpovědi, děti postupně hovořily, i když nebyly tázány, k věci, vyjadřovaly své nápady a názory, s dobrými postřehy

Atraktivita (vzbuzení zájmu): Přirozená, v mé skupině všechny děti byly do programu vtaženy, za celou dobu jejich zájem neopadl, kvůli omezenému času (MHD) jsme museli program ukončit, sice podle domluvy, ale ještě by děti zůstaly a zažily si to.

Navazování na zkušenosti žáků a žákyň: Zde nevím: pokud jde o edukační program, děti zkušenost neměly žádnou, s návštěvou výstavy tak větší polovina, ovšem s takovouto netradiční nikdo. Co se týká vystavovaných děl, uměly rozpoznat souvislosti a možná právě poodhalily, že jejich bytí, jejich role v tomto světě je, existuje.

Přiblížení témat výstavy: Citlivé, mohli bychom mluvit o nevyhnutelnosti tragického brzkého konce, to nezaznělo. Spíš jsme byli pozváni k účasti na bytí v té situaci, kdy vidíme vzpomínky potomků jako poselství pro náš čas tady

Vyznění poselství výstavy: Pozitivní. Naše skupina končila u stolku s kamínky a vzkazy a světly pod nimi. Anička říkala, že jednak je příjemné bavit se touto aktivitou, odhalovat, poodhalovat místa, která jsou jinak skrytá a něco nám mohou ozřejmit, ale také to od nás vyžaduje aktivitu, nějakou práci a s tím se můžeme ke všemu stavět, když vynaložíme úsilí, je to ku prospěchu...

Tvůrčí aktivity: Celá koncepce tvůrčí aktivity se mi líbila. Dětem byly představeny některé globální problémy, viděly fotografie. Samotné zadání úkolu bylo dobře podané a pochopitelné, děti byly vybídnuty ke spolupráci, to přijaly, všechny se zapojily a v čase k tomu určeném vytvořily své nové krajiny, uměly o nich a svých postupech a úvahách hovořit, sdílet je. Edukátor vhodně hovořil k dětem během jejich práce, používal slovník plný kladného a všímavého, konkrétního a konstruktivního hodnocení

Reflexe edukačního programu z hlediska návaznosti na školní výuku (vazby na RVP/ŠVP).

- 1. Přišli jste na program v rámci konkrétního předmětu?** Ano, Výtvarné výchovy
- 2. Hodilo se Vám téma do učebního plánu? Jak?** Ano, pracovali jsme na výkresech pro soutěž a výstavu v DDM Benešov Planeta Země – náš jediný domov
- 3. Pracujete s návazností témat z edukačního programu do další výuky? Případně jak (v rámci jakého předmětu, jaké aktivity)?** Já dále ne, neboť jsem vedla tuto třídu ve výtvarné výchově pouze dočasně jako zástup za chybějící pedagožku
- 4. Přišel Vám edukační program přínosný, užitečný? Čím, proč?** Ano, velmi. Jednak pro skupinu dobrý zážitek, sdílení smysluplných témat, jednak děti viděly

výstavu jako netradiční jedinečný celek i jednotlivé vystavované předměty a obrazy jako výtvarná díla, a také samotné téma, závažné, zavazující, mohlo přispět k vědomí, že problém i svoji roli chápou a jsou povzbuzeni k aktivitě. Chce se mi říct, že se staly trochu lepšími:)

5. Co si z něj podle Vás žáci a žákyně odnášejí? Byli naplněny konkrétní vzdělávací cíle? Zkušenost, že i takto lze prožít návštěvu výstavy, jak provázející slovo má stejnou váhu jako vystavované umělecké dílo, že mu mohou dát hodnotu samy, jak věci chápou, přijímají nebo se vymezují, samy interpretují, myslím, že zažily kousek dospělosti právě díky Vašemu rovnému přístupu k nim.

Prostor pro vlastní doplnění, chcete nám ještě něco vzkázat? Budeme rádi za jakákoli další doplnění, připomínky, postřehy, které by nám pomohly zlepšovat kvalitu edukačních programů. Osobně jsem velmi nadšená, že jsem se se skupinou mohla edukačního programu zúčastnit, vidět, jak se dá a má s dětmi hovořit, jakou roli hraje odbornost a rovný přístup. Takže za mě velké díky, s potěšením jsem tohle zde vypsala, pokud se bude hodit, jsem ráda a těším se na další spolupráci. Přeji hodně sil, dobrých podnětů, dobrých tvůrčích zážitků a všechno nejlepší.

Dotazník V

Václav Pata, 5. třída.

REFLEXE PROGRAMU *ARCHEOLOGIE A VIZE BUDOUCNOSTI* K VÝSTAVĚ
CRITTERS V MUD *

DOTAZNÍK PRO VYUČUJÍCÍ

Reflexe průběhu (obsahu a formy) edukačního programu.

- **Jak byl edukační program veden edukátory z hlediska kvality a srozumitelnosti, oznámkujte na škále 1-5 (jako školní hodnocení), případně prosím doplňte vlastním komentářem (slovní hodnocení):**

Struktura edukačního programu, návaznost jednotlivých částí: 1 a 3 (Program se skládá z dvou hlavních částí, které spíše než na sebe navazující poloviny působí jako dva programy k podobnému tématu. V rámci obou polovin navazují aktivity a části skvěle)

Vedení dialogu edukátorem ve výstavě s žáky a žákyněmi: 1 (Obzvláště jsem ocenil dialog ve výstavě, kde byly děti vedeny, aby samy uchoopily a pochopily téma na základě vlastních prekonceptů)

Způsob komunikace edukátorů a žáků/žákyně: 1

Atraktivita (vzbuzení zájmu): 1

Navazování na zkušenosti žáků a žákyně: 1

Přiblížení témat výstavy: 1

Vyznění poselství výstavy: Myslím, že 1 (Tady hodně záleží na individuálních hodnotách žactva a to je dobře)

Tvůrčí aktivity: 2 (Líbily se mi aktivity ve výstavě. Výroba slow fashion outfitu byla dobrá, ale v něčem mi přišlo, že už se odklání od tématu výstavy a spíše bere v potaz cool faktor značkového oblečení vyhozeného na poušti)

Reflexe edukačního programu z hlediska návaznosti na školní výuku (vazby na RVP/ŠVP).

1. Přišli jste na program v rámci konkrétního předmětu? *Ne*

2. Hodilo se Vám téma do učebního plánu? Jak? *Snad ano. V přírodovědě řešíme vliv člověka na přírodu.*

3. Pracujete s návazností témat z edukačního programu do další výuky? Případně jak (v rámci jakého předmětu, jaké aktivity)? *V přírodě se dál věnujeme módnímu průmyslu a dalším dopadům lidské činnosti na planetu. Jako roční téma máme cestování časem, kde se zabýváme také možnými budoucnostmi.*

4. Přišel Vám edukační program přínosný, užitečný? Čím, proč? *Ano, protože se děti dozvěděly něco o aktuálních tématech a o tom, že současné umění je může zpracovávat. Děti mohly diskutovat a vyjádřit svůj názor a posunout svoje uchopení světa o kus dál.*

5. Co si z něj podle Vás žáci a žákyně odnášejí? Byli naplněny konkrétní vzdělávací cíle? *Žactvo si doufám odneslo kritičtější pohled na spotřebu a její možné následky a snad si také rozšířilo vnímání toho, co a o čem může být umění, že může nabízet komentář nebo i kritiku současné společnosti.*

Prostor pro vlastní doplnění, chcete nám ještě něco vzkázat? Budeme rádi za jakákoli další doplnění, připomínky, postřehy, které by nám pomohly zlepšovat kvalitu edukačních programů. Chtěl jsem napsat, že z programu jsem odcházel nadšený a myslím, že toho děláte hodně správně. Co si děti doopravdy odnesly je těžké posoudit, ale to, že jim bylo všechno srozumitelně vysvětlené a měly se dost prostoru vyjádřit a diskutovat svůj pohled na věc hodnotím velmi kladně.

Příloha 2

Stránky z vlastního pedagogického deníku, zápisky vznikly vždy v návaznosti na průběh edukačního programu k výstavě *Critters*.

ZÁPISNÍK
K EDUKACÍM -
POSTŘEHY

- co je v muzeu doprovod
mlát? Odraz minulosti,
současnost
  - nyní, budoucnost
  - bude to hodně suvislé,
ry se spíše
pohrá
- děti objevují 'kroky' /
pro 'souběžnosti'
- a kroužky po 'caustic' /
přímě:
menší krajina, 'biciar', 'opřítka'
krajina
symbol kruhu, sluneční kotouč,
měsíční kotouč

18/3 Edukace ke *Critters*,
4. B. 9.00 - 10.45

Dialog postřehy dětí /
analýzy

- něco symbolizují
- je potřeba tu něco objevit,
dítě v sobě mají tajemství
- 'fingaz'

práce s přirodními: 5 hoček
= pět prvků

voda: kolébkové proudy ↑
proudění, 'sivelné',
prameny

- důležitost vody pro planetu
země

(byla to třída, která se účastnila
edu programu o vzniku života
na zemi: Doba obřích prvků
- je třeba, že voda je
stručně života na zemi,
je potřeba pro
něž život)

- skupina s geometrickými tvary
  - význam symbolu kruhu,
kružnice, kruhy.
Třída jako olo, planeta
se osmí: symbol
ochrany země
  - podstatná analýza: geometrická
symetrie
  - symboly stromů a kruhu
- ochrana přírody
  - symbol přestavby 'balerie'

Texty: nechrání proměny formy, ale podle
co se s tím 'do' dělat
→ oprávnění edukace a při myšlení nad
podobou edukačního programu.

• Edu criflers 19/3 13:45 - 14:30
9. tř (20 dětí)

Úvodní motivace

- jaké tu už bylo, a co tu vidíš
  - předtím: minulost, současnost
  - co nás čítá dnes: směřování
rychlá, která se jímají
pracují s prostorem

2 mladí umělci, kteří se pasovali
do role archeologů a budoucnosti
a přimají "predictor".

- analýza slovní komunikace,
především analýza
- reflektuje vývoj jazyka a
analýzy slovního systému,
proměna a realita jazyka
na současnou potřebu (výjádření
potřeby)
- analýza komunikující se učenými studenty
sluší → komunikace časových rovin
= minulost, současnost,
budoucnost

podněty pro devítáky je kerna
abstraktní, proto, že vytváří
vytvořili hodně mladí umělci

- stotožnění, vyprávění
především, se do muzea
se chodí dívat jen má
obraz a sochy a tvrdosti.

hodně si povídáme
o významu současného umění

- často je vracím
specifické problematiky,
poukazuje na ni,
rozvíjí, dělá.

(motivace a tomu se na
kerna kerna do vytváří
jste vzhled a
skládá se
projít další díla,
která jsou malými
políci)

prošli dle vytváří malbu
"tvo dobrou a má"

- dobře a má kuluro a děje byli
vímání, na konci sportovní
potěš.

klíčový zaujala digitální malby
- kerna online prostoru a
deinformaci
(digitální a online ...)

sfinga vyprávění myšle → degradace
duchovní a kulturní hodnoty
"youtubeři" a "laci" školy,
bazalel zace.

uvědomění, že dojdeme k
chápat oddělení. To, co se děje
o minulost podmínky
současnost, a současnost
oběma budoucnost

• my jsme byli a
sed, my ubožíme
budoucnost.

aktivní / pasivní role.

deimona transformator

- elektřina jako zdroj
pohybu, rozvoje,
ale také nebezpečí vyčerpaní
síly. (líma píče
a zodpovědného
přístupu)

Edu criflers 20/3 9:00 - 10:30
4. A

- velmi různorodá třída
- podněty o analýzách (po propití výstavou)
  - analýza, ruiny
  - dítě: atmosféra působí tajemno,
pachy se mluví něco odlišný
  - kluci jsou soustředěni
  - povídáme si, co se děje
je to tajemno: šero,
lona, hudeba,
tajemné analýzy

- ruina více dětí popalo,
a jen to připomíná
neuplnou / rozpadlou
plátno.

- povídáme si o důležitosti
přístavů městského satelity
- měření sledují se společně
rozpovídají o intoleranci
a hejček na
sociálních sítích.

co můžeme dělat proto, aby u
nás planeta měla dobrou?
→ děti: sábratím rálce
o, al? → Budeme u
l. nebo chová
kvaly

děla: 1) sojka : vyřazen energie
a kruhu
2) holky : vrce r kruhu
a spraly
→ píe o
vřaly,
aby na sebe
byli hůl hodni

3) propojení systém r
kruhu : není je stříh
propojení systém
→ p. potřeba je
chrabut
Symbol oza
holi a přitody

POSTŘEHY Edu Critters 21/3

symbol oza + rituály ^{co jsou} _{řetěz}
u spraly : křivky a fyzické
zaměřený chlapec
- popsal fyzikální
pro uvnitř
cerme' děti,
pro třin' p. důležit
sprala
= křivka?

Třída Václava Paty → Vaclav podle
spranou rálce

• Prohlídka Critters, 22/3
Student Pedagogické fakulty
Katedra Výtvarné výchovy

- velmi realističtí
komunikovaná prohlídka se zaměřila
na práci s prázdnou
jed komunikační situace
s konkrétním prostředím
školní třídy
Seznam analýz
přesahuje dále, mus reakce na povídání
řimové strán

• Edu program CRITTERS 26/3 9:00 - 10:00
12 dětí 9 tř.

- propojování souvislosti
- čím je zvláštní atmosféra
výstav?
→ má moc aktivní děti,
ale sato nastonchají
Byla to spíše 1. návštěva muzea.
→ cítila jsem potřebu doprovodit
postřehy umění / funkce umění

• zaměřeno na komunikaci
formy a obsah díla
jak na nás působí digitální básně?
ne moc radostný, obléstný,
slabý

suma : oběh, silnější výpověď
než krásně neuvěřitelný obsah
podle p. to s malbou
lesu : zač formali deformaci
→ co nám to o tom
lesu říká?
že s tím můžeme
o povědět

+ celma
paměti
fragmentu,
krasy v
omešlosti

jak na nás působí výstava jako
celé - logická část
Pojilko traru : atmosféra
kna, volto, souk,
analý

• VLOUZEK DĚTI TEMA 26/3
SYMBOL A ZNAK 14 20 - 16 20
10 dětí

1) plně do výstav, hledáme
analý

Engl ang - dobro / zlo
dualita, see the by
mily to dobro

šron - vpravená na
dokument - šron by wall
byť šroner, křivky

symbol oza
plečata, aby uřit,
nepřít
dno do dnu